

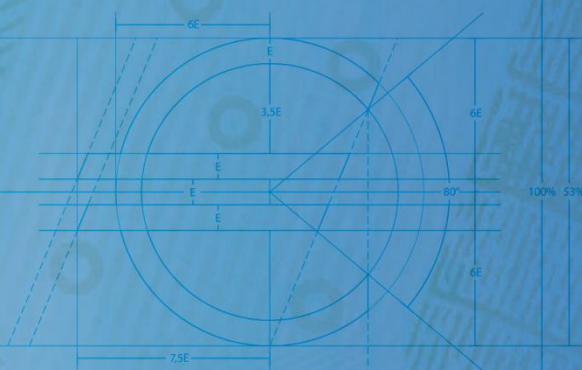

EIROPAS CENTRĀLĀ BANKA

EUROSISTĒMA

Konverģences ziņojums

2016. gada jūnijs

Saturs

1.	Ievads	2
2.	Analīzes struktūra	4
2.1.	Ekonomiskā konverģence	4
1. ielikums.	Cenu dinamika	5
2. ielikums.	Fiskālās norises	7
3. ielikums.	Valūtas kursa norises	10
4. ielikums.	Ilgtermiņa procentu likmju dinamika	12
5. ielikums.	Citi būtiski faktori	13
2.2.	Nacionālo tiesību aktu atbilstība Līgumiem	15
3.	Ekonomiskās konverģences stāvoklis	40
3.1.	Cenu stabilitātes kritērijs	44
3.2.	Valdības budžeta stāvokļa kritērijs	46
3.3.	Valūtas kursa kritērijs	47
3.4.	Ilgtermiņa procentu likmju kritērijs	48
3.5.	Citi būtiski faktori	48
4.	Kopsavilkumi par valstīm	54
4.1.	Bulgārija	54
4.2.	Čehijas Republika	55
4.3.	Horvātija	56
4.4.	Ungārija	57
4.5.	Polija	58
4.6.	Rumānija	59
4.7.	Zviedrija	60
	Saīsinājumi	62

Latviešu valodā tulkotas tikai šādas 2016. gada jūnija Konverģences ziņojuma nodaļas: "Ievads", "Analīzes struktūra", "Ekonomiskās konverģences stāvoklis" un "Kopsavilkumi par valstīm". Sīkāku informāciju sk. pilnajā ziņojuma tekstā angļu valodā, kas pieejams [ECB interneta vietnē](#).

1. Ievads

Kopš 1999. gada 1. janvāra euro ieviests 19 ES dalībvalstīs; šajā ziņojumā aplūkotas septiņas no deviņām ES valstīm, kuras vēl nav ieviesušas vienoto valūtu. Divas no šīm deviņām valstīm – Dānija un Apvienotā Karaliste – informēja par nodomu nepiedalīties EMS trešajā posmā. Tāpēc konverģences ziņojumi par abām šīm valstīm jāsagatavo tikai pēc to pieprasījuma. Neviena no abām valstīm šādu pieprasījumu nav iesniegusi, tāpēc šajā Konverģences ziņojumā vērtētas septiņas valstis: Bulgārija, Čehijas Republika, Horvātija, Ungārija, Polija, Rumānija un Zviedrija. Saskaņā ar Līgumu par Eiropas Savienības darbību (tālāk tekstā – Līgums)¹ visas septiņas valstis apņēmušās ieviest euro, un tas nozīmē, ka tām jācenšas izpildīt visus konverģences kritērijus.

Sagatavojot šo ziņojumu, ECB izpilda Līguma 140. panta prasību. 140. panta paredz, ka vismaz reizi divos gados vai pēc tādas dalībvalsts pieprasījuma, uz kuru attiecas izņēmums, ECB un Eiropas Komisijai jāziņo Eiropas Savienības Padomei (tālāk tekstā – ES Padome) "par panākumiem, ko guvušas dalībvalstis ar izņēmuma statusu, pildot saistības attiecībā uz ekonomiskās un monetārās savienības izveidi". Šajā Konverģences ziņojumā aplūkotās septiņas valstis vērtētas šāda regulārā divu gadu cikla kontekstā. Eiropas Komisija arī sagatavojusi ziņojumu, un abi ziņojumi vienlaikus tiek iesniegti ES Padomei.

Šajā ziņojumā ECB izmanto iepriekšējos Konverģences ziņojumos lietoto pamatprincipu sistēmu. ECB vērtē, vai attiecīgajās septiņās valstīs panākts augsts ilgtspējīgas ekonomiskās konverģences līmenis, vai valsts tiesību akti atbilst Līgumiem un Eiropas Centrālo banku sistēmas un Eiropas Centrālās bankas Statūtiem (tālāk tekstā – Statūti) un vai izpildītas normatīvās prasības, lai attiecīgās NCB kļūtu par Eurosistēmas neatņemamu sastāvdaļu.

Ekonomiskās konverģences procesa novērtējums ir būtiski atkarīgs no pamatā esošās statistikas kvalitātes un integritātes. Politiski apsvērumi vai ierakstīšanās nedrīkst ietekmēt statistikas, īpaši valdības finanšu statistikas, apkopošanu un sniegšanu. ES dalībvalstis aicinātas uzskatīt savas statistiskās informācijas kvalitāti un integritāti par augstas prioritātes jautājumu, nodrošināt, ka šīs statistikas apkopošanā tiek izmantota pienācīga kontroles un līdzsvara sistēma, kā arī piemērot standartu minimumu statistikas jomā. Šie standarti ir ārkārtīgi svarīgi, lai nostiprinātu valsts statistikas iestāžu neatkarību, integritāti un atbildību un palīdzētu vairogt uzticēšanos valdības finanšu statistikas kvalitātei (sk. 6. nodaļu).

Jāņem vērā arī tas, ka ar 2014. gada 4. novembri² katra valsts, attiecībā uz kuru atcelts izņēmums, ne vēlāk kā euro ieviešanas datumā pievienosies Vienotajam uzraudzības mehānismam (VUM). Ar šo datumu uz attiecīgo valsti

¹ Terminu "Līgums" un "Līgumi" skaidrojumu sk. arī "Terminu skaidrojumā".

² Tas ir datums, ar kuru ECB sāka pildīt Padomes 2013. gada 15. oktobra Regulas (ES) Nr. 1024/2013, ar ko Eiropas Centrālajai bankai uztic īpašus uzdevumus saistībā ar politikas nostādņām, kas attiecas uz kredītiestāžu prudenciālo uzraudzību, 33. panta 2. punktā uzticētos uzdevumus.

attiecas visas ar VUM saistītās tiesības un pienākumi. Tāpēc ir ārkārtīgi svarīgi, lai tiktu veikti nepieciešamie sagatavošanās darbi. Īpaši tiks veikts katras tādas dalībvalsts banku sistēmas visaptverošs novērtējums, kura pievienojas euro zonai un tādējādi arī VUM.³

Šā ziņojuma struktūra ir šāda. 2. nodaļā aprakstīta ekonomiskās un tiesiskās konverģences novērtēšanā izmantotā pamatprincipu sistēma. 3. nodaļā sniegts galveno ekonomiskās konverģences aspektu horizontāls pārskats. 4. nodaļā ietverti valstu kopsavilkumi, sniedzot ekonomiskās un juridiskās konverģences novērtējuma galvenos rezultātus. 5. nodaļā detalizētāk izklāstīts ekonomiskās konverģences stāvoklis katrā no septiņām aplūkotajām dalībvalstīm. 6. nodaļā sniegts konverģences rādītāju un to apkopošanas statistiskās metodoloģijas pārskats. Visbeidzot, 7. nodaļā vērtēta katras aplūkotās dalībvalsts nacionālo tiesību aktu, t.sk. NCB statūtu, atbilstība Līguma 130. un 131. pantam.

³ Sk. Eiropas Centrālās bankas 2014. gada 16. aprīļa Regulas Nr. ECB/2014/17, ar ko izveido vienotā uzraudzības mehānisma pamatstruktūru Eiropas Centrālās bankas sadarbībai ar nacionālajām kompetentajām un norīkotajām iestādēm (VUM pamatregula), 10. apsvērumu.

2. Analīzes struktūra

2.1. Ekonomiskā konverģence

Lai novērtētu ekonomisko konverģenci ES dalībvalstīs, kas vēlas ieviest euro, ECB izmanto vienotu analīzes sistēmu. Šī vienotā sistēma, kas konsekventi tiek piemērota visos EMI un ECB Konverģences ziņojumos, balstās, pirmkārt, uz Līguma nosacījumiem un to piemērošanu ECB darbībā attiecībā uz cenu, fiskālo bilanču un parāda rādītāju, valūtas kursu un ilgtermiņa procentu likmju norisēm, kā arī citiem ekonomiskajai integrācijai un konverģencei svarīgiem faktoriem. Otrkārt, tā pamatojas uz vairākiem retrospektīviem un uz nākotni vērstiem papildu ekonomiskajiem rādītājiem, kurus uzskata par lietderīgiem konverģences ilgtspējas detalizētai novērtēšanai. Uz visiem šiem faktoriem balstītais aplūkotās dalībvalsts novērtējums ir svarīgs, lai nodrošinātu, ka tās integrācija euro zonā notiks bez lielām grūtībām. Turpmāk 1.–5. ielikumā īsumā aplūkotas tiesību aktu normas un izklāstīta metodoloģija to piemērošanai ECB darbībā.

Lai nodrošinātu nepārtrauktību un vienādu attieksmi, šis ziņojums pamatojas uz ECB (un pirms tam – EMI) iepriekš publicētajos ziņojumos noteiktajiem principiem. Īpaši, piemērojot konverģences kritērijus, ECB ievēro vairākus vadošos principus. Pirmkārt, katrs kritērijs tiek precīzi interpretēts un piemērots. Šā principa pamatā ir apsvērums, ka kritēriju galvenais mērķis ir nodrošināt, lai euro zonā varētu piedalīties tikai tās dalībvalstis, kuru ekonomiskie nosacījumi veicina cenu stabilitātes un euro zonas vienotības saglabāšanu. Otrkārt, konverģences kritēriji veido loģisku un saskaņotu kopumu, un tie visi jāizpilda; Līgumā kritēriji sniegti kā vienlīdz svarīgi un bez hierarhijas. Treškārt, konverģences kritēriji jāizpilda, pamatojoties uz reāliem datiem. Ceturtkārt, konverģences kritēriju piemērošanā jāievēro konsekvence, caurredzamība un vienkāršība. Turklāt, apsverot atbilstību konverģences kritērijiem, būtisks faktors ir ilgtspēja, jo konverģence jāpanāk ne tikai kādā konkrētā laikā, bet tai jābūt ilgstošai. Tāpēc valstu novērtējumos plaši aplūkota konverģences ilgtspēja.

Šajā saistībā attiecīgo valstu ekonomiskās norises tiek aplūkotas retrospektīvi, galvenokārt aptverot pēdējos 10 gadus. Tas palīdz labāk noteikt, cik lielā mērā pašreizējie sasniegumi ir patiesu strukturālo pārkārtojumu rezultāts, kam savukārt vajadzētu ļaut labāk novērtēt ekonomiskās konverģences ilgtspēju.

Papildus un atbilstošā apjomā izmanto arī nākotnes perspektīvu. Šādā kontekstā īpaša uzmanība pievērsta tam, ka labvēlīgu tautsaimniecības attīstības tendenču ilgtspēja ir ļoti atkarīga no atbilstošas un ilgstošas politikas reakcijas uz pašreizējiem un nākotnes sarežģītajiem uzdevumiem. Stingra vadība, stabila institūcijas un ilgtspējīgas valsts finanses arī ir svarīgas, lai vidējā termiņā un ilgtermiņā veicinātu produkcijas izlaides ilgtspējīgu kāpumu. Kopumā uzsvērts, ka ekonomiskās konverģences ilgtspējas nodrošināšana atkarīga gan no stabila sākumstāvokļa un stabila iestāžu esamības, gan no pareizas politikas īstenošanas pēc euro ieviešanas.

Vienoto sistēmu piemēro individuāli katrai no septiņām aplūkojamām ES dalībvalstīm. Šo valstu novērtējumi, kuros analizēts katras dalībvalsts sniegums, būtu jāizskata atsevišķi saskaņā ar Līguma 140. panta noteikumiem.

Šajā Konverģences ziņojumā ietverto statistisko datu iesniegšanas beigu termiņš bija 2016. gada 18. maijs. Konverģences kritēriju piemērošanā izmantotos statistiskos datus nodrošinājusi Eiropas Komisija (sk. 6. nodaļu, kā arī tabulas un attēlus) sadarbībā ar ECB (valūtas kursi un ilgtermiņa procentu likmes). Konverģences dati par cenu un ilgtermiņa procentu likmju dinamiku aptver periodu līdz 2016. gada aprīlim, t.i., pēdējam mēnesim, par kuru bija pieejami dati par SPCI. Attiecībā uz mēneša valūtas kursu datiem šajā ziņojumā aplūkots periods beidzas 2016. gada aprīlī. Vēsturiskie dati par fiskālo stāvokli aptver periodu līdz 2015. gadam. Ņemtas vērā arī dažādu avotu sniegtās prognozes kopā ar attiecīgās dalībvalsts jaunāko konverģences programmu un citu informāciju, kas svarīga konverģences ilgtspējas turpmākā novērtēšanā. Eiropas Komisijas 2016. gada pavasara ekonomiskās prognozes un Brīdināšanas mehānisma 2016. gada ziņojums, kas ņemti vērā šajā ziņojumā, publicēti attiecīgi 2016. gada 4. maijā un 2015. gada 26. novembrī. ECB Ģenerālpadome apstiprināja šo ziņojumu 2016. gada 31. maijā.

Juridiskie noteikumi attiecībā uz cenu dinamiku un to piemērošana ECB darbībā atspoguļoti 1. ielikumā.

1. ielikums

Cenu dinamika

1. Līguma noteikumi

Saskaņā ar Līguma 140. panta 1. punkta pirmo ievilkumu Konverģences ziņojumam jānovērtē, cik augsts noturīgas konverģences līmenis sasniegts, atsaucoties uz katras dalībvalsts šāda kritērija izpildi:

"augsts cenu stabilitātes līmenis; to konstatē, samērojot inflācijas līmeni attiecīgajā valstī ar inflācijas līmeni, augstākais, trijās cenu ziņā stabilākajās dalībvalstīs".

Protokola (Nr. 13) par konverģences kritērijiem 1. pants paredz, ka:

"Līguma par Eiropas Savienības darbību 140. panta 1. punkta pirmajā ievilkumā minētās cenu stabilitātes kritērijs ir tas, ka dalībvalstī ir stabilas cenas un vienā gadā pirms novērtējuma vidējais inflācijas līmenis nepārsniedz 1.5 procentu punktus, to samērojot ar, augstākais, tādu triju dalībvalstu datiem, kur cenu stabilitāte ir vislielākā. Inflāciju mēra, salīdzinot patēriņa cenu indeksus, ņemot vērā to, ka dažādās valstīs to nosaka dažādi."

2. Līguma noteikumu piemērošana

Šajā ziņojumā ECB piemēro Līguma noteikumus šādi.

Pirmkārt, minēto "vienā gadā pirms novērtējuma vidējo inflācijas līmeni" aprēķina, izmantojot pēdējā pieejamā 12 mēnešu vidējā SPCI rādītāja pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo 12 mēnešu vidējo rādītāju. Tāpēc attiecībā uz inflāciju šajā ziņojumā aplūkots atsaucē periods ir no 2015. gada maija līdz 2016. gada aprīlim.

Otrkārt, nosacījumu "augstākais, trijās dalībvalstīs, kur cenu stabilitāte ir vislielākā", kas izmantots atsaucē vērtības definīcijā, piemēro, izmantojot šādu triju dalībvalstu nesvērto aritmētisko vidējo inflāciju: Bulgārijā (−1.0%), Slovēnijā (−0.8%) un Spānijā (−0.6%). Tādējādi vidējais rādītājs ir −0.8% un, pieskaitot 1.5 procentu punktus, atsaucē vērtība ir 0.7%. Jāuzsver, ka saskaņā ar Līgumu valsts inflācijas rādītāji tiek vērtēti relatīvajā izteiksmē, t.i., salīdzinājumā ar citām dalībvalstīm. Tādējādi cenu stabilitātes kritērijā ņemts vērā tas, ka kopējie šoki, ko rada, piemēram, pasaules izejvielu cenas, uz laiku var novirzīt inflāciju no līmeņa, kas atbilst centrālo banku noteiktiem mērķrādītājiem.

Kipras un Rumānijas inflācijas rādītājs izslēgts no atsaucē vērtības aprēķina. Atsaucē periodā cenu dinamika šajās valstīs noteica 12 mēnešu vidējo inflācijas rādītāju (2016. gada aprīlī attiecīgi −1.8% un −1.3%). Atsaucē vērtības aprēķinā abas šīs valstis tiek uzskatītas par izņēmumu, jo atsaucē periodā inflācijas līmenis tajās bija ievērojami zemāks nekā salīdzinošie citu dalībvalstu rādītāji, un abās valstīs to noteica ārkārtas apstākļi. Kiprā bija vērojama īpaši dziļa recesija, tāpēc ārkārtīgi liela negatīva ražošanas apjoma starpība mazinājusi tās cenu dinamiku. Nesen ieviestie secīgie PVN likmes samazinājumi Rumānijā spēcīgi ietekmē cenu dinamiku, saglabājot negatīvu SPCI inflāciju.

Jāatzīmē, ka jēdziens "izņēmums" jau minēts iepriekšējos ECB Konverģences ziņojumos (sk., piemēram, 2012., 2013. un 2014. gada ziņojumu), kā arī EMI konverģences ziņojumos. Saskaņā ar šiem ziņojumiem dalībvalsti uzskata par izņēmumu, ja tiek izpildīti divi nosacījumi: 1) tās 12 mēnešu vidējais inflācijas līmenis ir ievērojami zemāks nekā salīdzinošie citu dalībvalstu rādītāji un 2) tās cenu norises spēcīgi ietekmējuši ārkārtas apstākļi. Izņēmumu noteikšana nav mehāniska pieeja. Izmantotā pieeja tika ieviesta, lai atbilstoši risinātu iespējamās būtiskās novirzes atsevišķu valstu inflācijas norisēs.

Inflāciju nosaka, pamatojoties uz SPCI, ko ievieša konverģences novērtēšanai cenu stabilitātes jomā, izmantojot salīdzināšanas metodi (sk. 6. nodaļas 2. sadaļu).

Vidējā SPCI inflācija 12 mēnešu atsaucē periodā no 2015. gada maija līdz 2016. gada aprīlim tiek aplūkota, ņemot vērā dalībvalsts ekonomisko darbību cenu stabilitātes ziņā pēdējos 10 gadus. Tādējādi iespējams vispusīgāk novērtēt cenu dinamikas ilgtspēju aplūkojamā valstī. Tāpēc uzmanība pievērsta monetārās politikas virzienam, īpaši tam, vai monetārās iestādes galvenokārt koncentrējušās uz cenu stabilitātes nodrošināšanu un saglabāšanu, kā arī uz citu ekonomiskās politikas jomu ieguldījumu šā mērķa sasniegšanā. Turklāt ņemta vērā makroekonomiskās vides ietekme uz cenu stabilitātes nodrošināšanu. Cenu dinamika vērtēta pieprasījuma un piedāvājuma apstākļos, t.sk. aplūkojot arī vienības darbaspēka izmaksas un importa cenas ietekmējošos faktorus. Visbeidzot, ņemtas vērā arī citu svarīgu cenu indeksu tendences. Nākotnes perspektīvā sniegts ieskats gaidāmajās inflācijas norisēs tuvāko gadu laikā, t.sk. svarīgāko starptautisko organizāciju un

tirgus dalībnieku prognozes. Turklāt raksturoti institucionālie un strukturālie aspekti, kas svarīgi, lai pēc euro ieviešanas saglabātu cenu stabilitāti veicinošu vidi.

Tiesību aktu noteikumi attiecībā uz fiskālajām norisēm un to piemērošana ECB darbībā un arī procedūras jautājumi atspoguļoti 2. ielikumā.

2. ielikums

Fiskālās norises

1. Līguma un citu tiesību aktu noteikumi

Saskaņā ar Līguma 140. panta 1. punkta otro ievilkumu Konverģences ziņojumam jānovērtē, cik augsts ilgtspējīgas konverģences līmenis sasniegts, atsaucoties uz katras dalībvalsts šāda kritērija izpildi:

"valsts finanšu stāvokļa stabilitāte; to konstatē, izejot no tā, vai ir sasniegts valsts budžeta stāvoklis bez pārmērīga deficīta, kā noteikts šā Līguma 126. panta 6. punktā".

Protokola (Nr. 13) par konverģences kritērijiem 2. pants paredz, ka:

"Minētā Līguma 140. panta 1. punkta otrajā ievilkumā minētais valdības budžeta stabilitātes kritērijs ir tas, ka novērtējuma brīdī uz dalībvalsti neattiecas atbilstīgi 126. panta 6. punktam pieņemtais Padomes lēmums par pārmērīgu budžeta deficītu."

126. pantā noteikta pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūra. Saskaņā ar 126. panta 2. un 3. punktu Eiropas Komisija sagatavo ziņojumu, ja dalībvalsts neizpilda prasības attiecībā uz fiskālo disciplīnu, īpaši, ja:

1. plānotā vai reālā valdības budžeta deficīta attiecība pret IKP pārsniedz atsaucē vērtību (kas Protokolā par pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru noteikta kā 3% no IKP), izņemot gadījumu, kad:
 - a) vai nu šī attiecība ir būtiski un pastāvīgi samazinājusies un sasniegusi atsaucē vērtībai tuvu līmeni; vai arī
 - b) atsaucē vērtība ir pārsniegta tikai izņēmuma kārtā un uz laiku, un šī attiecība joprojām ir tuvu atsaucē vērtībai;
2. valdības parāda attiecība pret IKP pārsniedz atsaucē vērtību (kas Protokolā par pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru noteikta kā 60% no IKP), ja vien šī attiecība pietiekami strauji nesamazinās un netuvinās atsaucē vērtībai.

Turklāt Komisijas sagatavotajā ziņojumā jāņem vērā tas, vai valdības budžeta deficīts pārsniedz valdības ieguldījumu izdevumus, un visi pārējie būtiskie faktori, t.sk. dalībvalsts ekonomiskā un budžeta situācija vidējā termiņā. Komisija var sagatavot ziņojumu arī tad, ja tā uzskata, ka dalībvalstij ir pārmērīga budžeta deficīta rašanās risks, lai gan kritēriji izpildīti. Ekonomikas un finanšu komiteja sniedz atzinumu par Komisijas ziņojumu. Visbeidzot, saskaņā ar 126. panta 6. punktu ES Padome, pamatojoties uz Komisijas ieteikumu un ņemot vērā visas piezīmes, kuras, iespējams, vēlas paust attiecīgā dalībvalsts, ievērojot kvalificētu balsu vairākumu un neiesaistot

attiecīgo dalībvalsti, un pēc vispārējā novērtējuma nolemj, vai šajā dalībvalstī ir pārmērīgs budžeta deficīts.

Līguma 126. panta noteikumi tālāk skaidroti Padomes Regulā (EK) Nr. 1467/97⁴, kurā grozījumi veikti ar Regulu (ES) Nr. 1177/2011⁵, un tie:

- apstiprina parāda kritērija un deficīta kritērija vienādo pamatojumu, nosakot pirmā kritērija darbību, bet pieļaujot triju gadu pārejas periodu dalībvalstīm, kurām atceltas pirms 2011. gada uzsāktās pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras. Regulas 2. panta 1.a punkts paredz, ka tad, ja tā vērtība pārsniedz atsaucē vērtību, uzskata, ka valdības parāda attiecība pret IKP pietiekami samazinās un pietiekami strauji tuvojas atsaucē vērtībai, ja atšķirība attiecībā pret atsaucē vērtību pēdējos trijos gados sarūkusi par robežvērtību – vidēji par vienu divdesmito daļu gadā, pamatojoties uz grozījumiem pēdējos trijos gados, par kuriem pieejami dati. Parāda kritērija prasību uzskata par izpildītu arī tad, ja Komisijas budžeta prognozēs norādīts, ka prasītais samazinājums notiks triju gadu ilgā laika posmā. Ieviešot šo parāda attiecības samazināšanas robežvērtību, būtu jāņem vērā ekonomiskās attīstības cikla ietekme uz parāda sarūkuma gaitu;
- detalizē svarīgākos faktorus, ko Komisija ņem vērā, gatavojot ziņojumu saskaņā ar Līguma 126. panta 3. punktu. Svarīgi, ka Regula nosaka vairākus faktorus, kas būtiski ietekmē vidējā termiņa tautsaimniecības, budžeta un valdības parāda stāvokļa norišu novērtējumu (sk. Regulas 2. panta 3. punktu un ECB gatavotās analīzes sīkāku raksturojumu tālāk).

Turklāt Līgumu par stabilitāti, koordināciju un pārvaldību Ekonomikas un monetārajā savienībā (LSKP), kas pamatojas uz pilnveidotā Stabilitātes un izaugsmes pakta noteikumiem, 2012. gada 2. martā parakstīja 25 ES dalībvalstis (visas ES dalībvalstis, izņemot Apvienoto Karalisti, Čehijas Republiku un Horvātiju), un tas stājās spēkā 2013. gada 1. janvārī⁶. III sadaļa (Budžeta pakts) paredz arī saistošu budžeta nosacījumu, lai nodrošinātu, ka valdības budžets ir sabalansēts vai ar pārpalikumu. Šo normu uzskata par ievērotu, ja gada strukturālā bilance atbilst attiecīgās valsts specifiskajam vidēja termiņa mērķim un strukturālā izteiksmē deficīts nepārsniedz 0.5% no IKP. Ja valdības parāda attiecība ir ievērojami mazāka par 60% no IKP un fiskālās ilgtspējas riski ilgtermiņā ir nelieli, vidēja termiņa mērķa rādītājs var sasniegt strukturālo deficītu, kas nepārsniedz 1% no IKP. LSKP ietver arī parāda samazināšanas robežvērtības normu, uz ko izdarīta atsauce Padomes Regulā (ES) Nr. 1177/2011, ar ko grozīta Padomes Regula (EK) Nr. 1467/97.⁷ Līgumslēdzējām dalībvalstīm jāievieš savā konstitūcijā vai par gada budžeta likumu augstākā citā tiesību aktā noteiktās fiskālās normas, automātiski iedarbinot korekcijas mehānismu, ja novēro novirzes no fiskālā mērķa.

⁴ Padomes 1997. gada 7. jūlija Regula (EK) Nr. 1467/97 par to, kā paātrināt un precizēt pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras īstenošanu (OV L 209, 02.08.1997., 6. lpp.).

⁵ Padomes 2011. gada 8. novembra Regula (ES) Nr. 1177/2011, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1467/97 par to, kā paātrināt un precizēt pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras īstenošanu (OV L 306, 23.11.2011., 33. lpp.).

⁶ LSKP piemērojams arī tām ES dalībvalstīm, uz kurām attiecas izņēmums, kuras šo procedūru ratificējušas, sākot ar datumu, kad stāsies spēkā lēmums par izņēmuma atcelšanu, vai arī agrāk, ja attiecīgā dalībvalsts paziņos par savu nodomu ar šo agrāko datumu uzņemties pildīt visus LSKP nosacījumus vai to daļu.

⁷ Padomes 2011. gada 8. novembra Regula (ES) Nr. 1177/2011, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1467/97 par to, kā paātrināt un precizēt pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras īstenošanu (OV L 306, 23.11.2011., 33. lpp.).

2. Līguma noteikumu piemērošana

Konverģences novērtēšanai ECB pauž savu viedokli par fiskālajām norisēm. Vērtējot ilgtspēju, ECB aplūko 2006.–2015. gada fiskālo norišu galvenos rādītājus, prognozes un problēmas valdības finanšu jomā, kā arī koncentrē uzmanību uz deficīta un parāda norišu sakarībām. ECB veic nacionālo budžetu ietvaru efektivitātes analīzi saskaņā ar Padomes Regulas (EK) Nr. 1467/97 2. panta 3.b punktu un Padomes Direktīvu 2011/85/ES⁸. Turklāt izdevumu robežvērtības norma, kas noteikta atbilstoši Padomes Regulas (EK) Nr. 1466/97⁹, kurā grozījumi veikti ar Regulu (ES) Nr. 1175/2011, 9. panta 1. punktam, paredz nodrošināt izdevumu kāpumam atbilstošu finansējumu. Saskaņā ar šo normu tām ES dalībvalstīm, kuras vēl nav sasniegušas vidēja termiņa budžeta mērķi, jānodrošina arī tas, ka svarīgu sākotnējo izdevumu gada pieaugums nepārsniedz IKP iespējamā pieauguma vidēja termiņa atsaucē līmeni, ja vien pārsniegums nav saskaņots ar ieņēmumu izvēles pasākumiem. ECB sniedz pārskatu par Eiropas Komisijas veikto jaunāko novērtējumu saistībā ar to, vai dalībvalstis ievēro izdevumu robežvērtības normu. Saskaņā ar 126. pantu ECB pretstatā Komisijai nav oficiāli iesaistīta pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūrā. Tāpēc ECB ziņojumā tikai tiek norādīts, vai valsts pakļauta pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūrai.

Attiecībā uz Līguma noteikumu, ka parāda attiecībai, kas pārsniedz 60% no IKP, būtu "pietiekami strauji jāsamazinās un jātuvinās atsaucē vērtībai", ECB novērtē iepriekšējās un nākotnes parāda attiecības rādītāja tendences. Attiecībā uz dalībvalstīm, kur parāda attiecība pārsniedz atsaucē vērtību, ECB sniedz informāciju par Eiropas Komisijas veikto jaunāko novērtējumu saistībā ar to, vai dalībvalstis ievēro parāda samazināšanas robežvērtības normu, ko nosaka Padomes Regulas (EK) Nr. 1467/97 2. panta 1.a punkts.

Fiskālo norišu novērtējums balstīts uz datiem, kas iegūti, pamatojoties uz nacionālajiem kontiem saskaņā ar EKS 2010 (sk. 6. nodaļu). Lielāko daļu šajā ziņojumā sniegto rādītāju 2016. gada aprīlī nodrošināja Komisija, un tie ietver datus par valdības 2006.–2015. gada fiskālo situāciju un Komisijas prognozes 2016. un 2017. gadam.

Attiecībā uz valsts finanšu ilgtspēju atsaucē gada (2015. gads) rezultāti aplūkoti, ņemot vērā aplūkojamās valsts darbību pēdējos 10 gados.

Vispirms tiek vērtēta budžeta deficīta rādītāja dinamika. Ieteicams ņemt vērā, ka valsts gada budžeta deficīta rādītāja pārmaiņas parasti nosaka dažādi faktori. To ietekmi var iedalīt, no vienas puses, cikliskos efektos, kas atspoguļo budžeta deficīta reakciju uz ekonomiskās attīstības cikla pārmaiņām, un, no otras puses, necikliskos efektos, ko bieži izmanto strukturālo vai pastāvīgo fiskālās politikas korekciju atspoguļošanai. Tomēr ne vienmēr var uzskatīt, ka šādi necikliski efekti, kādi skaitliskā izteiksmē sniegti šajā ziņojumā, pilnībā atspoguļo fiskālo pozīciju strukturālās pārmaiņas, jo tie ietver īslaicīgu ietekmi uz budžeta bilanci, ko izraisa gan politikas pasākumu, gan īpašu faktoru ietekme. Sevišķi grūti novērtēt, kā strukturālās budžeta pozīcijas

⁸ Padomes 2011. gada 8. novembra Direktīva 2011/85/ES par prasībām dalībvalstu budžeta struktūrā (OV L 306, 23.11.2011., 41. lpp.).

⁹ Padomes 1997. gada 7. jūlija Regula (EK) Nr. 1466/97 par budžeta stāvokļa uzraudzības un ekonomikas politikas uzraudzības un koordinācijas stiprināšanu (OV L 209, 02.08.1997., 1. lpp.).

mainījušās krīzes laikā, ņemot vērā potenciālā ražošanas apjoma līmeņa un pieauguma tempa nenoteiktību.

Pēc tam tiek vērtēta valdības parāda attiecības dinamika un to noteicošie faktori šajā periodā. Šie faktori ir nominālā IKP pieauguma tempa un procentu likmju atšķirības, sākotnējā bilance un deficīta-parāda korekcija. Šāda perspektīva var sniegt papildu informāciju par to, cik lielā mērā makroekonomiskā vide, īpaši izaugsmes temps un procentu likmes, ietekmējusi parāda dinamiku. Tā var arī nodrošināt plašāku informāciju par fiskālās konsolidācijas centieni ietekmi saskaņā ar sākotnējo bilanci un deficīta-parāda korekcijā iekļauto īpašo faktoru nozīmi. Turklāt valdības parāda struktūra aplūkota, īpaši pievēršoties īstermiņa parāda un ārvalstu valūtas parāda īpatsvaram un to dinamikai. Salīdzinot šos īpatsvarus ar pašreizējo parāda rādītāja līmeni, parādīts fiskālo bilanci jutīgums pret valūtas kursu un procentu likmju pārmaiņām.

Vērtējot nākotnes perspektīvas, tiek aplūkoti valstu budžeta plāni un jaunākās Eiropas Komisijas prognozes 2016. un 2017. gadam un ņemta vērā konverģences programmā noteiktā vidējā termiņa fiskālā stratēģija. Tiek ietverts Stabilitātes un izaugsmes paktā paredzētā attiecīgās valsts vidējā termiņa budžeta mērķa prognozētās izpildes, kā arī parāda rādītāja perspektīvas novērtējums, ņemot vērā pašreizējo fiskālo politiku. Visbeidzot, tiek uzsvērti ilgtermiņa uzdevumi budžeta pozīciju ilgtspējas saglabāšanai un plašas konsolidācijas jomas, īpaši tās, kuras attiecas uz nefondēto valsts pensiju sistēmu saistībā ar demogrāfiskajām pārmaiņām un valdības iespējamām saistībām, sevišķi finanšu un ekonomiskās krīzes laikā. Atbilstoši iepriekšējai praksei analizēta arī lielākā daļa svarīgu faktoru, kas noteikti Padomes Regulas (EK) Nr. 1467/97 2. panta 3. punktā un kuru apraksts sniegts 2. ielikumā.

Tiesību aktu normas valūtas kursu norīšu jomā un to piemērošana ECB darbībā atspoguļotas 3. ielikumā.

3. ielikums

Valūtas kursa norises

1. Līguma noteikumi

Saskaņā ar Līguma 140. panta 1. punkta trešo ievilkumu Konverģences ziņojumam jānovērtē, cik augsts ilgtspējīgas konverģences līmenis sasniegts, atsaucoties uz katras dalībvalsts šāda kritērija izpildi:

"vismaz divus gadus attiecīgās valsts valūtas kursa svārstības palikušas Eiropas Monetārās sistēmas valūtas kursa mehānisma noteiktajās robežās, un šīs valsts valūta nav devalvēta attiecībā pret euro".

Protokola (Nr. 13) par konverģences kritērijiem 3. pants paredz, ka:

"Kritērijs minētā Līguma 140. panta 1. punkta trešajā ievilkumā minētajai dalībai Eiropas Monetārās sistēmas valūtas kursa mehānismā ir tāds, ka dalībvalsts vismaz divus gadus pirms novērtējuma

bez lielām grūtībām ievērojusi paredzētās normālās svārstību robežas Eiropas Monetārās sistēmas valūtas kursa mehānismā. Proti, dalībvalsts šajā laikā pēc savas iniciatīvas nav devalvējusi savas valūtas divpusējo centrālo kursu attiecībā pret euro."

2. Līguma noteikumu piemērošana

Attiecībā uz valūtas kursa stabilitāti ECB novērtē, vai valsts bez nopietnām problēmām piedalījies VKM II (kas no 1999. gada janvāra aizstāja VKM) vismaz divus gadus pirms konverģences novērtējuma, jo īpaši nemazinot savas valūtas kursu attiecībā pret euro. Īsāka dalības laika gadījumos valūtas kursa dinamika aplūkota divu gadu atsaucē periodā.

Novērtējot valūtas kursa stabilitāti attiecībā pret euro, uzmanība pievērsta tam, vai valūtas kurss ir tuvu VKM II centrālajam kursam, ņemot vērā arī faktorus, kuri varētu veicināt attiecīgā valūtas kursa kāpumu, kas atbilst iepriekš izmantotajai pieejai. Tāpēc svārstību koridora diapazons VKM II nerada problēmas valūtas kursa stabilitātes kritērija novērtēšanā.

Turklāt jautājumu par to, vai valstij nav bijušas "nopietnas grūtības", parasti izskata šādi:

1) novērtējot valūtas kursa novirzi no VKM II centrālā kursa attiecībā pret euro; 2) izmantojot rādītājus, piemēram, valūtas kursa svārstības attiecībā pret euro un to tendenci, kā arī īstermiņa procentu likmju starpības attiecībā pret euro zonu un to dinamiku; 3) apsverot ārvalstu valūtas intervenču nozīmi un 4) izvērtējot starptautisko finanšu palīdzības programmu nozīmi valūtas stabilizēšanā.

Šā ziņojuma atsaucē periods ir no 2014. gada 19. maija līdz 2016. gada 18. maijam. Visi divpusējie valūtas kursi ir oficiālie ECB atsaucē kursi (sk. 6. nodaļu).

Papildus dalībai VKM II un nominālā valūtas kursa pārmaiņām attiecībā pret euro aplūkojamā periodā īsumā aplūkoti dati par pašreizējā valūtas kursa stabilitāti. Tie tiek iegūti no reālo efektīvo valūtas kursu, kā arī maksājumu bilances tekošā, kapitāla un finanšu konta dinamikas. Kopējā ārējā parāda un starptautisko investīciju bilances pārmaiņas arī tiek vērtētas ilgākos laika periodos. Sadaļā par valūtas kursa dinamiku aplūkoti arī attiecīgās valsts integrācijas euro zonā līmeņa rādītāji. To vērtē ārējās tirdzniecības (eksporta un importa), kā arī finanšu integrācijas izteiksmē. Visbeidzot, sadaļā par valūtas kursa dinamiku aplūkots, vai attiecīgā novērtētā valsts guvusi labumu no centrālās bankas likviditātes palīdzības vai maksājumu bilances atbalsta (divpusēja vai daudzpusēja), iesaistoties SVF un/vai ES (ja tāds saņemts). Tiek izskatīta gan faktiskā, gan piesardzības nolūkā pieprasītā palīdzība, t.sk. piekļuve piesardzības finansējumam, piemēram, SVF elastīgās kredītlīnijas veidā.

Tiesību aktu noteikumi attiecībā uz ilgtermiņa procentu likmju dinamiku un to piemērošana ECB darbībā atspoguļoti 4. ielikumā.

4. ielikums

Ilgtermiņa procentu likmju dinamika

1. Līguma noteikumi

Saskaņā ar Līguma 140. panta 1. punkta ceturto ievilkumu Konverģences ziņojumam jānovērtē, cik augsts noturīgas konverģences līmenis sasniegts, atsaucoties uz katras dalībvalsts šāda kritērija izpildi:

"stabilitāte, ko dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, panākusi konverģencē un Eiropas Monetārās sistēmas valūtas kursa mehānismā, kuru atspoguļo ilgtermiņa procentu likmes".

Protokola (Nr. 13) par konverģences kritērijiem 4. pants paredz, ka:

"Minētā Līguma 140. panta 1. punkta ceturtajā ievilkumā minētās procentu likmju konverģences kritērijs ir tas, ka dalībvalsts vidējā nominālā ilgtermiņa procentu likme, kas pirms novērtējuma novērota vienu gadu, pārsniedz ne vairāk kā par 2 procentu punktiem likmes, augstākais, trijās dalībvalstīs, kur cenu stabilitāte ir vislielākā. Procentu likmes mēra, par pamatu ņemot valsts ilgtermiņa obligācijas vai līdzīgus vērtspapīrus un ņemot vērā to, ka dažādās valstīs tās nosaka dažādi".

2. Līguma noteikumu piemērošana

Šajā ziņojumā ECB piemēro Līguma noteikumus šādi.

Pirmkārt, attiecībā uz "vidējo nominālo ilgtermiņa procentu likmi", kas "pirms novērtējuma novērota vienu gadu", ilgtermiņa procentu likme tiek aprēķināta kā vidējais aritmētiskais rādītājs pēdējos 12 mēnešos, par kuru bijuši pieejami SPCI dati. Šajā ziņojumā aplūkots atsaucē periods ir no 2015. gada maija līdz 2016. gada aprīlim.

Otrkārt, nosacījumu "augstākais, trijās dalībvalstīs, kur cenu stabilitāte ir vislielākā", kas izmantots atsaucē vērtības definēšanai, piemēro, izmantojot ilgtermiņa procentu likmju nesvērto vidējo aritmētisko rādītāju tajās pašās trijās ES dalībvalstīs, kuru dati izmantoti cenu stabilitātes kritērija novērtēšanas atsaucē vērtības aprēķinā (sk. 1. ielikumu). Šajā ziņojumā aplūkotajā atsaucē periodā trijās valstīs, kur cenu stabilitāte ir vislielākā, ilgtermiņa procentu likme bija 1.7% (Slovēnijā), 1.7% (Spānijā) un 2.5% (Bulgārijā). Tādējādi vidējais rādītājs ir 2.0%, un, pieskaitot 2 procentu punktus, atsaucē vērtība ir 4.0%. Procentu likmes aprēķinātas, pamatojoties uz pieejamām saskaņotajām ilgtermiņa procentu likmēm, kuras noteiktas konverģences novērtēšanai (sk. 6. nodaļu).

Kā jau minēts, Līgumā precīzi sniegta atsauce uz "konverģences stabilitāti", ko atspoguļo ilgtermiņa procentu likmes. Tāpēc norises atsaucē periodā (2015. gada maijs–2016. gada aprīlis) aplūkotas saistībā ar ilgtermiņa procentu likmju tendencēm pēdējos 10 gados (vai citā periodā, par kuru pieejami dati) un galvenajiem faktoriem, kas nosaka to atšķirības salīdzinājumā ar euro zonā dominējošo vidējo ilgtermiņa procentu likmi. Atsaucē periodā euro zonas vidējā ilgtermiņa procentu likme daļēji atspoguļoja vairāku euro zonas valstu augstās valstij

specifiskās riska prēmijas. Tāpēc salīdzinājumam izmantota arī euro zonas AAA reitinga valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likme (t.i., euro zonas AAA ienesīguma līknes ilgtermiņa ienesīgums, kas ietver euro zonas valstis ar AAA reitingu). Šā ziņojuma analīzes pamatojumam sniegta informācija par finanšu tirgus apjomu un attīstību. Tās pamatā ir trīs rādītāji (nefinanšu sabiedrību emitēto apgrozībā esošo parāda vērtspapīru apjoms, akciju tirgus kapitalizācija un iekšzemes privātajam sektoram izsniegtie MFI kredīti), kas kopā katrā valstī nosaka finanšu tirgus apjomu.

Visbeidzot, saskaņā ar Līguma 140. panta 1. punktu šajā ziņojumā jāanalizē vairāki citi svarīgi faktori (sk. 5. ielikumu). Šajā ziņā 2011. gada 13. decembrī saskaņā ar Līguma 121. panta 6. punktu stājusies spēkā uzlabota tautsaimniecības pārvaldības sistēma, kuras mērķis ir nodrošināt ciešāku ekonomiskās politikas saskaņošanu un ilgtspējīgu ES dalībvalstu ekonomiskās darbības konverģenci. 5. ielikumā īsumā raksturotas atbilstošās tiesību aktu normas un veids, kādā minētie papildu faktori atspoguļoti ECB veiktajā konverģences novērtējumā.

5. ielikums

Citi būtiski faktori

1. Līguma un citu tiesību aktu noteikumi

Līguma 140. panta 1. punkts paredz: "Komisijas un Eiropas Centrālās bankas ziņojumos ņem vērā arī tirgu integrācijā gūtos sasniegumus, maksājumu bilances tekošā konta stāvokli un tā dinamiku, kā arī vienības darbaspēka izmaksu un citu cenu indeksu attīstības vērtējumu."

Tāpēc ECB ņem vērā tiesību aktu kopumu par ES tautsaimniecības pārvaldību, kas stājās spēkā 2011. gada 13. decembrī. Pamatojoties uz Līguma 121. panta 6. punkta nosacījumiem, Eiropas Parlaments un ES Padome apstiprināja detalizētus daudzpusējas uzraudzības procedūras noteikumus, uz kuriem izdarīta atsauce Līguma 121. panta 3. punktā un 4. punktā. Šie noteikumi tika pieņemti, "lai labāk koordinētu dalībvalstu ekonomikas politiku un nodrošinātu stabilo ekonomisko konverģenci" (121. panta 3. punkts), jo "ir jāizdara secinājumi par Ekonomikas un monetārās savienības darbības pirmajos desmit gados gūto pieredzi, un jo īpaši ir jāuzlabo Savienības ekonomikas pārvaldība, to balstot uz valstu lielāku atbildību".¹⁰ Tiesību aktu pakete ietver uzlabotu uzraudzības sistēmu (makroekonomiskās nelīdzsvarotības novēršanas procedūra; MNNP), lai novērstu pārmērīgu makroekonomisko un makrofinansiālo nelīdzsvarotību un palīdzētu tās skartajām ES dalībvalstīm izstrādāt korektīvo pasākumu plānus pirms šo noviržu nostiprināšanās. MNNP un tās preventīvā un korektīvā daļa attiecas uz visām ES dalībvalstīm, izņemot tās, kuras, izmantojot starptautisku finanšu palīdzības programmu, jau pakļautas rūpīgākai pārbaudei. MNNP ietver brīdināšanas mehānismu, lai laikus atklātu veidojošos makroekonomisko nelīdzsvarotību, kas balstās uz pārredzamu rādītāju kopsavilkumu ar brīdināšanas sliekšni (robežvērtībām) visām ES dalībvalstīm, apvienojot to ar tautsaimniecības novērtējumu. Šajā

¹⁰ Sk. Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 16. novembra Regulas (ES) Nr. 1176/2011 par to, kā novērst un koriģēt makroekonomisko nelīdzsvarotību, 2. apsvērumu.

novērtējumā būtu jāņem vērā arī nominālā un faktiskā konverģence euro zonā un ārpus tās.¹¹ Izvērtējot makroekonomisko nelīdzsvarotību, šai procedūrai būtu pienācīgi jāņem vērā tās nozīmība un iespējamā negatīvā ekonomiskā un finansiālā ietekme, kas ir nelabvēlīga ES tautsaimniecības stabilitātei un apdraud EMS raitu darbību.¹²

2. Līguma noteikumu piemērošana

Saskaņā ar iepriekšējo praksi papildu faktori, uz kuriem izdarīta atsauce Līguma 140. panta 1. punktā, aplūkoti 5. nodaļā, un to virsraksti ir 1.–4. ielikumā raksturotie atsevišķie kritēriji. Lai analīze būtu pilnīga, 3. nodaļā sniegts rādītāju kopsavilkums šajā ziņojumā novērtētajām valstīm, t.sk. attiecībā uz brīdināšanas sliekšni (robežvērtībām), tādējādi nodrošinot visu pieejamo informāciju, kas svarīga, lai noteiktu makroekonomisko un makrofinansiālo nelīdzsvarotību, kas varētu kavēt augsta ilgtspējīgas konverģences līmeņa sasniegšanu saskaņā ar Līguma 140. panta 1. punktu. Jāatzīmē, ka ES dalībvalstis, uz kurām attiecas izņēmums un kuras pakļautas pārmērīgas nelīdzsvarotības novēršanas procedūrai, nevar uzskatīt par tādām, kas sasniegušas augstu ilgtspējīgas konverģences līmeni saskaņā ar Līguma 140. panta 1. punktu.

¹¹ Sk. Regulas (ES) Nr. 1176/2011 4. panta 4. punktu.

¹² Sk. Regulas (ES) Nr. 1176/2011 17. apsvērumu.

2.2. Nacionālo tiesību aktu atbilstība Līgumiem

2.2.1. Ievads

Saskaņā ar Līguma 140. panta 1. punktu ECB (un Eiropas Komisijai) vismaz reizi divos gados vai pēc tādas dalībvalsts pieprasījuma, uz kuru attiecas izņēmums, jā sagatavo ziņojums Padomei par pāņākumiem, ko guvušas dalībvalstis, uz kurām attiecas izņēmums, pildot saistības attiecībā uz Ekonomikas un monetārās savienības izveidi. Šajos ziņojumos jāiekļauj katras dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, nacionālo tiesību aktu, t.sk. NCB statūtu, novērtējums par atbilstību Līguma 130. un 131. pantam un attiecīgajiem Statūtu pantiem. Šādu Līgumā noteiktu pienākumu dalībvalstīm, uz kurām attiecas izņēmums, dēvē arī par tiesisko konvergenci. Vērtējot tiesisko konvergenci, ECB neaprobežojas tikai ar nacionālo tiesību aktu formālu novērtējumu, bet var arī apsvērt, vai attiecīgo nosacījumu ieviešana atbilst Līgumu un Statūtu garam. ECB īpašas bažas rada jebkuras pazīmes, ka uz kādas dalībvalsts NCB lēmējinstiitūcijām tiek izdarīts spiediens, kas neatbilst Līguma garam attiecībā uz centrālo banku neatkarību. ECB arī uzskata, ka nepieciešama raita un nepārtraukta NCB lēmējinstiitūciju darbība. Konkrēti šajā sakarā dalībvalstu atbildīgajām iestādēm ir pienākums veikt nepieciešamos pasākumus, lai, atbrīvojoties NCB lēmējinstiitūcijas locekļa vietai, nodrošinātu savlaicīgu jauna locekļa iecelšanu amatā.¹³ Pirms ECB sniegs galīgu pozitīvu novērtējumu, atzīstot, ka dalībvalsts nacionālie tiesību akti atbilst Līgumam un Statūtiem, tā veiks rūpīgu visu norišu monitoringu.

Dalībvalstis, uz kurām attiecas izņēmums, un tiesiskā konverģence

Bulgārija, Čehijas Republika, Horvātija, Ungārija, Polija, Rumānija un Zviedrija, kuru nacionālie tiesību akti tiek vērtēti šajā ziņojumā, ir dalībvalstis, uz kurām attiecas izņēmums, t.i., tās vēl nav ieviesušas euro. Zviedrija kļuva par dalībvalsti, uz kuru attiecas izņēmums, ar Padomes 1998. gada maija lēmumu.¹⁴ Attiecībā uz pārējām dalībvalstīm ES Akta par pievienošanās nosacījumiem 4.¹⁵ un 5. pants¹⁶ nosaka, ka

¹³ Atzinumi CON/2010/37 un CON/2010/91.

¹⁴ Padomes 1998. gada 3. maija Lēmums 98/317/EK saskaņā ar Līguma 109.j panta 4. punktu (OV L 139, 11.05.1998., 30. lpp). Piezīme. Lēmuma 98/317/EK nosaukums attiecas uz Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu (pirms Līguma pantu numerācijas maiņas saskaņā ar Amsterdamas Līguma 12. pantu); šis noteikums atcelts ar Lisabonas līgumu.

¹⁵ Akts par Čehijas Republikas, Igaunijas Republikas, Kipras Republikas, Latvijas Republikas, Lietuvas Republikas, Ungārijas Republikas, Maltas Republikas, Polijas Republikas, Slovēnijas Republikas un Slovākijas Republikas pievienošanās nosacījumiem un pielāgojumiem Līgumos, kas ir Eiropas Savienības pamatā (OV L 236, 23.09.2003., 33. lpp.).

¹⁶ Bulgārijas un Rumānijas gadījumā sk. Akta par Bulgārijas Republikas un Rumānijas pievienošanās nosacījumiem un pielāgojumiem Līgumos, kas ir Eiropas Savienības pamatā, 5. pantu (OV L 157, 21.06.2005., 203. lpp.). Horvātijas gadījumā sk. Akta par Horvātijas Republikas pievienošanās nosacījumiem un pielāgojumiem Līgumā par Eiropas Savienību, Līgumā par Eiropas Savienības darbību un Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līgumā (OV L 112, 24.04.2012., 21. lpp.).

katra no minētajām dalībvalstīm no pievienošanās dienas piedalās Ekonomikas un monetārajā savienībā kā dalībvalsts, uz ko attiecas izņēmums, kā tas definēts atbilstoši Līguma 139. panta nosacījumiem. Šajā ziņojumā nav aplūkotas Dānija un Apvienotā Karaliste, kas ir dalībvalstis ar īpašu statusu un vēl nav ieviesušas euro.

Protokolā Nr. 16 par dažiem nosacījumiem attiecībā uz Dāniju, kas pievienots Līgumiem, noteikts, ka, ņemot vērā 1993. gada 3. novembrī Padomei sniegto Dānijas valdības paziņojumu, uz Dāniju attiecas izņēmums un tā atcelšanas procedūra tiks uzsākta tikai pēc Dānijas lūguma. Tā kā uz Dāniju attiecas Līguma 130. pants, *Danmarks Nationalbank* jāpilda centrālās bankas neatkarības prasības. EMI 1998. gada Konverģences ziņojumā secināts, ka šis noteikums izpildīts. Dānijas konverģences līmenis nav vērtēts kopš 1998. gada tās īpašā statusa dēļ. Līdz laikam, kad Dānija Padomei paziņos par nodomu ieviest euro, *Danmarks Nationalbank* nav jābūt tiesiski integrētai Eurosistēmā un neviens Dānijas tiesību akts nav jāpielāgo.

Saskaņā ar Protokolu Nr. 15 par atsevišķiem nosacījumiem attiecībā uz Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienoto Karalisti, kas pievienots Līgumiem, Apvienotajai Karalistei nav pienākuma ieviest euro, ja vien tā nepaziņo Padomei par nodomu to darīt. 1997. gada 30. oktobrī Apvienotā Karaliste iesniedza Padomei paziņojumu, ka neieviesīs euro 1999. gada 1. janvārī, un šī situācija nav mainījusies. Saskaņā ar šo paziņojumu atsevišķi Līguma (t.sk. 130. un 131. panta) un Statūtu noteikumi neattiecas uz Apvienoto Karalisti. Tāpēc pašlaik nav likumīgas prasības nodrošināt, lai nacionālie tiesību akti (t.sk. *Bank of England* Statūti) atbilstu Līgumam un Statūtiem.

Tiesiskās konverģences vērtēšanas mērķis ir palīdzēt Padomei pieņemt lēmumus par to, kuras dalībvalstis izpilda "saistības attiecībā uz ekonomiskās un monetārās savienības izveidi" (Līguma 140. panta 1. punkts). Tiesiskajā jomā šādi nosacījumi īpaši attiecas uz centrālās bankas neatkarību un NCB tiesisko integrāciju Eurosistēmā.

Tiesiskā novērtējuma struktūra

Tiesiskajā novērtējumā kopumā ievērota iepriekšējo ECB un EMI tiesiskās konverģences ziņojumu¹⁷ uzbūve.

Nacionālo tiesību aktu atbilstība aplūkota, ņemot vērā tiesību aktus, kas stājas spēkā pirms 2016. gada 20. marta.

2.2.2. Pielāgošanas apjoms

2.2.2.1. Pielāgošanas jomas

Lai noteiktu jomas, kurās nepieciešama nacionālo tiesību aktu pielāgošana, tiek vērtēti šādi jautājumi:

- atbilstība NCB neatkarības noteikumiem Līgumā (130. pants) un Statūtos (7. un 14.2. pants) un atbilstība konfidencialitātes noteikumiem (Statūtu 37. pants);
- monetārās finansēšanas (Līguma 123. pants) un privileģētas piekļuves aizlieguma (Līguma 124. pants) un vienotas euro rakstības ievērošana, kas prasīta ES tiesībās; un
- NCB tiesiskā integrācija Eurosistēmā (īpaši saistībā ar Statūtu 12.1. un 14.3. pantu).

2.2.2.2. "Saderība" pretēji "saskaņošanai"

Līguma 131. pantā noteikts, ka jānodrošina, lai nacionālie tiesību akti ir "saderīgi" ar Līgumiem un Statūtiem; tāpēc visas neatbilstības jānovērš. Šā pienākuma izpildes nepieciešamību neietekmē ne Līgumu un Statūtu prioritāte pār nacionālajiem tiesību aktiem, ne nesaderības raksturs.

Nacionālajiem tiesību aktiem izvirzītā "saderības" prasība nenozīmē, ka Līgums nosaka prasību "saskaņot" NCB statūtus savstarpēji vai ar Statūtiem. Nacionālās

¹⁷ Konkrēti ECB 2014. gada jūnija Konverģences ziņojums (par Bulgāriju, Čehijas Republiku, Horvātiju, Lietuvu, Ungāriju, Poliju, Rumāniju un Zviedriju), 2013. gada jūnija Konverģences ziņojums (par Latviju), 2012. gada maija Konverģences ziņojums (par Bulgāriju, Čehijas Republiku, Latviju, Lietuvu, Ungāriju, Poliju, Rumāniju un Zviedriju), 2010. gada maija Konverģences ziņojums (par Bulgāriju, Čehijas Republiku, Igauniju, Latviju, Lietuvu, Ungāriju, Poliju, Rumāniju, Slovākiju un Zviedriju), 2007. gada maija Konverģences ziņojums (par Kipru un Maltu), 2006. gada decembra Konverģences ziņojums (par Čehijas Republiku, Igauniju, Kipru, Latviju, Ungāriju, Maltu, Poliju, Slovākiju un Zviedriju), 2006. gada maija Konverģences ziņojums (par Lietuvu un Slovēniju), 2004. gada oktobra Konverģences ziņojums (par Čehijas Republiku, Igauniju, Kipru, Latviju, Lietuvu, Ungāriju, Maltu, Poliju, Slovēniju, Slovākiju un Zviedriju), 2002. gada maija Konverģences ziņojums (par Zviedriju) un 2000. gada aprīļa Konverģences ziņojums (par Grieķiju un Zviedriju) un EMI 1998. gada marta Konverģences ziņojums.

atšķirības var turpināt pastāvēt tiktāl, ciktāl tās neapdraud ES ekskluzīvo kompetenci monetārajos jautājumos. Tiešām Statūtu 14.4. pantā noteikts, ka NCB var veikt uzdevumus, kas nav minēti Statūtos, ar noteikumu, ka tie nav pretrunā ar ECBS mērķiem un uzdevumiem. Nosacījumi, kas atļauj šādu papildu funkciju iekļaušanu NCB statūtos, skaidri atspoguļo situācijas, kurās var saglabāties atšķirības. Tātad termins "saderīgs" vairāk liecina, ka nacionālie tiesību akti un NCB statūti jākorģē, lai novērstu neatbilstības Līgumiem un Statūtiem un nodrošinātu NCB integrāciju ECBS nepieciešamajā līmenī. Īpaši jāmaina jebkādi noteikumi, kas ierobežo Līgumā noteikto NCB neatkarību un tās kā ECBS neatņemamas daļas lomu. Tāpēc, lai to panāktu, nepietiek paļauties vienīgi uz ES tiesību aktu prioritāti pār nacionālajiem tiesību aktiem.

Līguma 131. pantā noteiktais pienākums aptver tikai nesaderību ar Līgumiem un Statūtiem. Tomēr nacionālie tiesību akti, kas neatbilst šajā "Konverģences ziņojumā" aplūkotajām pielāgošanas jomām svarīgiem ES sekundārajiem tiesību aktiem, ar tiem jāsasakaņo. ES tiesību aktu prioritāte neietekmē nacionālo tiesību aktu pielāgošanas pienākumu. Šī vispārīgā prasība izriet ne vien no Līguma 131. panta, bet arī no Eiropas Savienības Tiesas prakses.¹⁸

Līgumi un Statūti neparedz veidu, kādā jāpielāgo nacionālie tiesību akti. To var veikt, atsaucoties uz Līgumiem un Statūtiem vai inkorporējot to noteikumus un atsaucoties uz to izcelsmi, vai svītrojot katru nesaderību, vai apvienojot minētās metodes.

Turklāt papildus pārējam, lai nodrošinātu un saglabātu nacionālo tiesību aktu atbilstību Līgumiem un Statūtiem, ES iestādēm un dalībvalstīm jākonsultējas ar ECB par tās kompetencē esošo tiesību aktu projektu noteikumiem saskaņā ar Līguma 127. panta 4. punktu un 282. panta 5. punktu un Statūtu 4. pantu. Padomes 1998. gada 29. jūnija Lēmums 98/415/EK par valstu iestāžu konsultēšanos ar Eiropas Centrālo banku par tiesību aktu projektiem¹⁹ nepārprotami prasa, lai dalībvalstis veiktu vajadzīgos pasākumus šā pienākuma izpildes nodrošināšanai.

2.2.3. NCB neatkarība

Attiecībā uz centrālās bankas neatkarību un konfidencialitāti dalībvalstīs, kas ES pievienojās 2004., 2007. vai 2013. gadā, bija jāpielāgo nacionālie tiesību akti, lai izpildītu attiecīgos Līguma un Statūtu nosacījumus un tie būtu spēkā attiecīgi 2004. gada 1. maijā, 2007. gada 1. janvārī un 2013. gada 1. jūlijā. Zviedrijā nepieciešamajiem pielāgojumiem bija jāstājas spēkā līdz ECBS izveidei 1998. gada 1. jūnijā.

¹⁸ Sk. arī Lietu 167/73 "Eiropas Kopienų Komisija pret Francijas Republiku" [1974] ECR 359 (*Code du Travail Maritime*).

¹⁹ OV L 189, 03.07.1998., 42. lpp.

Centrālās bankas neatkarība

EMI 1995. gada novembrī izstrādāja centrālās bankas neatkarības pazīmju sarakstu (tas vēlāk detalizēti aprakstīts 1998. gada Konverģences ziņojumā), kas tolaik bija dalībvalstu nacionālo tiesību aktu, īpaši NCB statūtu, novērtējuma pamats. Centrālās bankas neatkarības jēdziens ietver dažādus atsevišķi vērtējamus neatkarības veidus, t.i., funkcionālo, institucionālo, personisko un finansiālo neatkarību. Pēdējo gadu laikā šo centrālās bankas neatkarības aspektu analīze precizēta ECB sniegtajos atzinumos. Šie aspekti veido dalībvalstu, uz kurām attiecas izņēmums, nacionālo tiesību aktu un Līgumu un Statūtu konverģences pakāpes novērtējuma pamatu.

Funkcionālā neatkarība

Centrālās bankas neatkarība nav pašmērķis, bet gan līdzeklis tāda mērķa sasniegšanai, kam jābūt skaidri noteiktam un dominējošam salīdzinājumā ar jebkuru citu mērķi. Funkcionālajai neatkarībai nepieciešams katras NCB galveno mērķi noteikt nepārprotami, juridiski precīzi un pilnīgā saskaņā ar Līgumā noteikto galveno mērķi – cenu stabilitāti. To panāk, nodrošinot NCB ar nepieciešamajiem līdzekļiem un instrumentiem šā mērķa sasniegšanai neatkarīgi no jebkuras citas iestādes. Līguma prasība attiecībā uz centrālās bankas neatkarību atspoguļo vispārējo viedokli, ka galveno mērķi – cenu stabilitāti – vislabāk nodrošinās pilnīgi neatkarīga iestāde ar precīzi formulētām pilnvarām. Centrālo banku neatkarība ir pilnībā saderīga ar NCB atbildību par to pieņemtajiem lēmumiem, kas ir svarīgs aspekts, lai veicinātu uzticēšanos banku neatkarīgajam statusam. Tas ietver caurredzamību un dialogu ar trešām personām.

Attiecībā uz termiņiem Līgumā nav precīzi noteikts, kad to dalībvalstu NCB, uz kurām attiecas izņēmums, jāizpilda galvenais – cenu stabilitātes – mērķis, kas noteikts Līguma 127. panta 1. punktā un 282. panta 2. punktā un Statūtu 2. pantā. Attiecībā uz dalībvalstīm, kas ES pievienojās pēc euro ieviešanas datuma ES, nav skaidrs, vai pienākuma izpilde būtu jāsāk no pievienošanās datuma vai no datuma, kurā šīs dalībvalstis ievieš euro. Lai gan Līguma 127. panta 1. punkts neattiecas uz dalībvalstīm, uz kurām attiecas izņēmums (sk. Līguma 139. panta 2. punkta c) daļu), Statūtu 2. pants attiecas uz šādām dalībvalstīm (sk. Statūtu 42.1. pantu). ECB uzskata, ka pienākums par NCB galveno mērķi noteikt cenu stabilitāti ir spēkā no 1998. gada 1. jūnija Zviedrijas gadījumā un no 2004. gada 1. maija, 2007. gada 1. janvāra un 2013. gada 1. jūlija – to dalībvalstu gadījumā, kuras šajos datumos pievienojās ES. Tas pamatojas uz to, ka viens no ES pamatprincipiem, t.i., cenu stabilitāte (Līguma 119. pants), piemērojams arī tām dalībvalstīm, uz kurām attiecas izņēmums. Tas pamatojas arī uz Līguma mērķi visām dalībvalstīm censties panākt makroekonomisko konverģenci, t.sk. cenu stabilitāti, kas ir šo regulāro ECB un Eiropas Komisijas ziņojumu nolūks. Šis secinājums balstīts arī uz centrālās bankas neatkarības loģisko pamatojumu – tā attaisnojas tikai tad, ja prioritāte ir vispārējais cenu stabilitātes mērķis.

Valstu novērtējumi šajā ziņojumā balstīti uz šiem secinājumiem attiecībā uz laiku, kad to dalībvalstu NCB, uz kurām attiecas izņēmums, ir pienākums noteikt cenu stabilitāti kā savu galveno mērķi.

Institucionālā neatkarība

Institucionālās neatkarības princips nepārprotami pausts Līguma 130. pantā un Statūtu 7. pantā. Abu šo pantu nosacījumi aizliedz NCB un to lēmēj institūciju locekļiem lūgt vai pieņemt norādījumus no ES institūcijām vai iestādēm, no jebkuras dalībvalsts valdības vai kādas citas iestādes. Turklāt tie aizliedz ES iestādēm, institūcijām, birojiem un aģentūrām, kā arī dalībvalstu valdībām censties ietekmēt tos NCB lēmēj institūciju locekļus, kuru lēmumi var ietekmēt ar ECBS saistīto NCB uzdevumu izpildi. Ja nacionālie tiesību akti atspoguļo Līguma 130. pantu un Statūtu 7. pantu, tajos jābūt ietvertiem abiem aizliegumiem un nedrīkst būt ierobežota to piemērošanas joma.²⁰

Neatkarīgi no tā, vai NCB ir valsts iestāde, īpaša publisko tiesību iestāde vai vienkārši akciju sabiedrība, pastāv risks, ka īpašnieks, pamatojoties uz īpašumtiesībām, var ietekmēt tās lēmumu pieņemšanu attiecībā uz uzdevumiem, kas saistīti ar ECBS. Šāda ietekme, kas īstenota, izmantojot akcionāru tiesības vai citādi, var ietekmēt NCB neatkarību, tāpēc tā jāierobežo ar likumu.

Aizliegums sniegt norādījumus

Trešo personu tiesības sniegt norādījumus NCB, to lēmēj institūcijām vai šo lēmēj institūciju locekļiem ir pretrunā ar Līgumu un Statūtiem, ja tas skar ar ECBS saistītus uzdevumus.

Jebkurai NCB iesaistīšanai finansiālās stabilitātes nostiprināšanas pasākumu īstenošanā jābūt saderīgai ar Līgumu, t.i., NCB funkcijas jāveic veidā, kas pilnībā atbilst NCB funkcionālajai, institucionālajai un finansiālajai neatkarībai, lai nodrošinātu Līgumā un Statūtos noteikto uzdevumu atbilstošu izpildi.²¹ Ja nacionālie tiesību akti nosaka NCB funkcijas, kas pārsniedz padomdevēja funkcijas un prasa uzņemties papildu uzdevumus, jānodrošina, ka šo uzdevumu īstenošana neietekmē NCB spējas pildīt ar ECBS saistītos uzdevumus ne operacionālā, ne finansiālā ziņā.²² Turklāt, iekļaujot NCB pārstāvjus koleģiālu uzraudzības lēmēj institūciju vai citu iestāžu sastāvā, rūpīgi jāapsver NCB lēmēj institūciju locekļu personiskās neatkarības aizsargmehānismi.²³

Aizliegums apstiprināt, apturēt, anulēt vai atlikt lēmumus

Trešo personu tiesības apstiprināt, apturēt, anulēt vai atlikt NCB lēmumus ir pretrunā ar Līgumu un Statūtiem, ja tas skar ar ECBS saistītus uzdevumus.

²⁰ Atzinums CON/2011/104.

²¹ Atzinums CON/2010/31.

²² Atzinums CON/2009/93.

²³ Atzinums CON/2010/94.

Aizliegums ar juridisku pamatojumu cenzēt lēmumus

Citu iestāžu, izņemot neatkarīgas tiesas, tiesības ar juridisku pamatojumu cenzēt ar ECBS uzdevumu izpildi saistītus lēmumus ir pretrunā ar Līgumu un Statūtiem, jo šo uzdevumu izpildi nedrīkst pakļaut pārvērtēšanai politiskā līmenī. NCB prezidenta tiesības ar juridisku pamatojumu apturēt ECBS vai NCB lēmēj institūcijas pieņemta lēmuma izpildi un pēc tam to iesniegt politiskām institūcijām galīgā lēmuma pieņemšanai būtu līdzvērtīgas norādījumu lūgšanai no trešām personām.

Aizliegums ar balsstiesībām piedalīties NCB lēmēj institūcijās

Trešo personu pārstāvju dalība NCB lēmēj institūcijās ar tiesībām balsot par jautājumiem, kas skar NCB veicamu ar ECBS saistītu uzdevumu izpildi, pat ja šāda balss nav izšķiroša, ir pretrunā ar Līgumu un Statūtiem. Šāda dalība ir pretrunā ar Līgumu un Statūtiem pat tad, ja nav balsstiesību, gadījumos, kad šāda dalība kavē minētajām lēmēj institūcijām pildīt ar ECBS saistītus uzdevumus vai apdraud ECBS konfidencialitātes režīma ievērošanu.²⁴

Aizliegums *ex ante* konsultācijām saistībā ar NCB lēmumu

NCB ar likumu noteikts pienākums *ex ante* konsultēties ar trešām personām attiecībā uz kādu NCB lēmumu nodrošina trešām personām oficiālu mehānismu galīgā lēmuma ietekmēšanai un tāpēc ir pretrunā ar Līgumu un Statūtiem.

Tomēr NCB un trešo personu dialogs, pat ja tā pamatā ir likumā noteikti pienākumi sniegt informāciju un apmainīties viedokļiem, atbilst centrālās bankas neatkarībai ar nosacījumu, ka:

- nenotiek iejaukšanās NCB lēmēj institūciju locekļu neatkarībā;
- pilnībā tiek respektēts NCB prezidentu kā ECB lēmēj institūciju locekļu īpašais statuss; un
- tiek ievērotas Statūtos noteiktās konfidencialitātes prasības.

NCB lēmēj institūciju locekļu atbrīvošana no pienākumiem

Statūtu noteikumos attiecībā uz trešo personu (piemēram, valdību) īstenoto NCB lēmēj institūciju locekļu atbrīvošanu no pienākumiem (piemēram, saistībā ar pārskatiem) jāietver atbilstoši aizsarg mehānismi, lai šādas pilnvaras neaizskartu atsevišķa NCB locekļa spējas patstāvīgi pieņemt ar ECBS uzdevumiem saistītus lēmumus (vai izpildīt ECBS līmenī pieņemtos lēmumus). Šajā nolūkā NCB statūtos ieteikts iekļaut skaidri paustu noteikumu.

Personiskā neatkarība

Centrālās bankas neatkarību aizsargā arī Statūtu noteikums par NCB lēmēj institūciju locekļu amata pilnvaru termiņa nodrošinājumu. NCB prezidenti ir ECB

²⁴ Atzinumi CON/2014/25 un CON/2015/57.

Ģenerālpadomes locekļi un pēc tam, kad viņu dalībvalstis ieviesīs euro, kļūs par ECB Padomes locekļiem. Statūtu 14.2. pantā noteikts, ka NCB statūtos īpaši jāparedz minimālais prezidenta amata pilnvaru termiņš – pieci gadi. Nodrošināta arī aizsardzība pret prezidentu patvarīgu atbrīvošanu no amata, nosakot, ka prezidentus var atbrīvot no amata tikai tad, ja viņi vairs neatbilst pienākumu veikšanai vajadzīgajiem nosacījumiem vai izdarījuši smagu pārkāpumu, kā arī paredzot iespēju apstrīdēt lēmumu Eiropas Savienības Tiesā. NCB statūtiem jāatbilst šim noteikumam, kā skaidrots tālāk tekstā.

Līguma 130. pants nosaka aizliegumu valstu valdībām un jebkura veida institūcijām ietekmēt NCB lēmējinstītūciju locekļus to uzdevumu izpildē. Konkrēti dalībvalstis nedrīkst censties ietekmēt NCB lēmējinstītūciju locekļus, izdarot grozījumus nacionālajos tiesību aktos, kas skar to atalgojumu, ievērojot principu, ka šādi grozījumi drīkst attiekties tikai uz locekļiem, kas tiks iecelti amatā nākotnē.²⁵

Prezidentu minimālais amata pilnvaru termiņš

Saskaņā ar Statūtu 14.2. pantu NCB statūtiem jāparedz, ka minimālais prezidenta amata pilnvaru termiņš ir pieci gadi. Tas neaizliedz ilgākus amata pilnvaru termiņus, savukārt neierobežotam amata pilnvaru termiņam nav nepieciešama statūtu pielāgošana, ja iemesli prezidenta atbrīvošanai no amata atbilst Statūtu 14.2. pantam. Valsts tiesību aktiem, kas nosaka obligāto pensijas vecumu, jānodrošina, lai pensijas vecums nepārtrauktu Statūtu 14.2. pantā paredzēto minimālo amata pilnvaru termiņu. Piemērojot prezidentam, šādam termiņam ir prioritāte attiecībā pret obligāto pensijas vecumu.²⁶ Ja tiek grozīti NCB statūti, tiesību aktam, ar kuru tiek veikti grozījumi, jānodrošina prezidenta un citu ar ECBS saistītu uzdevumu veikšanā iesaistītu lēmējinstītūciju locekļu amata pilnvaru termiņa aizsardzība.

Pamatojums prezidentu atbrīvošanai no amata

NCB statūtiem jānodrošina, ka prezidentus nevar atbrīvot no amata tādu iemeslu dēļ, kuri nav minēti Statūtu 14.2. pantā. Šīs prasības mērķis ir neļaut prezidentu apstiprināšanā iesaistītajām iestādēm, īpaši valdībai vai parlamentam, patvarīgi atbrīvot viņus no amata. NCB statūtos vai nu jābūt atsaucei uz Statūtu 14.2. pantu, vai jāietver tā noteikumi un jānorāda to izcelsme, vai arī jāsvīturo jebkāda nesaderība ar 14.2. pantā paredzētajiem atbrīvošanas iemesliem, vai arī jāatsakās no norādēm uz atbrīvošanas iemesliem (jo Statūtu 14.2. panta noteikumi ir tieši piemērojami). Kad prezidenti ir ievēlēti vai iecelti, viņu atbrīvošana no amata var notikt tikai, pamatojoties uz Statūtu 14.2. pantā minētajiem iemesliem, pat ja prezidenti vēl nav uzsākuši pienākumu izpildi.

Pārējo ar ECBS saistītu uzdevumu izpildē iesaistīto NCB lēmējinstītūciju locekļu amata pilnvaru termiņa nodrošinājums un pamatojums atbrīvošanai no amata

Personiskā neatkarība būtu apdraudēta, ja noteikumi, kas nodrošina prezidentu

²⁵ Sk., piemēram, atzinumus CON/2010/56, CON/2010/80, CON/2011/104 un CON/2011/106.

²⁶ Atzinums CON/2012/89.

amata pilnvaru termiņu un pamatojumu atbrīvošanai no amata, netiktu piemēroti arī citiem NCB lēmēj institūciju locekļiem, kuri veic ar ECBS saistītu uzdevumu izpildi.²⁷ Vienlīdzīgu amata pilnvaru termiņa nodrošinājumu nosaka dažādas Līguma un Statūtu normas. Statūtu 14.2. pantā nav noteikts, ka amata pilnvaru termiņa nodrošinājums attiecas tikai uz NCB prezidentiem, bet Līguma 130. pants un Statūtu 7. pants attiecas uz NCB "lēmēj institūciju locekļiem", nevis konkrēti uz prezidentiem. Tas ir īpaši svarīgi, ja prezidents ir "pirmais starp līdzīgiem" kolēģiem ar vienādām balsstiesībām vai ja šie citi locekļi iesaistīti ar ECBS saistītu uzdevumu veikšanā.

Tiesības uz lēmumu apstrīdēšanu tiesā

Lai ierobežotu politiskās rīcības brīvības iespējas, vērtējot iemeslus atbrīvošanai no amata, NCB lēmēj institūciju locekļiem jāparedz tiesības neatkarīgā tiesā apstrīdēt jebkuru lēmumu par viņu atbrīvošanu no amata.

Statūtu 14.2. pantā noteikts, ka no amata atbrīvotie NCB prezidenti šo lēmumu var apstrīdēt Eiropas Savienības Tiesā. Nacionālajos tiesību aktos jāiekļauj atsauce uz Statūtiem vai arī nav jāmin tiesības apstrīdēt lēmumu Eiropas Savienības Tiesā (jo Statūtu 14.2. panta noteikumi ir tieši piemērojami).

Nacionālajos tiesību aktos arī jāparedz tiesības valsts tiesās apstrīdēt lēmumu par citu ar ECBS saistītu uzdevumu izpildē iesaistīto NCB lēmēj institūciju locekļu atbrīvošanu no amata. Šīs tiesības var būt gan vispārējo tiesību aktu jautājums, gan īpaša norma. Lai gan šīs tiesības, iespējams, ir nodrošinātas saskaņā ar vispārējiem tiesību aktiem, juridiskās noteiktības dēļ būtu ieteicams konkrēti noteikt šādas apstrīdēšanas tiesības.

Nodrošinājums pret interešu konfliktu

Attiecībā uz personisko neatkarību jānovērš arī jebkādu interešu konfliktu rašanās, veicot ar ECBS saistītu uzdevumu izpildē iesaistīto NCB lēmēj institūciju locekļu pienākumus attiecībā uz savām NCB (NCB prezidentiem – arī attiecībā uz ECB) un jebkuras citas šo lēmēj institūciju locekļu iespējamās funkcijas, kas varētu apdraudēt viņu personisko neatkarību. Principā dalība ar ECBS saistītu uzdevumu izpildē iesaistītā lēmēj institūcijā nav savienojama ar citu funkciju veikšanu, kas varētu izraisīt interešu konfliktu. Konkrēti šādi lēmēj institūciju locekļi nedrīkst ieņemt amatus un viņiem nedrīkst būt intereses, kas varētu ietekmēt viņu darbību, pārstāvot valsts izpildvaras vai likumdevējvaras institūcijas vai reģionu vai vietējā līmeņa pārvaldes institūcijas, vai saistībā ar dalību kādā komercorganizācijā. Sevišķi jā rūpējas, lai novērstu potenciālus interešu konfliktus saistībā ar lēmēj institūciju locekļiem, kuriem nav izpildfunkciju.

²⁷ Galvenie ECB atzinumi šajā jomā: CON/2004/35, CON/2005/26, CON/2006/32, CON/2006/44 un CON/2007/6.

Finansiālā neatkarība

Pat ja NCB ir pilnīgi nodrošināta funkcionālā, institucionālā un personiskā neatkarība (t.i., to garantē NCB statūti), tās kopējā neatkarība būtu apdraudēta, ja tā nevarētu savu pilnvaru pildīšanai (t.i., ar ECBS saistītu uzdevumu izpildei saskaņā ar Līgumu un Statūtiem) autonomi izmantot pietiekamus finanšu resursus.

Dalībvalstis nedrīkst pieļaut, ka to NCB nav pietiekamu finanšu līdzekļu un pietiekama tīrā pašu kapitāla²⁸ attiecīgi ar ECBS vai Eurosistēmu saistītu uzdevumu veikšanai. Jāatzīmē, ka Statūtu 28.1. un 30.4. pantā ECB paredzēta iespēja prasīt NCB turpmāk veikt ieguldījumus ECB kapitālā un ieskaitīt papildu līdzekļus valūtas rezervēs.²⁹ Turklāt Statūtu 33.2. pantā noteikts³⁰, ka gadījumos, ja ECB radušies zaudējumi, kurus nav iespējams pilnībā segt no vispārējo rezervju fonda, ECB Padome var pieņemt lēmumu norakstīt atlikušos zaudējumus no attiecīgā finanšu gada monetārajiem ienākumiem proporcionāli summām, kas sadalītas NCB, bet nepārsniedzot tās. Finansiālās neatkarības princips nozīmē, ka, izpildot šos nosacījumus, NCB jāspēj netraucēti veikt savas funkcijas.

Turklāt finansiālās neatkarības princips nozīmē arī to, ka NCB rīcībā jābūt pietiekamiem līdzekļiem, lai veiktu ne tikai tās ar ECBS saistītos, bet arī nacionālos uzdevumus (piemēram, tās pārvaldes un darbības finansēšanu).

Visu minēto iemeslu dēļ finansiālā neatkarība nozīmē arī to, ka NCB vienmēr jābūt pietiekami kapitalizētai. Īpaši jānovērs jebkura situācija, kuras dēļ ilgākā laika periodā NCB tīrais pašu kapitāls ir zemākā līmenī par tās statūtkapitālu vai pat negatīvs, t.sk. gadījumi, kad zaudējumi, kas pārsniedz kapitāla un rezervju apjomu, tiek pārnesti uz nākamo periodu. Katrs šāds gadījums var negatīvi ietekmēt NCB spēju veikt ne tikai tai noteiktos ar ECBS saistītos uzdevumus, bet arī nacionālos uzdevumus. Turklāt šāda situācija var ietekmēt Eurosistēmas monetārās politikas uzticamību. Tāpēc, ja NCB tīrais pašu kapitāls kļūst mazāks par tās statūtkapitālu vai pat negatīvs, attiecīgajai dalībvalstij pieņemamā laika periodā savai NCB jānodrošina atbilstošs kapitāla apjoms vismaz statūtkapitāla līmenī, lai ievērotu finansiālās neatkarības principu. Attiecībā uz ECB Padome jau atzinusi šā jautājuma nozīmīgumu, pieņemot Padomes 2000. gada 8. maija Regulu (EK) Nr. 1009/2000 par Eiropas Centrālās bankas kapitāla palielināšanu.³¹ Tas deva ECB Padomei iespēju lemt par faktisku ECB kapitāla palielinājumu, lai saglabātu kapitāla bāzes pietiekamību ECB darbības atbalstam;³² NCB jābūt finansiāli spējīgām izpildīt šādu ECB lēmumu.

Finansiālās neatkarības jēdziens jāvērtē no viedokļa, vai kāda trešā persona var tieši vai netieši ietekmēt ne tikai NCB uzdevumu izpildi, bet arī tās spēju gan operacionāli

²⁸ Atzinumi CON/2014/24, CON/2014/27 un CON/2014/56.

²⁹ Statūtu 30.4. pants attiecas tikai uz Eurosistēmas dalībniekiem.

³⁰ Statūtu 33.2. pants attiecas tikai uz Eurosistēmas dalībniekiem.

³¹ OV L 115, 16.05.2000., 1. lpp.

³² 2010. gada 13. decembra Lēmums ECB/2010/26 par ECB kapitāla palielināšanu (OV L 11, 15.01.2011., 53. lpp.).

(cilvēkresursu ziņā), gan finansiāli (pietiekamu finanšu līdzekļu ziņā) īstenot savas pilnvaras. Šajā ziņā tālāk izklāstītie finansiālās neatkarības aspekti ir īpaši nozīmīgi.³³ Tās ir finansiālās neatkarības iezīmes, attiecībā uz kurām NCB ir visneaizsargātākās pret ārējo ietekmi.

Budžeta noteikšana

Ja trešai personai ir tiesības noteikt vai ietekmēt NCB budžetu, tas ir pretrunā ar finansiālo neatkarību, ja vien tiesību aktā nav iekļauta drošības klauzula, paredzot, ka šādas tiesības neietekmē NCB ar ECBS saistītu uzdevumu veikšanai nepieciešamos finanšu līdzekļus.

Grāmatvedības noteikumi

Pārskati jā sagatavo saskaņā ar vispārējiem grāmatvedības noteikumiem vai NCB lēmēj institūciju pieņemtajiem noteikumiem. Ja šādus noteikumus pieņēmušas trešās personas, tajos vismaz jāņem vērā NCB lēmēj institūciju priekšlikumi.

Gada finanšu pārskati jāapstiprina NCB lēmēj institūcijām, piedaloties neatkarīgiem grāmatvežiem, un var arī pieprasīt, lai tos *ex post* apstiprina trešās personas (piemēram, valdība vai parlaments). NCB lēmēj institūcijām jāspēj patstāvīgi un profesionāli lemt par peļņas aprēķinu.

Ja NCB darbība pakļauta valsts revīzijas institūcijas kontrolei vai tādas līdzīgas institūcijas kontrolei, kurai uzticēts pienākums pārbaudīt valsts finanšu izlietojumu, pārbaudes apjomam jābūt skaidri noteiktam normatīvajos aktos, tā nedrīkst ietekmēt NCB neatkarīgo ārējo revidentu darbību³⁴ un turklāt atbilstoši institucionālās neatkarības principam tai jāievēro aizliegums dot norādījumus NCB un tās lēmēj institūcijām un tā nedrīkst iejaukties NCB veicamo ar ECBS saistīto uzdevumu izpildē.³⁵ Valsts revīzija jāveic, balstoties uz nepolitiskiem, neatkarīgiem un pilnīgi profesionāliem pamatiem.

Peļņas sadale, NCB kapitāls un finanšu uzkrājumi

Attiecībā uz peļņas sadali NCB statūti var noteikt, kā sadalāma tās peļņa. Ja šādu noteikumu nav, lēmums par peļņas sadali būtu jāpieņem NCB lēmēj institūcijai, balstoties uz profesionāliem apsvērumiem un neatkarīgi no trešo personu ieskatiem, ja vien nepastāv tieša drošības klauzula, kas paredz, ka tas neietekmē finanšu līdzekļus, kuri nepieciešami, lai NCB varētu veikt ar ECBS saistītus, kā arī savas valsts uzdevumus.

Peļņu var ieskaitīt valsts budžetā tikai pēc tam, kad segti iepriekšējo gadu uzkrātie zaudējumi³⁶ un radīti finanšu uzkrājumi, kas nepieciešami NCB kapitāla un aktīvu patiesās vērtības nodrošināšanai. Pagaidu vai *ad hoc* likumdošanas pasākumi, kas

³³ Galvenie ECB atzinumi šajā jomā: CON/2002/16, CON/2003/22, CON/2003/27, CON/2004/1, CON/2006/38, CON/2006/47, CON/2007/8, CON/2008/13, CON/2008/68 un CON/2009/32.

³⁴ NCB neatkarīgu ārējo revidentu darbība aplūkota Statūtu 27.1. pantā.

³⁵ Atzinumi CON/2011/9, CON/2011/53 un CON/2015/57.

³⁶ Atzinums CON/2009/85.

ietver norādījumus NCB saistībā ar tās peļņas sadali, nav pieļaujami.³⁷ Līdzīgi arī NCB nerealizēto kapitāla guvumu aplikšana ar nodokli pārkāptu finanšu neatkarības principu.³⁸

Dalībvalsts nedrīkst noteikt NCB kapitāla samazinājumu bez NCB lēmēj institūciju *ex ante* piekrišanas; tām jācenšas nodrošināt, ka NCB ir pietiekami finanšu līdzekļi Līguma 127. panta 2. punktā un Statūtos NCB kā ECBS dalībnieci paredzēto pilnvaru īstenošanai. Šā paša iemesla dēļ grozījumi NCB peļņas sadales noteikumos jārosina un lēmums jāpieņem tikai sadarbībā ar NCB, kas vislabāk spēj novērtēt tai nepieciešamo rezerves kapitāla līmeni.³⁹ Attiecībā uz finanšu uzkrājumiem jeb drošības rezervi NCB jābūt tiesībām neatkarīgi veidot finanšu uzkrājumus, lai aizsargātu sava kapitāla un aktīvu patieso vērtību. Dalībvalstis arī nedrīkst traucēt NCB veidot savu rezerves kapitālu apjomā, kāds nepieciešams ECBS dalībnieci savu uzdevumu veikšanai.⁴⁰

Uzraudzības iestāžu finansiālā atbildība

Vairākumā dalībvalstu finanšu uzraudzības iestādes iekļautas NCB. Ja šādas iestādes pakļautas NCB neatkarīgai lēmumu pieņemšanai, problēmu nav. Taču, ja likums paredz, ka šīs uzraudzības iestādes tomēr pieņem patstāvīgus lēmumus, svarīgi nodrošināt, lai to lēmumi neapdraudētu NCB finanses kopumā. Šādos gadījumos nacionālajos tiesību aktos jāparedz, ka NCB ir galīgā kontrole pār jebkuru uzraudzības iestāžu lēmumu, kas varētu ietekmēt NCB neatkarību, īpaši tās finansiālo neatkarību.

Autonomija personāla jautājumos

Dalībvalstis nav tiesīgas pasliktināt NCB iespējas pieņemt darbā un noturēt kvalificētus darbiniekus, kas NCB nepieciešami, lai neatkarīgi pildītu Līgumā un Statūtos tai noteiktos uzdevumus. Turklāt NCB arī nedrīkst nostādīt tādā situācijā, kad tā savu personālu kontrolē tikai daļēji vai nekontrolē vispār vai kad dalībvalsts valdība var ietekmēt NCB politiku personāla jautājumos.⁴¹ Par jebkuriem grozījumiem tiesību aktos par NCB lēmēj institūciju un tās darbinieku atalgojumu jāņem vērā un efektīvā sadarbībā ar NCB, pienācīgi ņemot vērā tās viedokli, lai nodrošinātu NCB nepārtrauktu spēju neatkarīgi pildīt tai uzticētos uzdevumus.⁴² Autonomija personāla jautājumos attiecas arī uz darbinieku pensijām. Turklāt grozījumi, kuri nosaka NCB personāla atalgojuma samazināšanos, nedrīkst ietekmēt attiecīgās NCB spēju pārvaldīt savus finanšu līdzekļus, t.sk. tās izmaksātā atalgojuma samazināšanas rezultātā radušos līdzekļus.⁴³

³⁷ Atzinumi CON/2009/26 un CON/2013/15.

³⁸ Atzinumi CON/2009/63 un CON/2009/59.

³⁹ Atzinumi CON/2009/83 un CON/2009/53.

⁴⁰ Atzinums CON/2009/26 un CON/2012/69.

⁴¹ Atzinumi CON/2008/9, CON/2008/10 un CON/2012/89.

⁴² Galvenie atzinumi ir šādi: CON/2010/42, CON/2010/51, CON/2010/56, CON/2010/69, CON/2010/80, CON/2011/104, CON/2011/106, CON/2012/6, CON/2012/86 un CON/2014/7.

⁴³ Atzinums CON/2014/38.

Īpašums un īpašumtiesības

Trešo personu tiesības iejaukties vai sniegt norādījumus NCB saistībā ar īpašumu, kas atrodas NCB turējumā, nav savienojamas ar finansiālās neatkarības principu.

2.2.4. Konfidencialitāte

Dienesta noslēpuma pienākums ECB un NCB darbiniekiem, kā arī ECB un NCB vadības struktūru locekļiem saskaņā ar Statūtu 37. pantu var noteikt līdzīgu nosacījumu iekļaušanu NCB statūtos vai dalībvalsts tiesību aktos. Savienības tiesību aktu un saskaņā ar tiem pieņemto noteikumu prioritāte nozīmē arī to, ka nacionālajiem tiesību aktiem par trešo personu piekļuvi dokumentiem jāievēro attiecīgās Savienības tiesību aktu, t.sk. Statūtu 37. panta, normas un tie nedrīkst izraisīt ECBS konfidencialitātes režīma pārkāpumus. Valsts revīzijas iestādes vai tai līdzīgas institūcijas piekļuve NCB konfidencialai informācijai un dokumentiem jānodrošina tikai likumā paredzēto informāciju saņemošās iestādes uzdevumu veikšanai nepieciešamajā apjomā, nekaitējot ECBS neatkarībai un ECBS konfidencialitātes režīmam, kas jāievēro NCB lēmēj institūciju locekļiem un NCB darbiniekiem.⁴⁴ NCB jānodrošina, lai šādas iestādes aizsargātu tām nodotās informācijas un dokumentu konfidencialitāti tādā līmenī, kas atbilst NCB izmantotajam līmenim.

2.2.5. Monetārās finansēšanas un privileģētas piekļuves aizliegums

Attiecībā uz monetārās finansēšanas aizliegumu un privileģētas piekļuves aizliegumu dalībvalstīm, kas ES pievienojās 2004., 2007. vai 2013. gadā, bija jāpieskaņo nacionālie tiesību akti, lai izpildītu attiecīgos Līguma un Statūtu nosacījumus, un tiem bija jābūt spēkā attiecīgi 2004. gada 1. maijā, 2007. gada 1. janvārī un 2013. gada 1. jūlijā. Zviedrijai nepieciešamajiem pielāgojumiem bija jāstājas spēkā līdz 1995. gada 1. janvārim.

2.2.5.1. Monetārās finansēšanas aizliegums

Monetārās finansēšanas aizliegums noteikts Līguma 123. panta 1. punktā, kas aizliedz pieļaut konta pārtēriņu, kā arī aizliedz ECB vai dalībvalstu NCB nodrošināt jebkādu citu kredīta pakalpojumus ES iestādēm, struktūrām, birojiem vai aģentūrām, dalībvalstu centrālajām valdībām, reģionālajām, vietējām vai citām publiskajām iestādēm, citiem publisko tiesību subjektiem vai publiskajiem uzņēmumiem, kā arī ECB un NCB aizliedz tieši pirkt parāda instrumentus no minētajām valsts sektora iestādēm. Līgumā ietverts viens atbrīvojums no šā aizlieguma: tas neattiecas uz kredītiestādēm ar valsts kapitāla līdzdalību, kam

⁴⁴ Atzinumi CON/2015/8 un CON/2015/57.

saistībā ar rezervju apgādi no centrālajām bankām piemēro tādu pašu režīmu kā privātām kredītiestādēm (Līguma 123. panta 2. punkts). Turklāt ECB un NCB var darboties kā minēto valsts sektora iestāžu fiskālie aģenti (Statūtu 21.2. pants). Monetārās finansēšanas aizlieguma piemērošanas precīzā joma tālāk skaidrota Padomes 1993. gada 13. decembra Regulā (EK) Nr. 3603/93, kas sniedz definīcijas Līguma 104. pantā un 104.b panta 1. punktā minēto aizliegumu⁴⁵ piemērošanai un kas nepārprotami nosaka, ka aizliegums aptver jebkuru valsts sektora saistību finansējumu attiecībā uz trešām personām.

Monetārās finansēšanas aizliegums ir ārkārtīgi nozīmīgs, lai nodrošinātu, ka netiek traucēta monetārās politikas galvenā uzdevuma (t.i., saglabāt cenu stabilitāti) izpilde. Turklāt centrālās bankas veiktā valsts sektora finansēšana mazina fiskālās disciplīnas ievērošanas nepieciešamību. Tāpēc, lai nodrošinātu aizlieguma striktu piemērošanu, tas jāinterpretē paplašināti, ievērojot tikai dažus ierobežotus izņēmumus, kas noteikti Līguma 123. panta 2. punktā un Regulā (EK) Nr. 3603/93. Tādējādi, lai gan Līguma 123. panta 1. punkts īpaši attiecas uz "kredīta pakalpojumiem", t.i., ar līdzekļu atmaksāšanas pienākumu, aizliegums *a fortiori* attiecas uz citiem finansēšanas veidiem, t.i., bez pienākuma atmaksāt līdzekļus.

ECB vispārējā nostāja attiecībā uz aizlieguma ievērošanu nacionālajos tiesību aktos galvenokārt veidota, dalībvalstīm konsultējoties ar ECB par nacionālo tiesību aktu projektiem saskaņā ar Līguma 127. panta 4. punktu un 282. panta 5. punktu.⁴⁶

Nacionālie tiesību akti, kas transponē monetārās finansēšanas aizliegumu

Kopumā Līguma 123. panta, ko papildina Regula (EK) Nr. 3603/93, transponēšana nacionālajos tiesību aktos nav nepieciešama, jo gan Līgums, gan Regula ir tieši piemērojami. Ja nacionālie tiesību akti tomēr atspoguļo šīs tieši piemērojamās ES tiesību normas, tie nedrīkst sašaurināt monetārās finansēšanas aizlieguma piemērošanas jomu vai paplašināt ES tiesību aktos noteiktos atbrīvojumus. Piemēram, nacionālie tiesību akti, kas nosaka, ka NCB finansē dalībvalsts finansiālās saistības pret starptautiskajām finanšu iestādēm (izņemot SVF attiecībā uz pilnvarām, kas paredzētas Regulā (EK) Nr. 3603/93)⁴⁷ vai trešām valstīm, ir pretrunā ar monetārās finansēšanas aizliegumu.

⁴⁵ OV L 332, 31.12.1993., 1. lpp. Eiropas Kopienas dibināšanas Līguma 104. pants un 104.b panta 1. punkts tagad ir Līguma par Eiropas Savienības darbību 123. pants un 125. panta 1. punkts.

⁴⁶ Sk. 13. zemsvītras piezīmi 2008. gada Konverģences ziņojuma 23. lpp., kurā sniegts EMI/ECB atzinumu saraksts šajā jomā no 1995. gada maija līdz 2008. gada martam. Citi galvenie ECB atzinumi šajā jomā: CON/2008/46, CON/2008/80, CON/2009/59 un CON/2010/4.

⁴⁷ Atzinums CON/2013/16.

Valsts sektora vai valsts sektora saistību pret trešām personām finansēšana

Nacionālie tiesību akti nedrīkst prasīt NCB finansēt citu valsts sektora struktūru funkciju izpildi vai valsts sektora saistības pret trešām personām. Konkrētāk, valsts tiesību aktu nedrīkst uzdot NCB finansēt trešo personu darbības, ja šāds finansējums nav saistīts ar kādu no centrālās bankas uzdevumiem vai funkcijām, bet gan atrodas valdības pārziņā.⁴⁸ Piemēram, nacionālie tiesību akti, kas NCB dod tiesības vai uzliek pienākumu finansēt tiesu iestādes vai tiesām līdzīgas struktūras, kuras ir neatkarīgas no NCB un darbojas kā valdības iestādes, ir pretrunā ar monetārās finansēšanas aizliegumu. Lai nodrošinātu monetārās finansēšanas aizlieguma ievērošanu, NCB, tai uzticot jaunu uzdevumu, par to jāsaņem pilna un atbilstoša atlīdzība, ja tas: a) nav centrālās bankas uzdevums vai darbība, kura veicina centrālās bankas uzdevuma izpildi; b) saistīts ar valdības uzdevumu un tiek pildīts valdības interesēs.⁴⁹

Svarīgi kritēriji, klasificējot jaunu uzdevumu par valdības uzdevumu, ir šādi: a) tā netipiskais raksturs; b) fakts, ka tas tiek veikts valdības vārdā un vienīgi valdības interesēs; un c) tā ietekme uz NCB institucionālo, finansiālo un personisko neatkarību. Konkrētāk, uzdevumu var klasificēt par valdības uzdevumu, ja jaunā uzdevuma veikšana atbilst vienam no šādiem nosacījumiem: a) tas rada nenovērstus interešu konfliktus ar esošajiem centrālās bankas uzdevumiem; b) tas ir nesamērīgs salīdzinājumā ar NCB finansiālo vai organizatorisko kapacitāti; c) tas neiederas NCB institucionālajā uzbūvē; d) tas slēpj būtiskus finanšu riskus; un e) tas pakļauj NCB lēmējinstītūciju locekļus politiskiem riskiem, kas ir nesamērīgi un kas var arī negatīvi ietekmēt to personisko neatkarību.⁵⁰

Daži no NCB uzticētajiem jaunajiem uzdevumiem, ko ECB uzskata par valdības uzdevumiem, ir šādi: a) uzdevumi saistībā ar noregulējuma fondu vai finanšu vienošanos finansēšanu, kā arī saistībā ar noguldījumu garantiju vai investoru kompensāciju sistēmām;⁵¹ b) uzdevumi saistībā ar banku konta numuru centrāla reģistra izveidi;⁵² un c) kredīta starpnieka uzdevumi.⁵³ Tomēr centrālās bankas uzdevumi var būt arī uzraudzības uzdevumi vai ar šiem uzraudzības uzdevumiem saistīti uzdevumi (piemēram, ar patērētāju tiesību aizsardzību finanšu pakalpojumu jomā saistīti uzdevumi),⁵⁴ kredītu saņemošo uzņēmumu uzraudzība⁵⁵ vai patēriņa kredītu izsniedzēju un starpnieku uzraudzība.⁵⁶ Pamatojoties uz izpratni par to, ka

⁴⁸ Atzinums CON/2006/15.

⁴⁹ Atzinumi CON/2011/30, CON/2015/36 un CON/2015/46.

⁵⁰ Atzinumi CON/2015/22, CON/2015/36 un CON/2015/46.

⁵¹ Atzinumi CON/2011/103 un CON/2012/22. Attiecībā uz atsevišķiem konkrētiem gadījumiem sk. arī sadaļu "Finansiāls atbalsts noregulējuma fondiem vai finanšu vienošanām un noguldījumu apdrošināšanas un ieguldītāju kompensācijas sistēmām".

⁵² Atzinumi CON/2015/36 un CON/2015/46.

⁵³ Atzinums CON/2015/12.

⁵⁴ Atzinums CON/2007/29.

⁵⁵ Atzinums CON/2015/45.

⁵⁶ Atzinums CON/2015/54.

administratīvā noregulējuma uzdevumi un uzraudzības uzdevumi viens otru papildina, arī uzdevumus, kas saistīti ar tehniskā noregulējuma pilnvaru īstenošanu un lēmumu pieņemšanu, varētu uzskatīt par centrālās bankas uzdevumiem, ja tie neierobežo NCB neatkarību saskaņā ar Līguma 130. pantu un Statūtu 7. pantu.⁵⁷ Tādējādi NCB finanšu līdzekļu nodrošināšana kādai uzraudzības iestādei neradīs bažas par monetāro finansēšanu, ja NCB finansēs likumīga finanšu uzraudzības uzdevuma izpildi saskaņā ar nacionālajiem tiesību aktiem sava pilnvarojuma ietvaros vai ja NCB var dot ieguldījumu uzraudzības iestāžu lēmumu pieņemšanā un to ietekmēt⁵⁸.

Turklāt NCB nedrīkst nodrošināt pagaidu finansējumu, lai dalībvalsts varētu izpildīt savas saistības sakarā ar valsts garantijām, kas izsniegtas banku saistībām⁵⁹. Centrālās bankas pilnībā nerealizētas, neuzskaitītas un neauditētas peļņas sadale arī ir pretrunā ar monetārās finansēšanas aizliegumu. Lai ievērotu monetārās finansēšanas aizliegumu, līdzekļi, kas saskaņā ar spēkā esošajiem peļņas sadales noteikumiem tiek ieskaitīti valsts budžetā, pat daļēji nedrīkst tikt izmaksāti no NCB rezerves kapitāla. Tāpēc peļņas sadales noteikumi nedrīkst skart NCB rezerves kapitālu. Turklāt, kad NCB aktīvi tiek nodoti valstij, atbildība par tiem jāmaksā atbilstoši tirgus vērtībai un to nodošanai jānotiek vienlaikus ar atbildības samaksu.⁶⁰

Līdzīgi nav atļauta iejaukšanās citu Eurosistēmas uzdevumu izpildē, piemēram, ārējo rezervju pārvaldīšanā, ieviešot nodokļus teorētiski iespējamam un nerealizētam kapitāla pieaugumam.⁶¹

Valsts sektora saistību pārņemšana

Nacionālie tiesību akti, kas prasa NCB pārņemt agrāk neatkarīgas valsts iestādes saistības kādu uzdevumu un pienākumu nacionālās reorganizācijas rezultātā (piemēram, nododot NCB noteiktus uzraudzības uzdevumus, ko iepriekš veikusi valsts vai neatkarīgas valsts iestādes vai institūcijas), pilnībā nenodrošinot NCB pret visām finanšu saistībām, kas izriet no šādas institūcijas iepriekšējām darbībām, ir pretrunā ar monetārās finansēšanas aizliegumu.⁶² Līdzīgi arī valsts tiesību akti, kas daudzos apstākļos prasa NCB pirms noregulējuma darbību veikšanas saņemt valdības apstiprinājumu, bet nenosaka, ka NCB atbildība skar tikai tās administratīvo rīcību, būtu pretrunā ar monetārās finansēšanas aizliegumu.⁶³

⁵⁷ Atzinums CON/2015/22.

⁵⁸ Atzinums CON/2010/4.

⁵⁹ Atzinums CON/2012/4.

⁶⁰ Atzinumi CON/2011/91 un CON/2011/99.

⁶¹ Atzinums CON/2009/63.

⁶² Atzinums CON/2013/56.

⁶³ Atzinums CON/2015/22.

Finansiāls atbalsts kredītiestādēm un/vai finanšu iestādēm

Nacionālie tiesību akti, kas nosaka, ka NCB neatkarīgi un pēc saviem ieskatiem sniedz kredītiestādēm ar centrālās bankas uzdevumiem (piemēram, monetāro politiku, maksājumu sistēmām vai īslaicīga likviditātes atbalsta operācijām) nesaistītu finansējumu, īpaši lai atbalstītu maksātnespējīgas kredītiestādes un/vai citas finanšu iestādes, ir pretrunā ar monetārās finansēšanas aizliegumu.

Tas jo īpaši attiecas uz atbalstu maksātnespējīgām kredītiestādēm. Pamatojums ir tāds, ka, finansējot maksātnespējīgu kredītiestādi, NCB uzņemtos valdības uzdevumu.⁶⁴ Tādas pašas bažas rodas, ja Eurosistēma sniedz finansējumu kredītiestādei, kas rekapitalizēta, lai atjaunotu tās maksātspēju, tieši izvietojot valsts emitētus parāda instrumentus, ja nepastāv alternatīvi uz tirgus instrumentiem balstīta finansējuma avoti (tālāk tekstā – rekapitalizācijas obligācijas) un ja šādas obligācijas paredzēts lietot kā nodrošinājumu. Šādā gadījumā valsts veiktā kredītiestādes rekapitalizācija, tieši izvietojot rekapitalizācijas obligācijas, kā arī vēlāka rekapitalizācijas obligāciju izmantošana par nodrošinājumu centrālās bankas likviditātes operācijās izraisa bažas par monetārās finansēšanas aizlieguma pārkāpumu.⁶⁵ Ārkārtas likviditātes atbalstam, ko NCB neatkarīgi un pilnībā pēc saviem ieskatiem sniedz maksātnespējīgai kredītiestādei, pamatojoties uz valsts garantijas veidā sniegtu nodrošinājuma vērtspapīru, jāatbilst šādiem kritērijiem: 1) jānodrošina, ka NCB sniegtais kredīts ir ar iespējami īsāku termiņu; 2) jābūt sistēmiskās stabilitātes aspektu apdraudējumam; 3) nedrīkst būt šaubu par valsts garantijas juridisko spēkā esamību un realizējamību saskaņā ar piemērojamiem valsts tiesību aktiem; un 4) nedrīkst būt šaubu par valsts garantijas ekonomisko atbilstību – tai jāsedz gan aizdevumu pamatsumma, gan procentu maksājumi.⁶⁶

Šajā sakarā būtu jāapsver atsauces uz Līguma 123. pantu ietveršana valsts tiesību aktos.

Finansiāls atbalsts noregulējuma fondiem vai finanšu vienošanām un noguldījumu apdrošināšanas vai ieguldītāju kompensācijas sistēmām

Lai gan administratīvā noregulējuma uzdevumus pamatā uzskata par tādiem, kas saistīti ar Līguma 127. panta 5. punktā minētajiem uzdevumiem, jebkura noregulējuma fonda vai finansiālas vienošanās finansēšana pārkāpj monetārās finansēšanas aizliegumu.⁶⁷ Ja NCB darbojas kā noregulējuma iestāde, tai nekādā gadījumā nevajadzētu uzņemties vai finansēt pagaidu finansējuma iestādes vai

⁶⁴ Atzinums CON/2013/5.

⁶⁵ Atzinumi CON/2012/50, CON/2012/64 un CON/2012/71.

⁶⁶ Atzinuma CON/2012/4 42. zemspītras piezīme attiecībā uz citiem turpmākiem atbilstošiem atzinumiem šajā jomā.

⁶⁷ Atzinums CON/2015/22.

aktīvu pārvaldības struktūras saistības.⁶⁸ Šajā sakarā valsts tiesību aktiem skaidri jānorāda, ka NCB neuzņemsies vai nefinansēs šādu struktūru saistības.⁶⁹

Direktīva par noguldījumu garantiju sistēmām⁷⁰ un Direktīva par ieguldītāju kompensācijas sistēmām⁷¹ paredz, ka noguldījumu garantiju sistēmu un ieguldītāju kompensācijas sistēmu izmaksas attiecīgi jāsedz pašām kredītiestādēm un ieguldījumu sabiedrībām. Valsts tiesību akti, kas nosaka to, ka NCB finansē kredītiestādēm paredzētu valsts noguldījumu garantiju sistēmu vai ieguldījumu uzņēmumiem paredzētu valsts ieguldītāju kompensācijas sistēmu, nepārkāptu monetārās finansēšanas aizliegumu tikai tad, ja tas ir īstermiņa finansējums kā risinājums ārkārtas situācijās, kad pastāv sistēmiskās stabilitātes aspektu apdraudējums, un NCB pieņemusi lēmumus pēc saviem ieskatiem.⁷² Šajā sakarā būtu jāapsver atsauces uz Līguma 123. pantu ietveršana valsts tiesību aktos. Izmantojot savas tiesības pēc saviem ieskatiem izsniegt aizdevumu, NCB jānodrošina, lai tā *de facto* nepārņemtu valdības uzdevuma veikšanu.⁷³ Konkrēti centrālo banku atbalsts noguldījumu garantiju sistēmām nedrīkst kļūt par sistemātisku priekšfinansēšanas operāciju.⁷⁴

Fiskālā aģenta funkcija

Statūtu 21.2. pants nosaka, ka "ECB un valstu centrālās bankas var darboties kā fiskāli aģenti" "Savienības iestāžu, struktūru, biroju vai aģentūru, dalībvalstu centrālo valdību, reģionālo, vietējo vai citu publisko iestāžu, citu publisku tiesību subjektu vai publisku uzņēmumu vajadzībām dalībvalstīs". Statūtu 21.2. panta mērķis ir arī pēc monetārās politikas jomas pilnvaru nodošanas Eurosistēmai atļaut NCB turpināt sniegt fiskālā aģenta pakalpojumu, ko centrālās bankas parasti nodrošina valdībām un citām valsts iestādēm, automātiski nepārkāpjot monetārās finansēšanas aizliegumu. Regula (EK) Nr. 3603/93 nosaka vairākus šādus nepārprotamus un konkrētus monetārās finansēšanas aizlieguma izņēmumus attiecībā uz fiskālā aģenta funkciju: 1) atļauti aizdevumi dienas ietvaros valsts sektoram ar nosacījumu, ka netiek pārkāpti vienas dienas ietvari un nav iespējas tos pagarināt;⁷⁵ 2) atļauta valsts sektora konta kreditēšana ar trešo personu izdotiem čekiem, pirms debetēta trasāta banka, ja kopš čeka saņemšanas brīža pagājis noteikts laika periods, kas atbilst konkrētās NCB čeku saņemšanas parastajam laikam, ar noteikumu, ka jebkādam kursa svārstībām, kas varētu rasties, ir izņēmuma raksturs, tās ir nelielas

⁶⁸ Atzinumi CON/2011/103, CON/2012/99, CON/2015/3 un CON/2015/22.

⁶⁹ Atzinumi CON/2015/33 un CON/2015/35.

⁷⁰ 27. apsvērums Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 16. aprīļa Direktīvā 2014/49/ES par noguldījumu garantiju sistēmām (OV L 173, 12.06.2014., 149. lpp.).

⁷¹ 23. apsvērums Eiropas Parlamenta un Padomes 1997. gada 3. marta Direktīvā 97/9/EK par ieguldītāju kompensācijas sistēmām (OV L 84, 26.03.1997., 22. lpp.).

⁷² Atzinums CON/2015/40.

⁷³ Atzinumi CON/2011/83 un CON/2015/52.

⁷⁴ Atzinums CON/2011/84.

⁷⁵ Sk. Regulas (EK) Nr. 3603/93 4. pantu un Atzinumu CON/2013/2.

un īstermiņā izlīdzināsies;⁷⁶ un 3) atļauts turēt valsts sektora emitētās un valsts sektora kontos grāmatotās monētas, ja šādu aktīvu vērtība ir mazāka par 10% no apgrozībā esošo monētu vērtības.⁷⁷

Valsts tiesību aktiem par fiskālā aģenta funkciju kopumā jāatbilst ES tiesību normām un konkrēti – jāievēro monetārās finansēšanas aizliegums.⁷⁸ Ņemot vērā Statūtu 21.2. pantā ietverto skaidro norādi, ka fiskālo aģentu pakalpojumu sniegšana ir likumīga funkcija, ko tradicionāli pilda NCB, centrālo banku sniegtie fiskālā aģenta pakalpojumi nepārkāpj monetārās finansēšanas aizliegumu, ja šie pakalpojumi tiek sniegti tikai fiskālā aģenta funkciju jomā un nav uzskatāmi par centrālo banku veiktu valsts sektora saistību finansēšanu attiecībā uz trešām personām vai centrālo banku veiktu valsts sektora kreditēšanu, kas neatbilst Regulā (EK) Nr. 3603/93 konkrēti definētajiem izņēmumiem.⁷⁹ Valsts tiesību akti, kas ļauj NCB glabāt valdības noguldījumus un apkalpot valdības kontus, nerada bažas par monetārās finansēšanas aizlieguma ievērošanu, ja vien šie akti neļauj izsniegt aizdevumus, ieskaitot konta pārtēriņu uz nakti. Tomēr bažas par monetārās finansēšanas aizlieguma ievērošanu rastos, ja, piemēram, valsts tiesību akti pieļautu atlīdzību par noguldījumiem vai norēķinu konta atlikumiem, kas ir augstāka, nevis zemāka par tirgus procentu likmēm vai vienāda ar tām. Atlīdzība, kas ir augstāka nekā tirgus procentu likme, *de facto* ir aizdevums, kas ir pretrunā ar monetārās finansēšanas aizlieguma mērķi un tādējādi varētu to apdraudēt. Ir būtiski, lai jebkura atlīdzība par konta atlikumiem atspoguļotu tirgus raksturlielumus, un īpaši svarīgi ir korelēt noguldījumu atlīdzības likmi ar to termiņiem.⁸⁰ Turklāt, NCB sniedzot fiskālā aģenta pakalpojumus bez atlīdzības, nerodas bažas par monetāro finansēšanu, ja vien tie ir fiskālā aģenta pamatpakalpojumi.⁸¹

2.2.5.2. Privileģētas piekļuves aizliegums

Līguma 124. pants nosaka, ka "aizliegti ir visi pasākumi, kas nav pamatoti ar uzraudzības apsvērumiem un kas Savienības iestādēm un struktūrām, dalībvalstu valdībām, reģionālām, vietējām vai citām publiskām iestādēm, vai citiem publisko tiesību subjektiem vai publiskiem uzņēmumiem paredz privileģētu režīmu attiecībā ar finanšu iestādēm."

Saskaņā ar Padomes Regulas (EK) Nr. 3604/93 1. panta 1. punktu⁸² ar privileģētu piekļuvi saprot jebkuru normatīvo aktu vai citu saistošu tiesību aktu, kas pieņemts,

⁷⁶ Sk. Regulas (EK) Nr. 3603/93 5. pantu.

⁷⁷ Sk. Regulas (EK) Nr. 3603/93 6. pantu.

⁷⁸ Atzinums CON/2013/3.

⁷⁹ Atzinumi CON/2009/23, CON/2009/67 un CON/2012/9.

⁸⁰ Sk. arī atzinumus CON/2010/54, CON/2010/55 un CON/2013/62.

⁸¹ Atzinums CON/2012/9.

⁸² Padomes 1993. gada 13. decembra Regula (EK) Nr. 3604/93, kas precizē definīcijas [Eiropas Kopienas dibināšanas] Līguma 104.a pantā minētā privileģētā režīma aizlieguma piemērošanai (OV L 332, 31.12.1993., 4. lpp.). Līguma 104.a pants tagad ir 124. pants.

īstenojot valsts varu un kurš: a) uzliek par pienākumu finanšu iestādēm iegādāties vai turēt ES iestāžu vai struktūru, centrālo valdību, reģionālo, vietējo vai citu publisko iestāžu, citu publisko tiesību subjektu vai dalībvalstu valsts uzņēmumu saistības, vai b) piešķir nodokļu priekšrocības, ko var izmantot tikai finanšu iestādes, vai finanšu priekšrocības, kuras neatbilst tirgus ekonomikas principiem, lai iedrošinātu minētās iestādes iegādāties vai turēt šādas saistības.

NCB kā valsts iestādes nedrīkst veikt pasākumus, kas valsts sektoram nodrošina privileģētu piekļuvi finanšu iestādēm, ja šādi pasākumi nav balstīti uz prudenciāliem apsvērumiem. Turklāt NCB ieviestos noteikumus par parāda instrumentu mobilizāciju vai iekļāšanu nedrīkst izmantot, lai apietu privileģētas piekļuves aizliegumu.⁸³ Dalībvalstu tiesību akti šajā jomā nedrīkst noteikt šādu privileģētu piekļuvi.

Regulas (EK) Nr. 3604/93 2. pants definē "prudenciālus apsvērumus" kā tādus, kas ir valsts likumu, noteikumu vai administratīvu darbību pamatā un kas balstīti vai ir saskaņā ar ES tiesību normām, un kas izstrādāti, lai veicinātu finanšu iestāžu stabilitāti un tādējādi stiprinātu finanšu sistēmas stabilitāti kopumā un šo iestāžu klientu aizsardzību. Prudenciālo apsvērumu mērķis ir nodrošināt, lai bankas saglabātu savu maksātspēju attiecībā pret saviem noguldītājiem.⁸⁴ Prudenciālās uzraudzības jomā ES sekundārie tiesību akti nosaka vairākas prasības, lai nodrošinātu kredītiestāžu stabilitāti.⁸⁵ "Kredītiestāde" ir definēta kā uzņēmums, kas pieņem noguldījumus un citus atmaksājamus līdzekļus no klientiem un savā vārdā piešķir aizdevumus.⁸⁶ Turklāt kredītiestādes parasti tiek sauktas par "bankām", un tām nepieciešama kompetentas dalībvalsts iestādes atļauja sniegt pakalpojumus.⁸⁷

Lai gan obligātās rezerves varētu uzskatīt par daļu no prudenciālajām prasībām, parasti tās ir daļa no NCB darbības ietvara un vairākumā valstu, t.sk. euro zonā, tiek izmantotas kā monetārās politikas instruments.⁸⁸ Attiecībā uz to Pamatnostādnes ECB/2014/60⁸⁹ 1. pielikuma 2. punkts nosaka, ka Eurosistēmas obligāto rezervju sistēmas mērķis galvenokārt ir naudas tirgus procentu likmju stabilizēšana un strukturāla likviditātes deficīta radīšana (vai palielināšana).⁹⁰ ECB pieprasa euro

⁸³ Sk. Regulas (EK) Nr. 3604/93 3. panta 2. punktu un 10. apsvērumu.

⁸⁴ Ģenerālvokāta Elmera atzinums Lietā C-222/95 *Parodi v Banque H. Albert de Bary* [1997] ECR I-3899, 24. paragrāfs.

⁸⁵ Sk. 1) Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Regulu (ES) Nr. 575/2013 par prudenciālajām prasībām attiecībā uz kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām un ar ko groza Regulu (ES) Nr. 648/2012 (OV L 176, 27.06.2013., 1. lpp.); un 2) Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Direktīvu 2013/36/ES par piekļuvi kredītiestāžu darbībai un kredītiestāžu un ieguldījumu brokeru sabiedrību prudenciālo uzraudzību, ar ko groza Direktīvu 2002/87/EK un atceļ Direktīvas 2006/48/EK un 2006/49/EK (OV L 176, 27.06.2013., 338. lpp.).

⁸⁶ Sk. Regulas (ES) Nr. 575/2013 4. panta 1. punkta 1) apakšpunktu.

⁸⁷ Sk. Direktīvas 2013/36/ES 8. pantu.

⁸⁸ To norāda Regulas (EK) Nr. 3604/93 3. panta 2. punkts un 9. apsvērumus.

⁸⁹ Eiropas Centrālās bankas 2014. gada 19. decembra Pamatnostādne (ES) 2015/510 par Eurosistēmas monetārās politikas regulējuma īstenošanu (Vispārējās dokumentācijas pamatnostādne) (ECB/2014/60) (OV L 91, 02.04.2015., 3. lpp.).

⁹⁰ Jo lielākas rezerves prasības noteiktas, jo bankām būs mazāk finanšu resursu kredīvēšanai, tāpēc naudas piedāvājuma palielinājums būs mazāks.

zonas kredītiestādēm turēt obligātās rezerves (noguldījumu veidā) kontā savā NCB.⁹¹

Šis ziņojums apskata gan nacionālo tiesību aktu, gan NCB pieņemto noteikumu un NCB statūtu atbilstību Līgumā noteiktajam privileģētas piekļuves aizliegumam. Tomēr šis ziņojums neskar vērtējumu par to, vai dalībvalstu likumi, noteikumi, nolikumi vai administratīvie akti, aizbaidinoties ar prudenciālajiem apsvērumiem, netiek izmantoti, lai apietu privileģētas piekļuves aizliegumu. Šāds vērtējums pārsniedz šā ziņojuma darbības jomu.

2.2.6. Euro vienota rakstība

Līguma par Eiropas Savienību 3. panta 4. daļā noteikts, ka "Savienība izveido ekonomisko un monetāro savienību, kuras valūta ir euro". Līguma tekstos visās nacionālajās valodās, kurās izmanto latīņu alfabētu, euro nosaukums vienskaitļa nominatīvā konsekventi lietots kā "euro". Tekstā, kas rakstīts, izmantojot grieķu alfabētu, euro rakstība ir "ευρώ" un tekstā, kas rakstīts, izmantojot kirilicu, euro rakstība ir "евро".⁹² Atbilstoši tam 1998. gada 3. maija Padomes Regulā (EK) Nr. 974/98 par euro ieviešanu⁹³ skaidri norādīts, ka vienotās valūtas nosaukumam visās oficiālajās ES valodās jābūt vienādam, ņemot vērā atšķirīgu alfabētu pastāvēšanu. Tādējādi Līgumi prasa vārda "euro" vienotu rakstību vienskaitļa nominatīvā visos ES un nacionālajos tiesību aktos, ņemot vērā atšķirīgu alfabētu pastāvēšanu.

Pamatojoties uz ES ekskluzīvo kompetenci noteikt vienotās valūtas nosaukumu, jebkādas novirzes no šā noteikuma neatbilst Līgumiem un ir jānovērš. Lai gan šis princips attiecas uz visu veidu nacionālajiem tiesību aktiem, vērtējums valstīm veltītajās nodaļās attiecas uz NCB statūtiem un euro ieviešanas tiesību aktiem.

2.2.7. NCB tiesiskā integrācija Eurosistēmā

Nacionālo tiesību aktu (īpaši NCB statūtu, bet arī citu tiesību aktu) noteikumi, kas varētu kavēt ar Eurosistēmu saistīto uzdevumu vai ECB lēmumu izpildi, traucēs Eurosistēmas efektīvu darbību, kad attiecīgā dalībvalsts būs ieviesusi euro. Tāpēc

⁹¹ Sk. Statūtu 19. pantu; Padomes 1998. gada 23. novembra Regulu (EK) Nr. 2531/98 par obligāto rezervju piemērošanu, ko veic Eiropas Centrālā banka (OV L 318, 27.11.1998., 1. lpp.); Eiropas Centrālās bankas 2003. gada 12. septembra Regulu (EK) Nr. 1745/2003 par obligāto rezervju piemērošanu (ECB/2003/9) (OV L 250, 02.10.2003., 10. lpp.); un Eiropas Centrālās bankas 2013. gada 24. septembra Regulu (ES) Nr. 1071/2013 par monetāro finanšu iestāžu nozares bilanci (ECB/2013/33) (OV L 297, 07.11.2013., 1. lpp.).

⁹² Latvijas Republikas, Ungārijas Republikas un Maltas Republikas deklarācija par vienotās valūtas nosaukuma rakstību Līgumos, kas pievienota Līgumiem, nosaka, ka "Latvija, Ungārija un Malta, neierobežojot Eiropas Savienības vienotās valūtas, uz kuru izdarīta atsauce Līgumos, nosaukuma vienādoto rakstību uz banknotēm un monētām, paziņo, ka Līgumu latviešu, ungāru un maltiešu tekstā izmantotā vienotās valūtas nosaukuma rakstība, ieskaitot šā nosaukuma atvasinājumus, neietekmē pastāvošo latviešu, ungāru un maltiešu valodas rakstību".

⁹³ OV L 139, 11.05.1998., 1. lpp.

jāveic nacionālo tiesību aktu pielāgošana, lai attiecībā uz ar Eurosistēmu saistītiem uzdevumiem nodrošinātu atbilstību Līgumam un Statūtiem. Lai ievērotu Līguma 131. panta noteikumus, nacionālie tiesību akti bija jāpielāgo, lai nodrošinātu to atbilstību līdz ECBS izveidošanas dienai (attiecībā uz Zviedriju) un līdz 2004. gada 1. maijam, 2007. gada 1. janvārim un 2013. gada 1. jūlijam (attiecībā uz dalībvalstīm, kas pievienojās ES šajos datumos). Taču statūtu prasībām attiecībā uz kādas NCB pilnīgu tiesisko integrāciju Eurosistēmā jāstājas spēkā tikai tajā brīdī, kad tiek īstenota pilnīga integrācija, t.i., datumā, kad dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, ievieš euro.

Galvenās šajā ziņojumā izvērtētās jomas ir tās, kurās statūtu noteikumi varētu kavēt NCB izpildīt Eurosistēmas prasības. Tie ietver noteikumus, kas varētu kavēt NCB piedalīšanos ECB lēmējinstītūciju noteiktās vienotās monetārās politikas īstenošanā, aizkavēt NCB prezidenta kā ECB Padomes locekļa pienākumu izpildi vai neievēro ECB prerogatīvas. Atsevišķi analizēti ekonomiskās politikas mērķi, uzdevumi, finanšu noteikumi, valūtas kursa politika un starptautiskā sadarbība. Visbeidzot tiek minētas citas jomas, kurās NCB statūtos varētu būt nepieciešami pielāgojumi.

2.2.7.1. Ekonomiskās politikas mērķi

Pilnīgai NCB integrācijai Eurosistēmā nepieciešama NCB statūtos izvirzīto mērķu atbilstība ECBS mērķiem, kas noteikti Statūtu 2. pantā. Papildus pārējam tas nozīmē, ka statūtos noteiktie mērķi ar "nacionālām īpatnībām" jāpielāgo, piemēram, gadījumos, kad statūtu noteikumi attiecas uz pienākumu īstenošanu monetāro politiku attiecīgās dalībvalsts vispārējās ekonomiskās politikas ietvaros. Turklāt NCB sekundārajiem mērķiem jābūt saskaņotiem ar tās pienākumu atbalstīt ES vispārējo ekonomisko politiku, netraucējot šā pienākuma izpildē, lai veicinātu Līguma par Eiropas Savienību 3. pantā noteikto ES mērķu sasniegšanu, kas pats par sevi ir mērķis, kurš nedrīkst ierobežot cenu stabilitātes mērķi.⁹⁴

2.2.7.2. Uzdevumi

Tādas dalībvalsts, kuras valūta ir euro, NCB uzdevumi galvenokārt noteikti Līgumā un Statūtos, ņemot vērā NCB kā Eurosistēmas neatņemamas sastāvdaļas statusu. Lai nodrošinātu atbilstību Līguma 131. pantam, NCB statūtos ietvertie noteikumi attiecībā uz uzdevumiem jāsalīdzina ar attiecīgajiem Līguma un Statūtu noteikumiem un jebkuras neatbilstības jānovērš.⁹⁵ Tas attiecas uz ikvienu noteikumu, kas pēc euro ieviešanas un integrācijas Eurosistēmā kavētu ar ECBS saistītu uzdevumu izpildi, īpaši uz noteikumiem, kuros netiek atzītas ECBS pilnvaras atbilstoši Statūtu IV nodaļai.

⁹⁴ Atzinumi CON/2010/30 un CON/2010/48.

⁹⁵ Sīkāk sk. Līguma 127. un 128. pantu un Statūtu 3.–6. un 16. pantu.

Katrā nacionālajā tiesību aktā par monetāro politiku jāietver norāde, ka ES monetārā politika jāīsteno Eurosistēmā.⁹⁶ NCB statūti var ietvert noteikumus attiecībā uz monetārās politikas instrumentiem. Šādiem noteikumiem jābūt salīdzināmiem ar Līgumā un Statūtos ietvertajiem noteikumiem, un jebkura neatbilstība jānovērš, lai nodrošinātu atbilstību Līguma 131. pantam.

Fiskālo norišu monitorings ir uzdevums, ko NCB regulāri veic, lai pienācīgi izvērtētu nostāju, kāda jāpauž monetārajā politikā. NCB arī var sniegt savu viedokli par attiecīgajām fiskālajām norisēm, balstoties uz savu monitoringa aktivitāti un ieteikumu neatkarību, ar mērķi dot ieguldījumu Eiropas Monetārās savienības pienācīgā funkcionēšanā. NCB monetārās politikas vajadzībām veiktajam fiskālo norišu monitoringam būtu jābalstās uz pilnīgu piekļuvi visiem nepieciešamajiem valsts finanšu datiem. Līdz ar to NCB būtu jānodrošina beznosacījumu, savlaicīga un automātiska piekļuve visai nepieciešamajai valsts finanšu statistikai. Taču NCB lomai nevajadzētu pārsniegt monitoringa aktivitāšu robežas, kuras nosaka vai ir saistītas (tieši vai netieši) ar tās pilnvarām īstenot monetāro politiku.⁹⁷ Oficiālas NCB piešķirtas pilnvaras izvērtēt prognozes un fiskālās norises nozīmē uzticēt šai NCB fiskālās politikas veidošanas funkciju (un attiecīgi atbildību par to), kas var radīt risku mazināt Eurosistēmas monetārās politikas pilnvaru īstenošanu un šīs NCB neatkarību.⁹⁸

Finanšu tirgu satricinājuma risināšanas nacionālās likumdošanas iniciatīvu kontekstā ECB norādījusi, ka jāizvairās no jebkādiem euro zonas naudas tirgus nacionālo segmentu kropļojumiem, jo tas varētu pasliktināt vienotās monetārās politikas īstenošanu. Tas īpaši attiecas uz valsts garantiju izsniegšanu starpbanku noguldījumu segšanai.⁹⁹

Dalībvalstīm jānodrošina, ka nacionālajiem likumdošanas pasākumiem attiecībā uz uzņēmumu vai profesionāļu likviditātes problēmām, piemēram, to parādiem finanšu iestādēm, nav negatīvas ietekmes uz tirgus likviditāti. Šādi pasākumi nedrīkst būt pretrunā ar atklātā tirgus ekonomikas principu, kas atspoguļots Līguma par Eiropas Savienību 3. pantā, jo tie var kavēt kredītu plūsmu, būtiski ietekmēt finanšu iestāžu un tirgu stabilitāti un tādējādi arī Eurosistēmas uzdevumu izpildi.¹⁰⁰

Nacionālo tiesību aktu noteikumos, kas NCB piešķir ekskluzīvas tiesības emitēt banknotes, jāatzīst, ka tad, kad ieviests euro, ECB Padomei ir ekskluzīvas tiesības atļaut euro banknošu emisiju saskaņā ar Līguma 128. panta 1. punktu un Statūtu 16. pantu, bet tiesības emitēt euro banknotes ir ECB un NCB. Nacionālo tiesību aktu noteikumi, kas dod valdībai tiesības ietekmēt tādus jautājumus kā, piemēram, euro banknošu nominālvērtība, izgatavošana, apjoms vai izņemšana no apgrozības,

⁹⁶ Līguma 127. panta 2. punkta pirmais ievilkums.

⁹⁷ Atzinumi CON/2012/105, CON/2013/90 un CON/2013/91.

⁹⁸ Piemēram, nacionālo tiesību aktu noteikumi, kas transponē Padomes 2011. gada 8. novembra Direktīvu 2011/85/ES par prasībām dalībvalstu budžeta struktūrā (OV L 306, 23.11.2011., 41. lpp.). Sk. atzinumus CON/2013/90 un CON/2013/91.

⁹⁹ Atzinumi CON/2009/99 un CON/2011/79.

¹⁰⁰ Atzinums CON/2010/8.

jāatceļ vai tajos jāatzīst ECB pilnvaras attiecībā uz euro banknotēm, kā norādīts Līguma un Statūtu noteikumos. Neatkarīgi no atbildības sadalījuma starp valdībām un NCB attiecībā uz monētām attiecīgajos noteikumos jānosaka ECB pilnvaras apstiprināt euro monētu emisijas apjomu pēc euro ieviešanas. Dalībvalsts nedrīkst uzskatīt apgrozībā esošo naudu par tās NCB parādu šīs dalībvalsts valdībai, jo tas grautu vienotās valūtas koncepciju un būtu pretrunā ar Eurosistēmas tiesiskās integrācijas prasībām.¹⁰¹

Attiecībā uz ārējo rezervju pārvaldību¹⁰² katra dalībvalsts, kas ieviesusi euro un kas nepārskaita oficiālās ārējās rezerves¹⁰³ uz savu NCB, pārkāpj Līgumu. Turklāt trešās personas, piemēram, valdības vai parlamenta, tiesības ietekmēt kādas NCB lēmumus attiecībā uz oficiālo ārējo rezervju pārvaldību ir pretrunā ar Līguma 127. panta 2. punkta trešo ievilkumu. NCB arī jānodrošina ECB ārējo rezervju aktīvi proporcionāli to daļām ECB parakstītajā kapitālā. Tas nozīmē, ka nedrīkst būt juridisku šķēršļu, lai NCB pārskaitītu ārējo rezervju aktīvus uz ECB.

Runājot par statistiku, lai gan noteikumi, kas pieņemti saskaņā ar Statūtu 34.1. pantu statistikas jomā, nepiešķir nekādas tiesības un neuzliek nekādas saistības dalībvalstīm, kas nav ieviesušas euro, Statūtu 5. pants, kas regulē statistiskās informācijas vākšanu, attiecas uz visām dalībvalstīm neatkarīgi no tā, vai tās ir ieviesušas euro. Līdz ar to tām dalībvalstīm, kuru valūta nav euro, ir pienākums izveidot un ieviest valsts līmenī visus pasākumus, kādus tās uzskata par atbilstošiem, lai savāktu statistisko informāciju, kas nepieciešama, lai izpildītu ECB statistikas pārskatu sniegšanas prasības un laikus sagatavotu statistikas jomu tam, lai kļūtu par dalībvalstīm, kuru valūta ir euro.¹⁰⁴ Nacionālajiem tiesību aktiem, kas nosaka NCB un nacionālo statistikas iestāžu sadarbības regulējumu, jāgarantē NCB neatkarība, veicot tās uzdevumus ECBS statistikas regulējumā.¹⁰⁵

2.2.7.3. Finanšu noteikumi

Statūtu finanšu noteikumi ietver finanšu pārskatu¹⁰⁶, revīziju¹⁰⁷, kapitāla parakstīšanas¹⁰⁸, ārvalstu valūtas rezerves aktīvu pārskaitīšanas¹⁰⁹ un monetāro ienākumu sadales noteikumus¹¹⁰. NCB jāspēj pildīt šajos noteikumos paredzētos pienākumus, tāpēc jāatceļ jebkādi neatbilstoši nacionālie noteikumi.

¹⁰¹ Atzinums CON/2008/34.

¹⁰² Līguma 127. panta 2. punkta trešais ievilkums.

¹⁰³ Izņemot apgrozāmos līdzekļus ārvalstu valūtās, ko dalībvalstu valdības drīkst paturēt saskaņā ar Līguma 127. panta 3. punktu.

¹⁰⁴ Atzinums CON/2013/88.

¹⁰⁵ Atzinumi CON/2015/5 un CON/2015/24.

¹⁰⁶ Statūtu 26. pants.

¹⁰⁷ Statūtu 27. pants.

¹⁰⁸ Statūtu 28. pants.

¹⁰⁹ Statūtu 30. pants.

¹¹⁰ Statūtu 32. pants.

2.2.7.4. Valūtas kursa politika

Dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, var saglabāt nacionālos tiesību aktus, kas paredz, ka valdība ir atbildīga par dalībvalsts valūtas kursa politiku, nosakot NCB konsultatīvas un/vai izpildu funkcijas. Tomēr līdz brīdim, kad dalībvalsts ievieš euro, šādiem tiesību aktiem jau jāatspoguļo tas, ka atbildība par euro zonas valūtas kursa politiku nodota ES līmenim saskaņā ar Līguma 138. un 219. pantu.

2.2.7.5. Starptautiskā sadarbība

Lai ieviestu euro, nacionālajiem tiesību aktiem jāatbilst Statūtu 6.1. pantam, kas nosaka, ka ECB izlemj, kā ECBS tiek pārstāvēta starptautiskās sadarbības jomā, kas ietver Eurosistēmai uzticētos uzdevumus. Valstu tiesību aktos, kuri ļauj NCB piedalīties starptautiskajās monetārajās iestādēs, jānosaka, ka šādai dalībai nepieciešama ECB piekrišana (Statūtu 6.2. pants).

2.2.7.6. Dažādi

Papildus minētajiem jautājumiem attiecībā uz dažām dalībvalstīm ir citas jomas, kurās jāpielāgo valstu noteikumi (piemēram, klīringa un maksājumu sistēmu un informācijas apmaiņas jomā).

3. Ekonomiskās konverģences stāvoklis

Kopš ECB 2014. gada Konverģences ziņojuma publicēšanas atbilstība konverģences kritērijiem palielinājusies, vairākām valstīm gūstot panākumus inflācijas samazināšanā, to tuvinot euro zonas līmenim (sk. 3.1. tabulu). Visas valstis panākušas progresu arī fiskālās nelīdzsvarotības mazināšanā. Tomēr neviena valsts, kuras vērtējums sniegts šajā ziņojumā, nepiedalās VKM II, un vairāku valstu valūtas kurss dažos pēdējos gados būtiski svārstījies attiecībā pret euro. Visbeidzot, panākts ievērojams progress ilgtermiņa procentu likmju starpību samazināšanā attiecībā pret euro zonu.

3.1. tabula

Konverģences ekonomisko rādītāju kopsavilkuma tabula

		Cenu stabilitāte		Valdības budžeta norises un iespēju aplēses			Valūtas kurss		Ilgtermiņa procentu likme ⁶⁾
		SPCI inflācija ¹⁾	Valsts ar pārmērīgu budžeta deficītu ^{2), 3)}	Valdības budžeta pārpalikums (+)/deficīts (-) ⁴⁾	Valdības pārāds ⁴⁾	Valūta piedalās VKM II ³⁾	Valūtas kurss attiecībā pret euro ^{3), 5)}		
Bulgārija	2014	-1.6	Nē	-5.4	27.0	Nē	0.0	3.3	
	2015	-1.1	Nē	-2.1	26.7	Nē	0.0	2.5	
	2016	-1.0	Nē	-2.0	28.1	Nē	0.0	2.5	
Čehijas Republika	2014	0.4	Nē	-1.9	42.7	Nē	-6.0	1.6	
	2015	0.3	Nē	-0.4	41.1	Nē	0.9	0.6	
	2016	0.4	Nē	-0.7	41.3	Nē	0.9	0.6	
Horvātija	2014	0.2	Jā	-5.5	86.5	Nē	-0.7	4.1	
	2015	-0.3	Jā	-3.2	86.7	Nē	0.3	3.6	
	2016	-0.4	Jā	-2.7	87.6	Nē	-0.5	3.7	
Ungārija	2014	0.0	Nē	-2.3	76.2	Nē	-4.0	4.8	
	2015	0.1	Nē	-2.0	75.3	Nē	-0.4	3.4	
	2016	0.4	Nē	-2.0	74.3	Nē	-0.7	3.4	
Polija	2014	0.1	Jā	-3.3	50.5	Nē	0.3	3.5	
	2015	-0.7	Nē	-2.6	51.3	Nē	0.0	2.7	
	2016	-0.5	Nē	-2.6	52.0	Nē	-4.2	2.9	
Rumānija	2014	1.4	Nē	-0.9	39.8	Nē	-0.6	4.5	
	2015	-0.4	Nē	-0.7	38.4	Nē	0.0	3.5	
	2016	-1.3	Nē	-2.8	38.7	Nē	-1.0	3.6	
Zviedrija	2014	0.2	Nē	-1.6	44.8	Nē	-5.2	1.7	
	2015	0.7	Nē	0.0	43.4	Nē	-2.8	0.7	
	2016	0.9	Nē	-0.4	41.3	Nē	0.6	0.8	
Atsauces vērtība ⁷⁾		0.7		-3.0	60.0			4.0	

Avoti: Eiropas Komisija (Eurostat, Ekonomikas un finanšu lietu ģenerāldirektorāts) un Eiropas Centrālo banku sistēma.

1) Gada vidējās pārmaiņas (%). Dati par 2016. gadu attiecas uz periodu no 2015. gada maija līdz 2016. gada aprīlim.

2) Norāda, vai uz valsti konkrētajā gadā vismaz kādu laiku attiecas ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību.

3) Informācija par 2016. gadu attiecas uz periodu līdz statistisko datu iesniegšanas beigu termiņam (2016. gada 18. maijs).

4) % no IKP. Dati par 2016. gadu iegūti no Eiropas Komisijas 2016. gada pavasara ekonomiskās prognozes.

5) Gada vidējās pārmaiņas (%). Pozitīvs skaitlis norāda uz kursa kāpumu attiecībā pret euro, bet negatīvs – uz kursa samazināšanos attiecībā pret euro.

6) Gada vidējās procentu likme. Dati par 2016. gadu attiecas uz periodu no 2015. gada maija līdz 2016. gada aprīlim.

7) SPCI inflācijas un ilgtermiņa procentu likmju atsaucē vērtības attiecas uz periodu no 2015. gada maija līdz 2016. gada aprīlim. Valdības budžeta bilances un parāda atsaucē vērtības noteiktas Līguma par Eiropas Savienības darbību 126. pantā un saistītajā 12. protokolā par pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru.

Ekonomiskā vide kopš iepriekšējā Konverģences ziņojuma publicēšanas

kļuvusi labvēlīgāka. Ekonomiskā aktivitāte vairākumā ES dalībvalstu atkal sākusi pieņemties spēkā un šajā ziņojumā ietvertajās valstīs pakāpeniski kļuvusi plašāka. Tas atspoguļo reāli rīcībā esošo ienākumu kāpuma ietekmi, ko veicina inflācijas spiediena neesamība vairākumā valstu, stimulējošas monetārās politikas īstenošana un ekonomiskās stabilizācijas pazīmju pastiprināšanās vairākās euro zonas valstīs. Atvēršanās aizmetņi noteikuši būtiskus uzlabojumus darba tirgū gandrīz visās aplūkotajās valstīs. Horvātijā bezdarba līmenis joprojām ir ļoti augsts. Visās valstīs turpinājies progress ārējās nelīdzsvarotības koriģēšanas jomā un atkarības no ārējā finansējuma mazināšanā, īpaši banku sektorā. Tas stiprināja vairākuma aplūkoto

valstu noturību nesenajos satricinājuma gadījumos, kas bija vērojami jaunajās tirgus ekonomikas valstīs ārpus ES. Tomēr atsevišķās valstīs joprojām pastāv būtiska dažādu veidu ievainojamība, kas, to atbilstoši nenovēršot, var kavēt konverģences procesu ilgtermiņā.

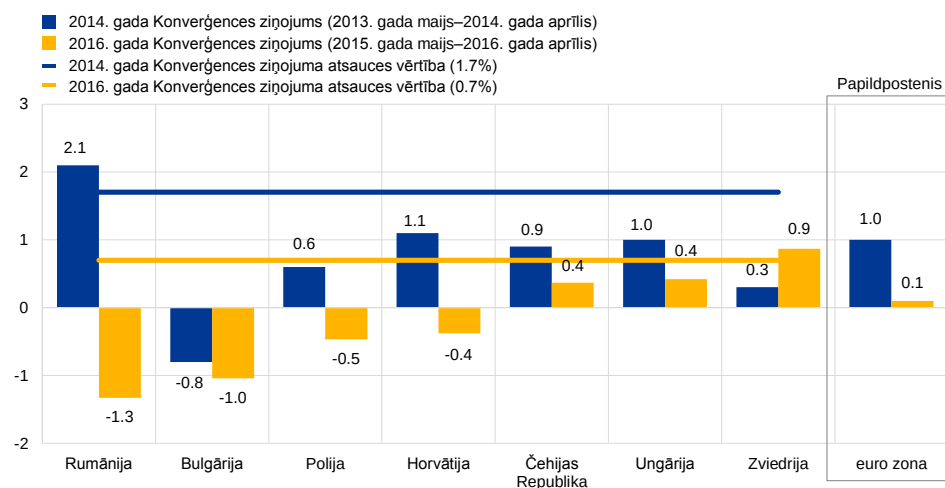
Kas attiecas uz cenu stabilitātes kritēriju, 12 mēnešu vidējā inflācija bija zemāka (dažos gadījumos pat būtiski zemāka) par atsauces vērtību (0.7%) sešās no septiņām šajā ziņojumā vērtētajām valstīm (sk. 3.1. att.).

Bulgārijas, Horvātijas, Polijas un Rumānijas inflācijas rādītāji bija negatīvi. Zviedrijā inflācija bija augstāka par atsauces vērtību. 2014. gada Konverģences ziņojumā Rumānija bija vienīgā valsts, kurā inflācija pārsniedza tajā laikā piemērojamo atsauces vērtību (1.7%).

3.1. attēls

SPCI inflācija

(gada vidējās pārmaiņas, %)

Avots: Eurostat.

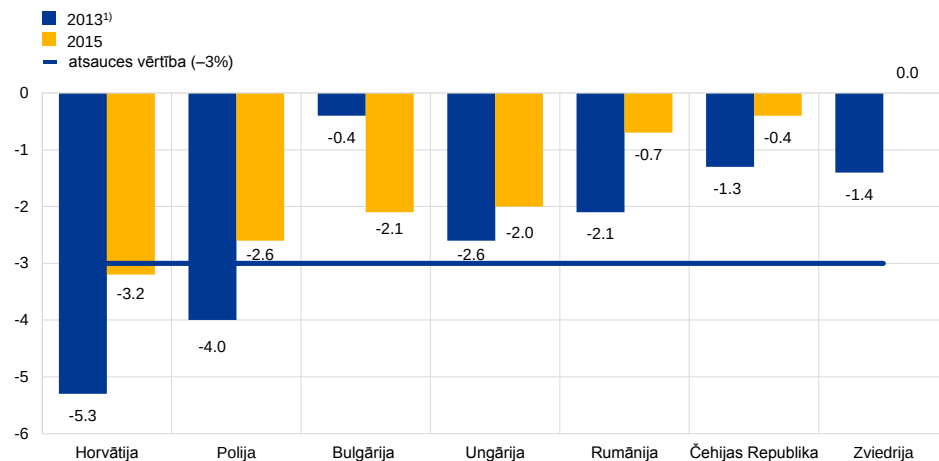
Runājot par fiskālajiem kritērijiem, no visām aplūkotajām valstīm šā ziņojuma publicēšanas laikā tikai attiecībā uz Horvātiju spēkā ir ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību.

Situācija atšķiras no 2014. gada Konverģences ziņojumā konstatētās situācijas, kad pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūra bija uzsākta arī pret Čehijas Republiku un Poliju; šīs procedūras tika atceltas 2014. gada jūnijā (Čehijas Republikai) un 2015. gada jūnijā (Polijai). Visās valstīs, izņemot Horvātiju, kopējā fiskālā bilance 2015. gadā bija atbilstoša atsauces vērtībai (3% no IKP) vai zemāka, savukārt 2014. gada ziņojumā minēts, ka Horvātijā un Polijā fiskālā deficīta attiecība pret IKP 2013. gadā pārsniedza 3% (sk. 3.2.a att.). 2015. gadā, tāpat kā 2014. gada Konverģences ziņojumā, Horvātija un Ungārija bija vienīgās valstis, kurās valdības parāda attiecība pret IKP pārsniedza atsauces vērtību (60%). Šī parāda attiecība Horvātijā bija būtiski augstāka salīdzinājumā ar 2013. gada datiem, bet Ungārijā – nedaudz zemāka. Polijā parāda attiecība pret IKP 2015. gadā bija augstāka par 50%. Čehijas Republikā un Zviedrijā šī attiecība bija zemāka par 50%, Rumānijā – par 40% un Bulgārijā – par 30% (sk. 3.2.b att.).

3.2.a attēls

Valdības budžeta pārpalikums (+) vai deficīts (–)

(% no IKP)

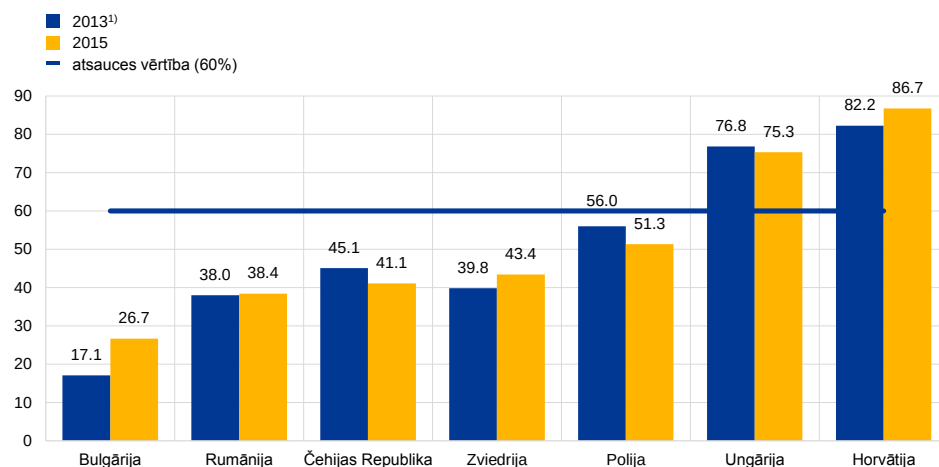
Avots: Eurostat.

1) Dati kopš 2014. gada Konverģences ziņojuma nedaudz pārskatīti.

3.2.b attēls

Valdības bruto parāds

(% no IKP)

Avots: Eurostat.

1) Dati kopš 2014. gada Konverģences ziņojuma nedaudz pārskatīti.

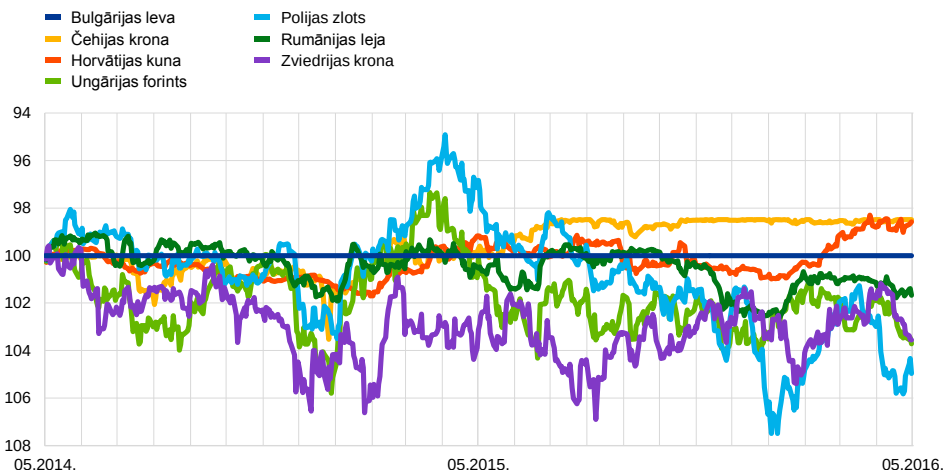
Attiecībā uz valūtas kursa kritēriju neviena no aplūkotajām valstīm nepiedalās

VKM II. Divu gadu atsaucē periodā vairākās valstīs bija vērojamas samērā plašas valūtas kursa svārstības. Bulgārijas un Horvātijas valūta bija izņēmums; Bulgārijā ir valūtas padomes mehānisms attiecībā pret euro, savukārt Horvātija izmanto stingri kontrolētu peldošo kursu. Lielākā daļa pārējo aplūkoto valūtu atsaucē periodā kļuva vājāka attiecībā pret euro, īpaši Polijas zlots (sk. 3.3. att.). Turpretī Čehijas kronas un Horvātijas kunas kurss attiecībā pret euro nedaudz nostiprinājās.

3.3. attēls

Divpusējie valūtas kursi attiecībā pret euro

(dienas dati; 2014. gada maija vidējais rādītājs = 100; 2014. gada 19. maijs–2016. gada 18. maijs)

Avots: ECB.

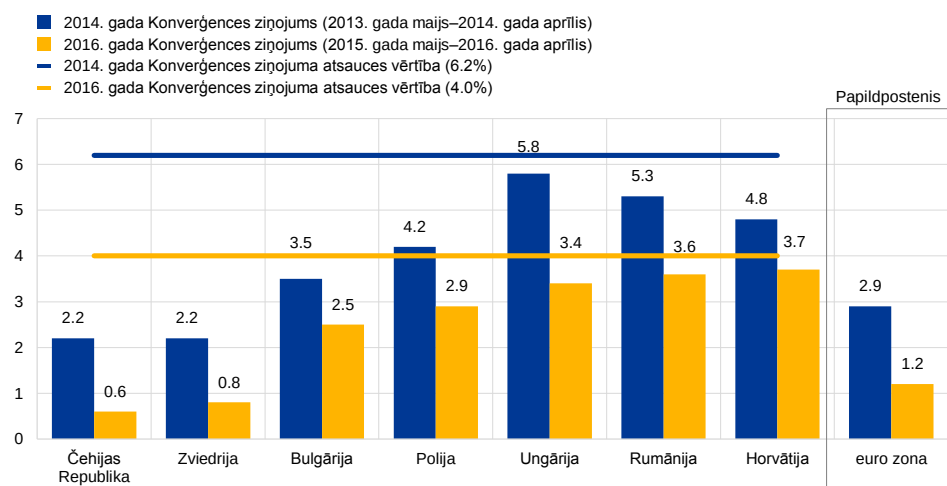
Piezīme. Augšupvērsta kustība norāda uz vietējās valūtas kursa kāpumu, bet lejupvērsta kustība – uz tā samazināšanos.

Kas attiecas uz ilgtermiņa procentu likmju konvergenci, visās septiņās aplūkotajās valstīs ilgtermiņa procentu likmes tāpat kā 2014. gadā bija zemākas par atsaucē vērtību (4%; sk. 3.4. att.). Viszemākās procentu likmes bija Čehijas Republikā un Zviedrijā.

3.4. attēls

Ilgtermiņa procentu likmes

(%; gada vidējie rādītāji)

Avoti: Eurostat un ECB.

Apsverot atbilstību konverģences kritērijiem, ilgspējai ir ļoti liela nozīme.

Jāpanāk, lai konverģence būtu ilgstoša, nevis tikai kādā noteiktā brīdī. EMS pirmie 10 gadi parādījuši, ka vāji tautsaimniecības pamatrādītāji, pārmērīgi brīva makroekonomiskā nostāja valsts līmenī un pārāk optimistiskas gaidas attiecībā uz reālo ienākumu konvergenci rada riskus ne tikai attiecīgajās valstīs, bet arī apdraud

euro zonas raitu darbību kopumā. Skaitlisko konverģences kritēriju izpilde kādā brīdī pati par sevi vēl nav garantija raitai dalībai euro zonā. Valstīm, kuras pievienojas euro zonai, tādējādi jāpierāda konverģences procesu ilgtspēja un sava spēja pildīt pastāvīgās saistības, ko ietver euro ieviešana. Tas ir gan pašas valsts, gan visas euro zonas interesēs.

Ilgtspējīgas konverģences sasniegšanai daudzās aplūkotajās valstīs nepieciešamas paliekošas politikas korekcijas.

Ilgtspējīgas konverģences priekšnoteikums ir makroekonomiskā stabilitāte, īpaši stabila fiskālā politika. Liela preču un darba tirgus elastība ir būtiska makroekonomisko šoku pārvarēšanā. Nepieciešama stabilitātes kultūra, noturīgām inflācijas gaidām palīdzot nodrošināt cenu stabilitāti veicinošu vidi. Efektīvai kapitāla un darbaspēka izmantošanai tautsaimniecībā vajadzīgi labvēlīgi apstākļi, lai veicinātu kopējo faktoru ražīguma kāpumu un ilgtermiņa tautsaimniecības izaugsmi. Ilgtspējīgas konverģences nodrošināšanai nepieciešamas arī stabilas iestādes un uzņēmējdarbību veicinoša vide. Uzņēmējdarbības ciklu sinhronizācijas panākšanā vajadzīga augsta ekonomiskās integrācijas pakāpe ar euro zonu. Turklāt jāsteno atbilstošas makrolīmeņa uzraudzības politikas, lai novērstu makroekonomiskās nelīdzsvarotības veidošanos, piemēram, pārmērīgu aktīvu cenu kāpumu un kreditēšanas lēciena un krituma ciklus. Visbeidzot, jābūt ieviestai pienācīgai finanšu iestāžu uzraudzības sistēmai.

3.1. Cenu stabilitātes kritērijs

Attiecībā uz cenu stabilitātes kritēriju 2016. gada aprīlī sešās no septiņām aplūkotajām valstīm 12 mēnešu vidējā inflācija bija zemāka (dažos gadījumos pat būtiski zemāka) par atsaucē vērtību (0.7%). Atsaucē periodā inflācija ES bija ļoti zema, un to galvenokārt noteica nozīmīgais naftas cenu kritums. Tas atspoguļojās atsaucē vērtībā (0.7%; sk. 2. nodaļas 1. ielikumu). Inflācija visās vērtētajās valstīs vēsturiskā skatījumā bija ļoti zema. Čehijas Republikā un Ungārijā bija zema pozitīva inflācija, kas nepārsniedza atsaucē vērtību. Bulgārijā, Horvātijā, Polijā un Rumānijā inflācija bija negatīva. Zviedrijā inflācija bija augstāka par atsaucē vērtību.

Pēdējos 10 gados gan inflācijas vidējais līmenis, gan svārstīgums vērtētajās valstīs bijis ievērojami atšķirīgs. Šajā periodā Bulgārijā, Ungārijā un Rumānijā vidējā SPCI inflācija būtiski pārsniedza 3%. Čehijas Republikā, Horvātijā un Polijā vidējā inflācija bija tuvāka 2%. Zviedrijā pēdējo 10 gadu laikā vidējā inflācija bijusi 1.4%. Šajā laikā cenu dinamika Bulgārijā bija īpaši svārstīga, lai gan inflācija Čehijas Republikā, Horvātijā, Ungārijā, Polijā un Rumānijā arī svārstījās relatīvi plašā diapazonā. Zviedrijā bija vismazākās inflācijas svārstības. Būtiskās vidējā inflācijas līmeņa un svārstīguma atšķirības starp valstīm ilgākā laikposmā ir pretstatā nelielām inflācijas atšķirībām atsaucē periodā (2015. gada maijs–2016. gada aprīlis), liecinot par nesenajā pagātnē panākto konverģences procesa progresu. Nesenās norises zināmā mērā atspoguļo arī kopējos naftas cenu šokus.

Ilgāka termiņa cenu dinamika atspoguļoja to, ka makroekonomiskā vide daudzās valstīs ir svārstīgāka. Vairākus gadus pirms pasaules finanšu krīzes inflācijas kāpums visās vērtētajās valstīs paātrinājās spēcīgas tautsaimniecības izaugsmes apstākļos. Vienlaikus dažās Centrālās Eiropas un Austrumeiropas valstīs veidojās makroekonomiskā nelīdzsvarotība, īpaši pārmērīga kreditēšanas pieauguma un liela tekošā konta deficīta veidā. Vairākumā aplūkoto valstu gada vidējā inflācija 2008. gadā sasniedza augstāko līmeni, bet pēc tam 2009. gadā straujas tautsaimniecības lejupslīdes un pasaules izejvielu cenu krituma apstākļos nozīmīgi saruka. Turpmākajos gados cenu dinamika kļuva nevienmērīgāka, daļēji atspoguļojot atšķirības starp tautsaimniecības spēju atveseļoties un konkrētajās valstīs veiktajiem pasākumiem attiecībā uz administratīvi regulējamām cenām. Inflācija visās aplūkotajās valstīs 2013. gadā samazinājusies, sasniedzot vēsturiski zemāko un nereti pat negatīvu līmeni. Šīs plašās norises galvenokārt atspoguļoja pasaules izejvielu cenu dinamiku, zemu importa cenu inflācijas spiedienu un ilgstoši neizmantotu jaudu dažās valstīs. Pasaules izejvielu cenu dinamika īpaši spēcīgi ietekmēja Centrālās Eiropas un Austrumeiropas valstis, ņemot vērā samērā lielo enerģijas un pārtikas īpatsvaru to SPCĻ grozos. Dažās aplūkotajās valstīs administratīvi regulējamo cenu un netiešo nodokļu samazinājumi, iepriekš veiktās netiešo nodokļu palielināšanas radītie bāzes efekti vai nominālā efektīvā valūtas kursa nostiprināšanās arī radīja lejupvērstu spiedienu uz inflāciju. Šādos apstākļos pēdējos gados būtiski mazinājusies monetārās politikas nosacījumu stingrība.

Lai gan gaidāms, ka tuvākajos gados inflācija nedaudz palielināsies, pastāv bažas attiecībā uz vairākuma vērtēto valstu inflācijas konverģences ilgtspēju ilgākā termiņā. Saskaņā ar Eiropas Komisijas 2016. gada pavasara ekonomisko prognozi gaidāms, ka 2016. un 2017. gadā inflācija visās aplūkotajās valstīs pakāpeniski pieaugs salīdzinājumā ar pašreizējo ļoti zemo līmeni. Tas daļēji atspoguļo ar neseno naftas cenu kritumu saistītos bāzes efektus. Tomēr paredzams, ka trauslā pasaules tautsaimniecības atveseļošanās vienlaikus ar ilgstoši neizmantotām jaudām dažās valstīs ierobežos pamatā esošo inflācijas spiedienu. Ar cenu perspektīvu saistītie riski vairākumā valstu ir kopumā līdzsvaroti. Viens no galvenajiem lejupvērstajiem riskiem saistīts ar paaugstinātu nenoteiktību attiecībā uz pasaules tautsaimniecības norisēm, kas varētu samazināt ārējo cenu spiedienu. Vairākumā aplūkoto valstu spēcīgāks, nekā gaidīts, iekšzemes cenu un darba samaksas spiediens ekonomiskās aktivitātes nostiprināšanās un darbaspēka trūkuma apstākļos varētu radīt augšupvērstus inflācijas riskus. Tālākā perspektīvā paredzams, ka izlīdzināšanās process daudzās aplūkotajās Centrālās Eiropas un Austrumeiropas valstīs, iespējams, izraisīs pozitīvas inflācijas atšķirības salīdzinājumā ar euro zonu.

Lai šajā ziņojumā aplūkotajās valstīs izveidotu ilgtspējīgu cenu stabilitāti veicinošu vidi, nepieciešama uz stabilitāti orientēta ekonomiskā politika, strukturālās reformas un finanšu stabilitātes nodrošināšanas pasākumi. Cenu stabilitāti veicinošas vides izveidošana vai saglabāšana būs būtiski atkarīga no turpmāku strukturālo reformu īstenošanas. Īpaši darba samaksas pieaugumam būtu jāatspoguļo darba ražīguma kāpums uzņēmumu līmenī, un tam būtu jānotiek, ņemot vērā darba tirgus apstākļus un norises konkurējošajās valstīs. Turklāt jāturpina reformas, kas nepieciešamas, lai uzlabotu darba un preču tirgus darbību un

saglabātu labvēlīgus tautsaimniecības izaugsmes un nodarbinātības kāpuma apstākļus. Lai to panāktu, Centrālās Eiropas un Austrumeiropas valstīs būtiski ir pārvaldības stiprināšanas pasākumi un turpmāki institucionālās kvalitātes uzlabojumi. Ņemot vērā monetārās politikas ierobežotās manevrēšanas iespējas, ko nosaka stingri kontrolētais valūtas kursa režīms Horvātijā, kā arī valūtas padomes mehānisma izmantošana Bulgārijā, ir ļoti svarīgi panākt, lai citas politikas jomas veicinātu tautsaimniecības spēju pārvarēt katrai valstij raksturīgos šokus un izvairīties no makroekonomiskās nelīdzsvarotības veidošanās. Finanšu sektora un uzraudzības politikai jābūt vērstai uz to, lai turpinātu aizsargāt finanšu stabilitāti. Tāpēc jāīsteno arī Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas ieteikumi.

3.2. Valdības budžeta stāvokļa kritērijs

Šā ziņojuma publicēšanas laikā tikai uz Horvātijas attiecas ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību. Pārmērīga budžeta deficīta situācijas korigēšanas termiņš Horvātijā ir 2016. gads. Fiskālā deficīta attiecība pret IKP visās pārējās aplūkotajās valstīs 2015. gadā atbilda atsaucēs vērtībai (3%) vai bija zemāka par to. Horvātijā deficīts bija 3.2% no IKP, Polijā – 2.6% no IKP, Bulgārijā – 2.1% no IKP, Ungārijā – 2.0% no IKP, Rumānijā – 0.7% no IKP un Čehijas Republikā – 0.4% no IKP. Zviedrijā deficīts bija 0% no IKP.

No 2013. gada līdz 2015. gadam fiskālā bilance uzlabojusies vairākumā šajā ziņojumā vērtēto valstu, izņemot Bulgāriju. Uzlabojumi Horvātijas, Polijas, Rumānijas un Zviedrijas budžeta bilancē galvenokārt atspoguļo labāku makroekonomisko situāciju, kā arī strukturālās konsolidācijas centienus. Ungārijas un Čehijas Republikas gadījumā fiskālās nostājas stingrības mazināšanās daļēji kompensēja labvēlīgākas makroekonomiskās norises. Budžeta deficīta palielināšanās Bulgārijā galvenokārt skaidrojama ar strukturālās budžeta bilances pasliktināšanos.

Eiropas Komisija prognozē, ka 2016. gadā visās valstīs budžeta deficīta attiecība pret IKP būs mazāka par atsaucēs vērtību (3%). Paredzams, ka Rumānijā, Horvātijā un Polijā budžeta deficīta attiecība būs zemāka par atsaucēs vērtību (attiecīgi 2.8%, 2.7% un 2.6% no IKP). Tiek prognozēts, ka Bulgārijā un Ungārijā budžeta deficīta attiecība sasniegs 2.0%, bet Čehijas Republikā un Zviedrijā budžeta deficīta attiecība pret IKP saglabāsies daudz zemāka par atsaucēs vērtību (attiecīgi 0.7% un 0.4% no IKP).

Horvātijā un Ungārijā parāda rādītājs 2015. gadā pārsniedza 60% no IKP, savukārt pārējās aplūkotajās valstīs parāda līmenis bija zemāks vai daudz zemāks par šo sliekšni (sk. 3.1. tabulu). Kopš 2013. gada valdības parāda attiecība pret IKP Bulgārijā palielinājusies par 9.6 procentu punktiem, Horvātijā – par 4.5 procentu punktiem un Zviedrijā – par 3.7 procentu punktiem. Parāda rādītājs Ungārijā un Rumānijā mainījās tikai nedaudz. Tajā pašā laikposmā Polija un Čehijas Republika ievērojami samazināja parāda attiecību pret IKP (attiecīgi par 4.7 procentu punktiem un 4.1 procentu punktiem). Ilgāka termiņa skatījumā no 2006. gada līdz 2015. gadam valdības parāda attiecība pret IKP būtiski palielinājās Horvātijā (par

47.8 procentu punktiem), Rumānijā (par 26.2 procentu punktiem), Čehijas Republikā (par 13.1 procentu punktu) un Ungārijā (par 10.7 procentu punktiem), savukārt pārējās valstīs pārmaiņas nebija tik lielas.

Eiropas Komisija prognozē, ka 2016. gadā parāda rādītājs Bulgārijā, Čehijas Republikā, Horvātijā, Polijā un Rumānijā pieaugs, bet Ungārijā un Zviedrijā tas samazināsies. Eiropas Komisijas prognozes liecina arī par to, ka parāda attiecība pret IKP visās valstīs, izņemot Horvātiju un Ungāriju, 2016. gadā joprojām būs mazāka par atsaucē vērtību (60% no IKP).

Aplūkotajām valstīm nākotnē ir ārkārtīgi svarīgi panākt un/vai saglabāt stabilas un ilgtspējīgas fiskālās pozīcijas. Horvātijai, uz kuru attiecas ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību, ticami un laikus jānodrošina tās saistību pildīšana sakarā ar pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru un jāpanāk, lai budžeta deficīta rādītāji 2016. gadā kļūtu zemāki par atsaucē vērtību. Turpmāka konsolidācija nepieciešama arī Bulgārijā, Ungārijā un Polijā, kam vēl jāsasniedz to vidējā termiņa budžeta mērķi, un arī Čehijas Republikā un Rumānijā, kurās tiek prognozēta novirze no to mērķiem. Tāpēc īpaša uzmanība jāpievērš izdevumu pieauguma tempa ierobežošanai līmenī, kas ir zemāks par vidējā termiņa tautsaimniecības potenciālās izaugsmes tempu, atbilstoši pārskatītajā Stabilitātes un izaugsmes paktā paredzētajam izdevumu etalonrādītāja noteikumam. Turklāt pēc pakta paredzētā pārejas perioda valstīm, kuru parāda attiecība pret IKP pārsniedz atsaucē vērtību, būtu jānodrošina rādītāja pietiekama samazināšanās atbilstoši pastiprinātā pakta noteikumiem. Turpmāka konsolidācija ļautu arī vieglāk pārvarēt ar iedzīvotāju novecošanu saistītās budžeta problēmas un veidot rezerves, kas ļautu darboties automātiskajiem stabilizatoriem. Spēcīgam valsts fiskālajam regulējumam, kas pilnībā atbilst ES noteikumiem un tiek efektīvi īstenots, jāveicina fiskālā konsolidācija un jāierobežo valsts izdevumu nekontrolēta pieauguma iespējas, vienlaikus novēršot makroekonomiskās nelīdzsvarotības atjaunošanos. Kopumā fiskālās stratēģijas jāīsteno saskaņā ar visaptverošām strukturālajām reformām, kas vērstas uz potenciālās izaugsmes un nodarbinātības palielināšanu.

3.3. Valūtas kursa kritērijs

Neviena no šajā ziņojumā vērtētajām valstīm nepiedalās VKM II. Aplūkotajās valstīs darbojas atšķirīgi valūtas kursa režīmi.

Atsaucē periodā Bulgārijas levas kurss attiecībā pret euro saglabājās stabils (1.95583) atbilstoši valūtas padomes mehānismam. Šis valūtas kursa režīms darbojās apstākļos, kuros pārsvarā bija zemas īstermiņa procentu likmju starpības salīdzinājumā ar euro zonu.

Horvātijas kunai un Rumānijas lejai bija elastīgs valūtas kursa režīms, atšķirīgā mērā izmantojot kontrolēti peldošu kursu attiecībā pret euro. Horvātijas kunas kursa svārstīgums salīdzinājumā ar citām aplūkotajām elastīgajām valūtām bija neliels apstākļos, kad īstermiņa procentu likmju starpības salīdzinājumā ar euro zonu bija nelielas. Rumānijas levas kurss attiecībā pret euro bija diezgan svārstīgs, un īstermiņa procentu likmju starpības salīdzinājumā ar euro zonu visā atsaucē

periodā saglabājās samērā lielas. 2009. gadā Rumānijai kļuva pieejama starptautiskā finanšu palīdzības programma, ko vadīja ES un SVF, bet pēc tam, 2011. gadā, – finansiālās palīdzības programma piesardzības pasākumu veidā, kam 2013. gadā sekoja programmas turpinājums. Tā kā šīs vienošanās palīdzējušas mazināt finansiālo ievainojamību, tās, iespējams, veicinājušas arī spiediena mazināšanos uz valūtas kursu atsaucē periodā.

Visām pārējām valūtām bija elastīga valūtas kursa režīms ar augstu valūtas kursa svārstīgumu vairākumā valstu. Tomēr attiecībā uz Čehijas Republiku *Česká národní banka* kopš 2013. gada apņēmusies nepieļaut, ka Čehijas kronas kurss palielinās virs līmeņa, kas tuvs 27 CZK par euro. Čehijas Republikā un Zviedrijā īstermiņa procentu likmju starpības salīdzinājumā ar euro zonu bija nelielas, bet Ungārijā un Polijā – samērā lielas. Polijai atsaucē periodā bija pieejama SVF elastīgā kredītlīnija, kas atvērta, lai nodrošinātu krīzes novēršanas un krīzes mazināšanas aizdevumu pieprasījumu. Tā kā šī kredītlīnija palīdzēja mazināt ar finansiālo ievainojamību saistītos riskus, tā, iespējams, veicināja arī valūtas kursa spiediena riska samazināšanos. Zviedrijā atsaucē periodā bija spēkā *Sveriges Riksbank* mijmaiņas līgums ar ECB, kas, palīdzot mazināt finansiālo ievainojamību, iespējams, ietekmējis arī valūtas kursa norises.

3.4. Ilgtermiņa procentu likmju kritērijs

Atsaucē periodā visās vērtētajās valstīs vidējās ilgtermiņa procentu likmes atšķirīgā mērā bija zemākas par atsaucē vērtību (4.0%). Ilgtermiņa procentu likmes Čehijas Republikā un Zviedrijā bija zemākas par 1%, savukārt Bulgārijā un Polijā tās bija 2–3%, bet Horvātijā, Ungārijā un Rumānijā pārsniedza 3%.

Kopš 2014. gada Konverģences ziņojuma publicēšanas ilgtermiņa procentu likmju starpības salīdzinājumā ar euro zonas vidējo rādītāju vairākumā aplūkoto valstu kopumā bijušas stabilas. Tomēr finanšu tirgu attieksme pret valstīm, ņemot vērā to ārējo un iekšējo ievainojamību (t.sk. budžeta izpildes dinamiku un ilgtermiņīgas konverģences perspektīvas), joprojām bijusi atšķirīga.

3.5. Citi būtiski faktori

Saskaņā ar Eiropas Komisijas vērtējumu vairākums aplūkoto valstu panākušas atšķirīgu progresu ekonomiskās nelīdzsvarotības risināšanā. Eiropas Komisijas veiktajās padziļinātajās pārbaudēs, kuru rezultāti publicēti 2016. gada 8. martā, secināts, ka Zviedrijā pastāvēja makroekonomiskā nelīdzsvarotība, bet Bulgārijā un Horvātijā makroekonomiskā nelīdzsvarotība bija pārmērīga¹¹¹. Runājot par Bulgāriju,

¹¹¹ Valstīm, kurās konstatēta pārmērīga nelīdzsvarotība, MNNP Regulā (Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 16. novembra Regula (ES) Nr. 1176/2011 par to, kā novērst un koriģēt makroekonomisko nelīdzsvarotību) ES Padomei pēc Eiropas Komisijas ieteikuma paredzēta iespēja ieteikt attiecīgajai dalībvalstij veikt koriģējošus pasākumus. Tādējādi attiecīgajā valstī tiktu uzsākta atšķirīga procedūra, t.i., pārmērīgās nelīdzsvarotības novēršanas procedūra (PNNP).

Eiropas Komisija norādīja, ka šis valsts tautsaimniecībai joprojām raksturīga finanšu sektora ievainojamība un augsts uzņēmumu parāda līmenis. Šie jautājumi jārisina, pilnībā īstenojot vērienīgas reformas. Attiecībā uz Horvātiju Eiropas Komisija konstatēja, ka makroekonomiskās nelīdzsvarotības novēršanā panākts ierobežots progress, savukārt reformu īstenošana bija ievērojami aizkavējusies (daļēji sakarā ar 2015. gada novembrī notikušajām parlamenta vēlēšanām). Lai gan Eiropas Komisija norādīja, ka pārējās aplūkotajās valstīs nepastāv nelīdzsvarotība, arī tās saskaras ar dažādām problēmām.

Pēdējos gados ārējais deficīts samazināts. MNKP rādītāju kopsavilkumā redzams, ka tekošā konta bilances triju gadu vidējais rādītājs 2015. gadā turpināja uzlaboties (sk. 3.2. tabulu). Tomēr Zviedrijā lielais tekošā konta pārpalikums (nedaudz zem indikatīvās robežvērtības 6% no IKP) salīdzinājumā ar 2014. gadu saglabājās nemainīgs. Pārpalikums bija vērojams arī Ungārijā, Horvātijā, Bulgārijā un Čehijas Republikā, savukārt tekošā konta deficīts – Polijā un Rumānijā.

Negatīvā tīrā starptautisko investīciju balance procentos no IKP samazinājusies, bet gandrīz visās aplūkotajās valstīs tā saglabājusies augstā līmenī. Pozitīvi ir tas, ka Centrālās Eiropas un Austrumeiropas valstu neto ārējās saistības galvenokārt attiecas uz ārvalstu tiešajām investīcijām, kas nodrošina stabilu finansējuma veidu. 2015. gadā tīrā starptautisko investīciju balance piecās no septiņām aplūkotajām valstīm pārsniedza indikatīvo robežvērtību (–35% no IKP). Īpaši augstas neto ārējās saistības bija Horvātijai, kam tās pārsniedza 70% no IKP. Vismazākās neto ārējās saistības bija Čehijas Republikai (31.5% no IKP) un Zviedrijai (1.6% no IKP).

Cenu un izmaksu konkurētspējas ziņā triju gadu laikā (2013–2015) reālais efektīvais valūtas kurss dažādā apmērā samazinājās vairākumā vērtēto valstu, izņemot vienīgi Rumāniju un Horvātiju. Vienības darbaspēka izmaksu triju gadu pieauguma temps, kas pirmskrīzes gados gandrīz visās valstīs bija ļoti augsts, pēdējos gados kopumā saglabājies zem indikatīvās robežvērtības (12%). Piecu gadu laikā no 2011. gada līdz 2015. gadam eksporta tirgus daļas palielinājās Rumānijā, bet Bulgārijā, Polijā un Čehijas Republikā šis pieaugums bija mazāks. Pārējo valstu eksporta tirgus daļas samazinājās.

Mājokļu cenas atkal palielinājušās visās aplūkotajās valstīs, izņemot Horvātiju. Šis kāpums seko lejupvērstai korekcijai salīdzinājumā ar pirmskrīzes posmā sasniegto augsto līmeni. Zviedrijā pēdējos gados vērojams īpaši liels mājokļu cenu pieaugums, kas daļēji skaidrojams ar piedāvājuma puses problēmām un vēsturiski zemām procentu likmēm.

3.2. tabula

Rādītāju kopsavilkums makroekonomiskās nelīdzsvarotības uzraudzībai

3.2.a tabula. Ārējās nelīdzsvarotības un konkurētspējas rādītāji

		Tekošā konta bilance ¹⁾	Tirā starptautisko investīciju bilance ²⁾	Ar SPCI deflētais reālais efektīvais valūtas kurss ³⁾	Eksporta tirgus daļa ⁴⁾	Nominālās vienības darbaspēka izmaksas ⁵⁾
Bulgārija	2013	0.3	-73.5	-1.0	0.2	15.2
	2014	0.4	-74.8	-2.8	6.0	17.0
	2015	1.2	-60.7	4.1	14.4	10.8
Čehijas Republika	2013	-1.4	-39.4	-3.1	-9.4	4.2
	2014	-0.6	-36.8	-10.0	-5.7	3.8
	2015	0.2	-31.5	-8.0	0.4	0.1
Horvātija	2013	0.0	-88.7	-4.0	-23.1	-2.9
	2014	0.6	-88.1	-1.0	-18.6	-5.8
	2015	2.3	-78.7	0.1	-3.1	-5.1
Ungārija	2013	2.2	-83.5	-4.0	-20.9	6.3
	2014	2.6	-73.9	-7.0	-15.6	6.9
	2015	3.4	-68.6	-6.9	-7.2	6.1
Polija	2013	-3.4	-69.7	-4.3	0.1	3.3
	2014	-2.3	-67.1	-1.3	5.0	2.5
	2015	-1.2	-60.7	-1.0	9.1	-1.4
Rumānija	2013	-3.6	-61.9	0.3	14.2	-3.2
	2014	-2.1	-56.9	-1.1	20.8	6.0
	2015	-0.9	-50.2	2.7	21.7	1.1
Zviedrija	2013	6.0	-14.3	5.1	-16.5	8.6
	2014	5.8	-2.5	-3.6	-9.7	7.2
	2015	5.8	-1.6	-7.9	-9.9	4.0
Robežvērtība		-4.0/+6.0	-35.0	±11.0	-6.0	+12.0

3.2.b tabula. Iekšējās nelīdzsvarotības un bezdarba rādītāji

		Iekšējā nelīdzsvarotība						Jauni bezdarba rādītāji			
		Ar patēriņu deflētais mājokļu cenas ⁶⁾	Konsolidētā privātā sektora kreditu plūsma ²⁾	Konsolidētais privātā sektora parāds ²⁾	Finanšu sektora saistības ⁶⁾	Valdības parāds ²⁾	Bezdarba līmenis ⁷⁾	Aktivitātes indekss ⁸⁾	Ilgtermiņa bezdarbs ⁸⁾	Jauniešu bezdarbs ⁸⁾	
Bulgārija	2013	0.4	7.3	132.2	4.3	17	12.2	1.7	2.7	6.4	
	2014	1.5	−0.3	124.3	7.2	27	12.2	3.1	0.6	−1.3	
	2015	3.6	.	.	.	27	11.2	2.2	−1.2	−6.4	
Čehijas Republika	2013	−0.8	4.4	74.1	11.3	45	6.9	2.7	0.0	0.6	
	2014	1.9	1.8	72.7	4.4	43	6.7	3.0	−0.1	−2.2	
	2015	3.8	.	.	.	41	6.1	2.4	−0.6	−6.9	
Horvātija	2013	−5.7	−0.6	119.7	3.2	82	15.7	−1.4	4.4	17.6	
	2014	−1.2	0.3	120.8	0.9	87	16.9	2.0	1.7	8.9	
	2015	−2.4	.	.	.	87	17.0	3.0	0.1	0.9	
Ungārija	2013	−4.6	−1.1	95.2	−1.0	77	10.7	2.8	−0.5	0.2	
	2014	3.1	−0.5	91.3	8.5	76	9.6	4.6	−1.6	−5.6	
	2015	11.6	.	.	.	75	8.2	4.9	−1.9	−10.9	
Polija	2013	−4.7	3.1	75.4	7.6	56	10.0	1.7	1.4	3.6	
	2014	1.1	4.8	77.9	0.6	50	9.8	2.1	0.3	−1.9	
	2015	2.8	.	.	.	51	9.0	1.6	−1.1	−5.7	
Rumānija	2013	−2.8	−1.5	66.6	1.1	38	7.0	0.0	0.8	1.6	
	2014	−3.2	−2.4	62.1	1.1	40	6.9	1.6	−0.1	0.2	
	2015	1.7	0.0	58.3	3.8	38	6.9	1.3	0.0	−0.9	
Zviedrija	2013	4.7	4.7	192.4	8.8	40	7.9	2.0	−0.1	−1.2	
	2014	8.6	5.9	194.0	13.4	45	8.0	1.6	0.0	0.2	
	2015	12.0	.	.	.	43	7.8	1.4	0.0	−3.3	
Robežvērtība		+6.0	+14.0	133	+16.5	+60	+10.0	−0.2	0.5	2.0	

Avoti: Eiropas Komisija (Eurostat, Ekonomikas un finanšu lietu ģenerāldirektorāts) un Eiropas Centrālo banku sistēma.

Piezīme. Šajā tabulā ietverti dati, kas pieejami no 2016. gada 18. maija (šajā ziņojumā ietverto datu iesniegšanas beigu termiņš), un tāpēc tie atšķiras no kopsavilkuma rādītājiem, kas publicēti 2015. gada novembra Brīdināšanas mehānisma ziņojumā.

1) % no IKP; triju gadu vidējais rādītājs.

2) % no IKP.

3) Triju gadu procentuālās pārmaiņas salīdzinājumā ar 41 citu attīstīto valsti. Pozitīva vērtība norāda uz konkurētspējas mazināšanos.

4) Piecu gadu procentuālās pārmaiņas.

5) Triju gadu procentuālās pārmaiņas.

6) Procentuālās pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu.

7) Triju gadu vidējais rādītājs.

8) Triju gadu pārmaiņas procentu punktos.

Samērā ilgais pirms finanšu krīzes novērotais kredītu ekspansijas periods beidzies ar to, ka izveidojies augsts dažu aplūkoto valstu nefinanšu privātā sektora uzkrātā parāda līmenis. Tas ir nozīmīgs ievainojamības faktors šajās valstīs. Spēcīgam kredītu atlikuma pieaugumam, īpaši attiecībā uz aizdevumiem mājokļa iegādei Zviedrijā, nepieciešams rūpīgs monitorings. Zviedrijā 2014. gadā bija īpaši augsts privātā sektora parāds (vairāk nekā 190% no IKP). Turklāt ārvalstu valūtās izsniegto aizdevumu atlikums vairākās valstīs ir ļoti liels un uzskatāms par makroekonomisku un finanšu risku, jo tādējādi kredītņēmējiem, kuri nav veikuši pienācīgus riska ierobežošanas pasākumus, rodas arī valūtas kursa risks. Horvātijā, Rumānijā un – mazākā mērā – Polijā ir lieli parāda valūtu nesaskaņotības radītie riski, kam pakļautas mājsaimniecības, bet Horvātijā – arī valsts sektors.

Finanšu sektora politikai jābūt vērstai uz to, lai nodrošinātu, ka finanšu sektors sniedz stabilu ieguldījumu aplūkoto valstu tautsaimniecības izaugsmē un cenu stabilitātes saglabāšanā, un uzraudzības politikai jābūt veidotai tā, lai stabilizētu uzraudzības regulējumu, kas ir priekšnosacījums dalībai Vienotajā uzraudzības mehānismā (VUM). Lai mazinātu potenciālos riskus saistībā ar lielo kredītu īpatsvaru ārvalstu valūtās, jāīsteno Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas (ESRK) ieteikumi par aizdevumiem ārvalstu valūtās. Lai nodrošinātu pasākumu efektīvu īstenošanu, svarīga ir ES valstu uzraudzības iestāžu cieša sadarbība.

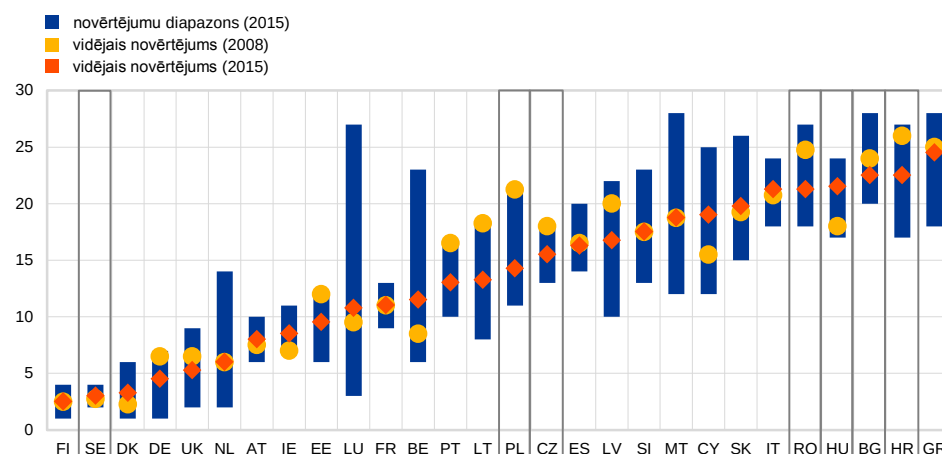
Korekciju procesa rezultātā dažās aplūkotajās valstīs izveidojies samērā augsts bezdarba līmenis. Īpaši Horvātijā augstais ilgstošā bezdarba un jauniešu bezdarba līmenis liecina par iekšzemes nelīdzsvarotības nopietnību. Bezdarba līmenis, ko parasti papildinājusi prasmju neatbilstība darba tirgus pieprasījumam un/vai neatbilstības starp reģioniem, daudzās valstīs ir ievainojamības avots un rada risku, kas apdraud reālo ienākumu konvergenci, ņemot vērā arī nelabvēlīgās demogrāfiskās tendences.

Vēl viens svarīgs faktors, analizējot tautsaimniecības integrācijas un konverģences ilgtspēju, ir institucionālās vides stiprums. Vairākās Centrālās Eiropas un Austrumeiropas valstīs ražošanas faktoru efektīvu izmantošanu un sadali kavējošā pastāvošā elastības trūkuma un šķēršļu novēršana palīdzētu nostiprināt šo valstu ekonomisko potenciālu. Tas viss atspoguļo, piemēram, uzņēmējdarbības vides vājās vietas, iestāžu samērā zemo kvalitāti, vāju pārvaldību un korupciju. Kavējot potenciālo izlaides kāpumu, institucionālā vide var pasliktināt arī valsts parāda apkalpošanas spējas un apgrūtināt ekonomisko korekciju veikšanu. Institucionālā vide var ietekmēt arī valsts spēju īstenot nepieciešamos politikas pasākumus.

Institucionālā kvalitāte un pārvaldība visās aplūkotajās valstīs, izņemot Zviedriju, ir samērā vāja. Konkrēti institucionālie rādītāji pamatā apstiprina vispārējo priekšstatu par to, ka institucionālā kvalitāte un pārvaldība vairākumā šo valstu ir vāja, lai gan pastāv dažas būtiskas atšķirības (sk. 3.5. un 3.6. att.). Aplūkoto valstu vidū Horvātijā ir visvājākā institucionālā kvalitāte un pārvaldība, un tā, neraugoties uz dažiem pēdējo gadu laikā veiktiem nelieliem uzlabojumiem, ierindojās priekšpēdējā vietā ES valstu vidū. Lai gan valstu reitingi atšķiras atkarībā no uzņēmējdarbības un institucionālās vides kvalitātes vērtēšanā izmantotā avota, vairākumā valstu šajā jomā joprojām iespējami būtiski uzlabojumi.

3.5. attēls

Pārskats par ES valstu reitingiem institucionālās kvalitātes ziņā

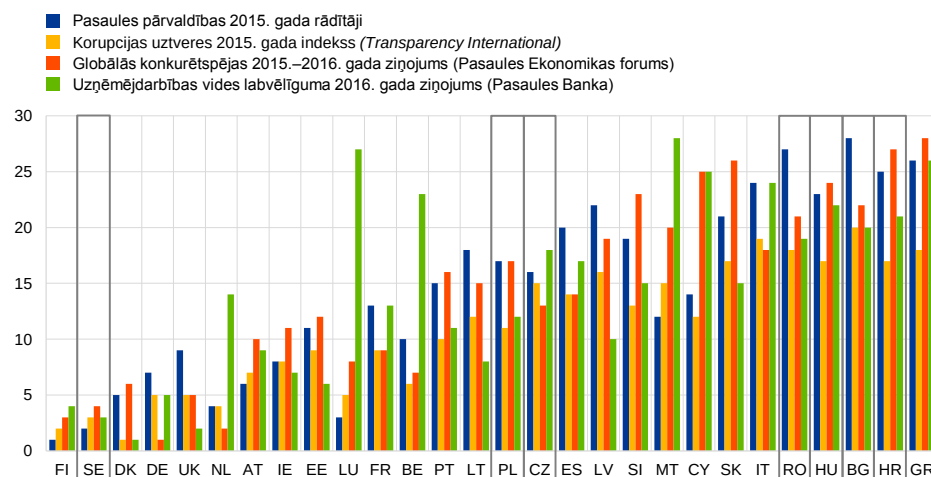

Avoti: Pasaules pārvaldības 2015. gada rādītāji (*Worldwide Governance Indicators 2015*), Globālās konkurētspējas 2015.–2016. gada ziņojums (*The Global Competitiveness Report 2015–2016*; Pasaules Ekonomikas forums), Korupcijas uztveres 2015. gada indekss (*Corruption Perception Index 2015*; *Transparency International*) un Uzņēmējdarbības vides labvēlīguma 2016. gada ziņojums (*Doing Business Report 2016*; Pasaules Banka).

Piezīmes. Valstīm piešķirts vērtējums no 1 (vislabākais novērtējums ES) līdz 28 (vissliktākais novērtējums ES), un tās sakārtotas pēc 2015. gada novērtējumu vidējā rezultāta. Uzņēmējdarbības vides labvēlīguma ziņojumā Malta ietverta tikai kopš 2013. gada, bet Kipra – tikai kopš 2010. gada.

6. attēls

ES valstu reitingi institucionālās kvalitātes ziņā atsevišķu rādītāju dalījumā

Avoti: Pasaules pārvaldības 2015. gada rādītāji (*Worldwide Governance Indicators 2015*), Globālās konkurētspējas 2015.–2016. gada ziņojums (*The Global Competitiveness Report 2015–2016*; Pasaules Ekonomikas forums), Korupcijas uztveres 2015. gada indekss (*Corruption Perception Index 2015*; *Transparency International*) un Uzņēmējdarbības vides labvēlīguma 2016. gada ziņojums (*Doing Business Report 2016*; Pasaules Banka).

Piezīmes. Valstīm piešķirts vērtējums no 1 (vislabākais novērtējums ES) līdz 28 (vissliktākais novērtējums ES), un tās sakārtotas pēc 2015. gada novērtējumu vidējā rezultāta.

Tautsaimniecības izaugsmes un konkurētspējas uzlabošanai vairākumā

aplūkoto valstu nepieciešamas visaptverošas strukturālās reformas. Vietējo iestāžu, pārvaldības un uzņēmējdarbības vides uzlabojumi, kā arī turpmāks progress valsts uzņēmumu privatizācijā un spēcīgāki centieni, lai veicinātu ES fondu apguvi, palīdzētu paātrināt ražīguma kāpumu. Tas savukārt sekmētu konkurences pieaugumu galvenajos regulējamajos sektoros (piemēram, enerģētikā un transportā),

mazinot šķēršļus uzņēmējdarbības uzsākšanai un veicinot tik ļoti nepieciešamās privātās investīcijas.

Visbeidzot raita konverģences procesa veicināšanai būtiski svarīgas arī institucionālās iezīmes, kas saistītas ar statistikas kvalitāti. Tas attiecas arī uz valsts statistikas iestādes juridiskās neatkarības noteikšanu, tās administratīvo uzraudzību un budžeta autonomiju, informācijas vākšanas likumiskajām tiesībām un statistikas konfidencialitātes tiesiskajām normām, kas sīkāk aprakstītas 6. nodaļā.

4. Kopsavilkumi par valstīm

4.1. Bulgārija

Bulgārijas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija 2016. gada aprīlī bija –1.0%, t.i., daudz zemāka par cenu stabilitātes kritērija atsaucē vērtību (0.7%). Šī inflācija pēdējos 10 gados svārstījies plašā diapazonā (no –1.7% līdz 12.6%), un attiecīgo periodu raksturo augsts vidējais rādītājs (3.6%). Raugoties nākotnē, pastāv bažas par Bulgārijas inflācijas konverģences ilgtspēju ilgākā termiņā. Izlīdzināšanās process salīdzinājumā ar euro zonu, iespējams, radīs pozitīvas inflācijas atšķirības. Lai novērstu pārmērīga cenu spiediena un makroekonomiskās nelīdzsvarotības veidošanos, izlīdzināšanās process jāveicina ar atbilstošiem politikas pasākumiem.

Bulgārijas valdības budžeta deficīta un parāda rādītājs 2015. gadā atbilda Māstrihtas kritērijiem. Stabilitātes un izaugsmes pakta preventīvā daļa piemērota Bulgārijai kopš 2012. gada. Deficīts 2014. gadā pārsniedza atsaucē vērtību (3% no IKP). Tomēr Eiropas Komisija novērtējusi, ka pārmērīgais budžeta deficīts bijis ārkārtējs un īslaicīgs, tāpēc nav jāuzsāk pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūra. Saskaņā ar Eiropas Komisijas 2016. gada pavasara ekonomisko prognozi pastāv risks, kas liecina par nelielu novirzi no vidēja termiņa mērķu sasniegšanai nepieciešamajām korekcijām 2016. un 2017. gadā. Turklāt Bulgārija pakļauta vidēji augstiem ilgtermiņa fiskālās ilgtspējas riskiem, ko daļēji noteica ar iedzīvotāju novecošanu saistītais gaidāmais veselības aprūpes un ilgtermiņa aprūpes izmaksu kāpums. Lai nodrošinātu stabilas valsts finanses vidējā termiņā un ilgtermiņā, šajās jomās nepieciešamas turpmākas reformas un turpmāks progress vidēja termiņa mērķa sasniegšanā saskaņā ar preventīvās daļas prasībām.

Divu gadu atsaucē periodā (2014. gada 19. maijs–2016. gada 18. maijs) Bulgārijas leva nepiedalījās VKM II, bet atbilstoši valūtas padomes mehānismam tās kurss bija piesaistīts euro (1 euro = 1.95583 Bulgārijas levas). Pēdējos 10 gados Bulgārijas tekošais konts un kapitāla konts uzlabojies, bet valsts neto ārējās saistības joprojām ir lielas.

Atsaucē periodā (2015. gada maijs–2016. gada aprīlis) Bulgārijas ilgtermiņa procentu likmju vidējais līmenis bija 2.5%, tātad tas bija zemāks par procentu likmju konverģences kritērija atsaucē vērtību (4.0%). Bulgārijas ilgtermiņa procentu likmes pazeminājušās kopš 2009. gada, un to 12 mēnešu vidējais rādītājs sarucis no vairāk nekā 7% līdz mazāk nekā 3%.

Lai Bulgārijā nodrošinātu ilgtspējīgu konverģenci veicinošu vidi, nepieciešama uz stabilitāti orientēta ekonomiskā politika un visaptverošas strukturālās reformas. Saistībā ar makroekonomisko nelīdzsvarotību Eiropas Komisija izvēlējās Bulgāriju padziļinātam pārskatam Brīdināšanas mehānisma 2016. gada ziņojumā un secināja, ka Bulgārijā pastāv pārmērīga makroekonomiskā nelīdzsvarotība. Bulgārijā vēlams īstenot visaptverošas strukturālās reformas institucionālās un uzņēmējdarbības vides uzlabošanai. Finanšu stabilitātes nodrošināšanai svarīgi, lai

iestādes pabeigtu aktīvu kvalitātes pārbaudi un finanšu sektora stresa testus, kā arī ieviestu turpmākus uzraudzības prakses uzlabojumus.

Bulgārijas tiesību akti neatbilst visām prasībām centrālās bankas neatkarībai, monetārās finansēšanas aizliegumam un tiesiskajai integrācijai Eurosistēmā.

Bulgārija ir ES dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, tāpēc tai jānodrošina atbilstība visām Līguma 131. pantā noteiktajām tiesību aktu pielāgošanas prasībām.

4.2. Čehijas Republika

Čehijas Republikas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija 2016. gada aprīlī bija 0.4%, t.i., zemāka par cenu stabilitātes kritērija atsaucēs vērtību (0.7%). Šī inflācija pēdējos 10 gados svārstījies samērā plašā diapazonā (no 0.3% līdz 6.6%), un attiecīgo periodu raksturo kopumā mērens vidējais rādītājs (2.1%).

Čehijas Republikas valdības budžeta deficīta un parāda rādītājs 2015. gadā atbilda Māstrihtas kritērijiem. Stabilitātes un izaugsmes pakta preventīvā daļa piemērota Čehijas Republikai kopš 2014. gada. Saskaņā ar Eiropas Komisijas 2016. gada pavasara ekonomisko prognozi strukturālais deficīts prognozes periodā saglabāsies zemāks par vidēja termiņa mērķa rādītāju, tādējādi izpildot preventīvās daļas prasības. Čehijas Republika ilgtermiņā pakļauta vidējam fiskālā saspīlējuma riskam galvenokārt iedzīvotāju novecošanas dēļ. Lai nodrošinātu stabilas valsts finanses, nepieciešams paplašināt pašreizējo fiskālā regulējuma reformu tvērumu, stingri īstenojot esošos noteikumus un panākt turpmāku progresu vidēja termiņa mērķa sasniegšanā, pilnībā ievērojot preventīvās daļas prasības.

Divu gadu atsaucēs periodā (2014. gada 19. maijs–2016. gada 18. maijs) Čehijas krona nepiedalījās VKM II. Čehijas kronai bija elastīga valūtas kursa režīms, lai gan kopš 2013. gada novembra *Česká národní banka* apņēmusies nepieļaut, ka Čehijas kronas kurss attiecībā pret euro palielinās virs līmeņa 27 Čehijas kronas par euro. Atsaucēs periodā bija vērojamas nelielas Čehijas kronas kursa svārstības attiecībā pret euro. Čehijas kronas kurss attiecībā pret euro 2016. gada 18. maijā bija 27. 022, t.i., par 1.5% augstāks nekā vidējais rādītājs 2014. gada maijā. Tekošā konta deficīts pakāpeniski samazinājās un, sākot ar 2014. gadu, bilance kļuva pozitīva, bet valsts neto ārējās saistības pastāvīgi saruka.

Atsaucēs periodā (2015. gada maijs–2016. gada aprīlis) Čehijas Republikas ilgtermiņa procentu likmju vidējais līmenis bija 0.6%, tātad tas bija daudz zemāks par procentu likmju konverģences kritērija atsaucēs vērtību (4.0%). Čehijas Republikas ilgtermiņa procentu likmes pazeminājušās kopš 2009. gada, un to 12 mēnešu vidējais rādītājs sarucis no gandrīz 5% līdz mazāk nekā 1%.

Lai nodrošinātu ilgtspējīgu konverģenci veicinošu vidi, nepieciešams īstenot uz cenu stabilitāti orientētu ekonomisko politiku, t.sk. mērķtiecīgas strukturālās reformas, kas vērstas uz makroekonomiskās stabilitātes nodrošināšanu. Saistībā ar makroekonomisko nelīdzsvarotību Eiropas Komisija neizvēlējās Čehijas Republiku padziļinātam pārskatam Brīdināšanas mehānisma 2016. gada ziņojumā. Tomēr, lai veicinātu potenciālo izaugsmi, nepieciešams

paplašināt mērķtiecīgas strukturālās reformas darba un preču tirgus politikas un uzņēmējdarbības vides jomā.

Čehijas Republikas tiesību akti neatbilst visām prasībām centrālās bankas neatkarībai, monetārās finansēšanas aizliegumam un tiesiskajai integrācijai Eurosistēmā. Čehijas Republika ir ES dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, tāpēc tai jānodrošina atbilstība visām Līguma 131. pantā noteiktajām tiesību aktu pielāgošanas prasībām.

4.3. Horvātija

Horvātijas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija 2016. gada aprīlī bija –0.4%, t.i., daudz zemāka par cenu stabilitātes kritērija atsaucē vērtību (0.7%). Šī inflācija pēdējos 10 gados svārstījies samērā plašā diapazonā (no –0.4% līdz 6.0%), un attiecīgo periodu raksturo mērens vidējais rādītājs (2.3%). Raugoties nākotnē, pastāv bažas par Horvātijas inflācijas konverģences ilgspēju ilgākā termiņā. Izlīdzināšanās process salīdzinājumā ar euro zonu, iespējams, radīs pozitīvas inflācijas atšķirības. Lai novērstu pārmērīga cenu spiediena un makroekonomiskās nelīdzsvarotības veidošanos, izlīdzināšanās process jāveicina ar atbilstošiem politikas pasākumiem.

Horvātijas valdības budžeta deficīta un parāda rādītājs 2015. gadā neatbilda Māstrihtas kritērijiem. Stabilitātes un izaugsmes pakta preventīvā daļa piemērota Horvātijai kopš 2014. gada, un pārmērīga budžeta deficīta novēršanas termiņš ir 2016. gads. Eiropas Komisijas 2016. gada pavasara ekonomiskā prognoze paredz, ka pārmērīgs budžeta deficīts tiks laikus novērsts, taču norāda uz risku, ka Horvātija neizpildīs Stabilitātes un izaugsmes pakta prasības. Eiropas Komisijas Fiskālās ilgtspējas 2015. gada ziņojums liecina, ka Horvātija pakļauta liela parāda atmaksājamības riskam vidējā termiņā. Lai gan ilgtermiņā Horvātijas risks šķiet zems sakarā ar paredzamo ar iedzīvotāju novecošanu saistīto izmaksu samazināšanos, bažas par pensiju sistēmas piemērotību rada zema pabalstu rādītāja līmenis un tā paredzamā turpmākā pazemināšanās. Kopumā būtiski, lai Horvātija apņēmīgi īstenotu izaugsmei labvēlīgu konsolidācijas stratēģiju, kas ļautu novērst lielo parāda atmaksājamības risku vidējā termiņā. Tas jāveic vienlaikus ar fiskālās pārvaldības sistēmas pārskatīšanu, lai palielinātu valsts izdevumu efektivitāti un tādējādi radītu apstākļus, kas veicinātu paliekošus uzlabojumus fiskālās politikas īstenošanā.

Divu gadu atsaucē periodā (2014. gada 19. maijs–2016. gada 18. maijs) Horvātijas kuna nepiedalījās VKM II, bet tai bija elastīga valūtas kursa režīms, izmantojot stingri kontrolētu peldošu valūtas kursu. Atsaucē periodā Horvātijas kunas kursa svārstības attiecībā pret euro vidēji bija nelielas. Horvātijas kunas kurss attiecībā pret euro 2016. gada 18. maijā bija 7.488, t.i., par 1.4% augstāks nekā vidējais rādītājs 2014. gada maijā. Pēdējos 10 gados Horvātijas tekošais konts un kapitāla konts uzlabojies, bet valsts neto ārējās saistības joprojām ir lielas.

Atsaucē periodā (2015. gada maijs–2016. gada aprīlis) Horvātijas ilgtermiņa procentu likmju vidējais līmenis bija 3.7%, tātad tas bija zemāks par procentu likmju konverģences kritērija atsaucē vērtību (4.0%). Horvātijas ilgtermiņa

procentu likmes pazeminājušās kopš 2009. gada, un to 12 mēnešu vidējais rādītājs sarucis no aptuveni 8% līdz mazāk nekā 4%.

Lai Horvātijā nodrošinātu ilgtspējīgu konvergenci veicinošu vidi, nepieciešama uz stabilitāti orientēta ekonomiskā politika un visaptverošas strukturālās reformas. Saistībā ar makroekonomisko nelīdzsvarotību Eiropas Komisija izvēlējās Horvātiju padziļinātam pārskatam Brīdināšanas mehānisma 2016. gada ziņojumā un secināja, ka Horvātijā pastāv pārmērīga makroekonomiskā nelīdzsvarotība. Runājot par strukturālajām reformām, nepieciešams steidzami īstenot plašas reformas, lai uzlabotu institucionālo un uzņēmējdarbības vidi, veicinātu preču tirgus konkurenci, mazinātu darba tirgus nesabalansētību un palielinātu valsts pārvaldes un tiesu sistēmas efektivitāti. Nozīmīgas pūles jāvelta arī tam, lai Horvātija nodrošinātu labāku ES fondu līdzekļu apguvi, kas līdz šim bijusi ļoti vāja.

Horvātijas tiesību akti neatbilst visām prasībām centrālās bankas neatkarībai. Horvātija ir ES dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, tāpēc tai jānodrošina atbilstība visām Līguma 131. pantā noteiktajām tiesību aktu pielāgošanas prasībām.

4.4. Ungārija

Ungārijas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija 2016. gada aprīlī bija 0.4%, t.i., zemāka par cenu stabilitātes kritērija atsaucēs vērtību (0.7%). Šī inflācija pēdējos 10 gados svārstījies samērā plašā diapazonā (no -0.3% līdz 7.9%), un attiecīgo periodu raksturo augsts vidējais rādītājs (3.8%). Raugoties nākotnē, pastāv bažas par Ungārijas inflācijas konverģences ilgtspēju ilgākā termiņā. Izlīdzināšanās process salīdzinājumā ar euro zonu, iespējams, radīs pozitīvas inflācijas atšķirības. Lai novērstu pārmērīga cenu spiediena un makroekonomiskās nelīdzsvarotības veidošanos, izlīdzināšanās process jāveicina ar atbilstošiem politikas pasākumiem.

Ungārijas valdības budžeta deficīta rādītājs 2015. gadā atbilda Māstrihtas kritērijiem, bet tās parāda rādītājs pārsniedza atsaucēs vērtību. Stabilitātes un izaugsmes pakta preventīvā daļa piemērota Ungārijai kopš 2013. gada. Eiropas Komisijas 2016. gada pavasara ekonomiskā prognoze liecina par lielu risku saistībā ar nozīmīgu novirzi no vidēja termiņa mērķa sasniegšanai nepieciešamajām korekcijām 2016. un 2017. gadā. Ungārija nav pakļauta fiskālā saspīlējuma riskam ilgtermiņā, taču tā ir pakļauta vidējam fiskālā saspīlējuma riskam vidējā termiņā. Iedzīvotāju novecošana rada valsts finanšu ilgtspējas problēmas. Valsts finanšu ilgtspējas nodrošināšanai vidējā termiņā nepieciešams panākt stabilu progresu vidēja termiņa mērķa sasniegšanā saskaņā ar preventīvās daļas prasībām, kā arī īstenot fiskālās pārvaldības sistēmas reformu.

Divu gadu atsaucēs periodā (2014. gada 19. maijs–2016. gada 18. maijs) Ungārijas forints nepiedalījās VKM II, un tam bija elastīga valūtas kursa režīms. Atsaucēs periodā Ungārijas forinta kursam attiecībā pret euro vidēji bija raksturīgs samērā liels svārstīgums. Ungārijas forinta kurss attiecībā pret euro 2016. gada 18. maijā bija 316.05, t.i., par 3.8% zemāks nekā vidējais rādītājs 2014. gada maijā. Pēdējos 10 gados Ungārijas tekošais konts un kapitāla konts būtiski uzlabojies,

veicinot valsts neto ārējo saistību nelielu samazināšanos, tomēr šīs saistības joprojām ir lielas.

Atsauces periodā (2015. gada maijs–2016. gada aprīlis) Ungārijas ilgtermiņa procentu likmju vidējais līmenis bija 3.4%, tātad tas bija zemāks par procentu likmju konverģences kritērija atsauces vērtību (4.0%). Ungārijas ilgtermiņa procentu likmes pazeminājušās kopš 2009. gada, un to 12 mēnešu vidējais rādītājs sarucis no vairāk nekā 9% līdz mazāk nekā 4%.

Lai Ungārijā nodrošinātu ilgtspējīgu konverģenci veicinošu vidi, nepieciešama uz stabilitāti orientēta ekonomiskā politika un visaptverošas strukturālās reformas. Saistībā ar makroekonomisko nelīdzsvarotību Eiropas Komisija izvēlējās Ungāriju padziļinātam pārskatam Brīdināšanas mehānisma 2016. gada ziņojumā un secināja, ka Ungārijā nav makroekonomiskās nelīdzsvarotības. Tomēr Ungāriju labvēlīgi ietekmētu strukturālās reformas, kuru mērķis būtu veicināt privātā sektora noteiktu izaugsmi, piemēram, iestāžu pārvaldības uzlabošana, birokrātijas un pārmērīga nodokļu sloga mazināšana un privātās kredītēšanas izaugsmes veicināšana.

Ungārijas tiesību akti neatbilst visām prasībām centrālās bankas neatkarībai, monetārās finansēšanas aizliegumam, vienotai euro rakstībai un tiesiskajai integrācijai Eurosistēmā. Ungārija ir ES dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, tāpēc tai jānodrošina atbilstība visām Līguma 131. pantā noteiktajām tiesību aktu pielāgošanas prasībām.

4.5. Polija

Polijas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija 2016. gada aprīlī bija –0.5%, t.i., daudz zemāka par cenu stabilitātes kritērija atsauces vērtību (0.7%). Šī inflācija pēdējos 10 gados svārstījies samērā plašā diapazonā (no –0.7% līdz 4.3%), un attiecīgo periodu raksturo mērens vidējais rādītājs (2.3%). Raugoties nākotnē, pastāv bažas attiecībā uz Polijas inflācijas konverģences ilgtspēju ilgākā termiņā. Izlīdzināšanās process salīdzinājumā ar euro zonu, iespējams, izraisīs pozitīvas inflācijas atšķirības. Lai novērstu pārmērīga cenu spiediena un makroekonomiskās nelīdzsvarotības veidošanos, izlīdzināšanās process jāveicina ar atbilstošiem politikas pasākumiem.

Polijas valdības budžeta deficīta un parāda rādītājs 2015. gadā atbilda Māstrihtas kritērijiem. Stabilitātes un izaugsmes pakta preventīvā daļa Polijai piemērota kopš 2015. gada. ECOFIN 2015. gada jūnijā nolēma atcelt pret Poliju uzsāktu pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru, lai gan budžeta deficīts pārsniedza atsauces vērtību. Lēmuma pamatā bija tas, ka parāda attiecība pret IKP bija zemāka par 60% un atsauces vērtība pārsniegta tikai nedaudz saistībā ar īstenoto pensiju reformu tīrajām izmaksām. Saskaņā ar Eiropas Komisijas 2016. gada pavasara ekonomisko prognozi pastāv risks, kas liecina par būtisku novirzi no vidēja termiņa mērķu sasniegšanai nepieciešamajām korekcijām. Turklāt vidējā termiņā un ilgtermiņā Polija pakļauta vidēji augstiem fiskālās ilgtspējas riskiem. Tāpēc, lai vidējā termiņā un ilgtermiņā nodrošinātu stabilas valsts finanses,

nepieciešams turpmāks progress vidēja termiņa mērķa sasniegšanā saskaņā ar preventīvās daļas prasībām.

Divu gadu atsaucē periodā (2014. gada 19. maijs–2016. gada 18. maijs) Polijas zlots nepiedalījās VKM II, un tam bija elastīga valūtas kursa režīms. Atsaucē periodā Polijas zlota kursam attiecībā pret euro vidēji bija raksturīgs samērā liels svārstīgums. Polijas zlota kurss attiecībā pret euro 2016. gada 18. maijā bija 4.3885, t.i., par 5.0% zemāks nekā vidējais rādītājs 2014. gada maijā. Pēdējos 10 gados Polijas tekošais konts un kapitāla konts uzlabojies, bet valsts neto ārējās saistības joprojām ir lielas.

Atsaucē periodā (2015. gada maijs–2016. gada aprīlis) Polijas ilgtermiņa procentu likmju vidējais līmenis bija 2.9%, tātad tas bija zemāks par procentu likmju konverģences kritērija atsaucē vērtību (4.0%). Polijas ilgtermiņa procentu likmes pazeminājušās kopš 2009. gada, un to 12 mēnešu vidējais rādītājs sarucis no aptuveni 6% līdz mazāk nekā 3%.

Lai Polijā nodrošinātu ilgtspējīgu konverģenci veicinošu vidi, nepieciešama uz stabilitāti orientēta ekonomiskā politika, finanšu stabilitātes nodrošināšanas politikas pasākumi un mērķtiecīgas strukturālās reformas. Saistībā ar makroekonomisko nelīdzsvarotību Eiropas Komisija neizvēlējās Poliju padziļinātam pārskatam Brīdināšanas mehānisma 2016. gada ziņojumā. Būtiski saglabāt pašlaik spēcīgo banku sektora finansiālo stāvokli, lai nodrošinātu stabilu ieguldījumu tautsaimniecības izaugsmē. To vajadzētu veicināt ar mērķtiecīgām strukturālajām reformām, lai uzlabotu konkurenci produktu tirgos un paātrinātu inovācijas, privatizāciju un infrastruktūras modernizāciju.

Polijas tiesību akti neatbilst visām prasībām centrālās bankas neatkarībai, konfidencialitātei, monetārās finansēšanas aizliegumam un tiesiskajai integrācijai Eurosistēmā. Polija ir ES dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, tāpēc tai jānodrošina atbilstība visām Līguma 131. pantā noteiktajām tiesību aktu pielāgošanas prasībām.

4.6. Rumānija

Rumānijas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija 2016. gada aprīlī bija –1.3%, t.i., daudz zemāka par cenu stabilitātes kritērija atsaucē vērtību (0.7%). Šī inflācija pēdējos 10 gados svārstījusies samērā plašā diapazonā (no –1.3% līdz 8.5%), un šo periodu raksturo augsts vidējais rādītājs (4.5%). Raugoties nākotnē, pastāv bažas par Rumānijas inflācijas konverģences ilgtspēju ilgākā termiņā. Izlīdzināšanās process salīdzinājumā ar euro zonu, iespējams, radīs pozitīvas inflācijas atšķirības. Lai novērstu pārmērīga cenu spiediena un makroekonomiskās nelīdzsvarotības veidošanos, izlīdzināšanās process jāveicina ar atbilstošiem politikas pasākumiem.

Rumānijas valdības budžeta deficīta un parāda rādītājs 2015. gadā atbilda Māstrihtas kritērijiem. Stabilitātes un izaugsmes pakta preventīvā daļa Rumānijai piemērota kopš 2013. gada. Saskaņā ar Eiropas Komisijas 2016. gada pavasara ekonomisko prognozi Rumānija kopš 2013. gada izpildījusi tās vidēja termiņa mērķi,

taču pastāv risks, ka tā būtiski novirzīsies no šā mērķa gan 2016., gan 2017. gadā. Turklāt gaidāms, ka plānoto ekspansīvo fiskālo pasākumu dēļ budžeta deficīts 2017. gadā palielināsies virs noteiktā sliekšņa (3% no IKP) un parāda līmenis pieaugs. Komisijas Fiskālās ilgtspējas 2015. gada ziņojumā norādīts uz augstiem ilgtspējas riskiem vidējā termiņā un vidēji augstiem ilgtspējas riskiem ilgtermiņā, kas daļēji saistīti ar veselības aprūpes un ilgtermiņa aprūpes izmaksu kāpumu. Lai nodrošinātu valsts finanšu ilgtspēju, nepieciešams šajās jomās īstenot piesardzīgu fiskālo politiku, kas nodrošinās ātru atgriešanos vidēja termiņa mērķim atbilstošā līmenī.

Divu gadu atsaucē periodā (2014. gada 19. maijs–2016. gada 18. maijs) Rumānijas leja nepiedalījās VKM II, un tai bija elastīga valūtas kursa režīms, izmantojot kontrolētu peldošu valūtas kursu. Atsaucē periodā Rumānijas lejas kursam attiecībā pret euro vidēji bija raksturīgs samērā liels svārstīgums. Rumānijas lejas kurss attiecībā pret euro 2016. gada 18. maijā bija 4.4990, t.i., par 1.7% zemāks nekā vidējais rādītājs 2014. gada maijā. Pēdējos 10 gados Rumānijas tekošais konts un kapitāla konts būtiski uzlabojies, bet valsts neto ārējās saistības pakāpeniski samazinājušās, tomēr joprojām ir lielas.

Atsaucē periodā (2015. gada maijs–2016. gada aprīlis) Rumānijas ilgtermiņa procentu likmju vidējais līmenis bija 3.6%, tātad tas bija zemāks par procentu likmju konverģences kritērija atsaucē vērtību (4.0%). Rumānijas ilgtermiņa procentu likmes pazeminājušās kopš 2009. gada, un to 12 mēnešu vidējais rādītājs sarucis no aptuveni 10% līdz mazāk nekā 4%.

Lai Rumānijā nodrošinātu ilgtspējīgu konverģenci veicinošu vidi, nepieciešama uz stabilitāti orientēta ekonomiskā politika un visaptverošas strukturālās reformas. Saistībā ar makroekonomisko nelīdzsvarotību Eiropas Komisija izvēlējās Rumāniju padziļinātām pārskatām Brīdināšanas mehānisma 2016. gada ziņojumā un secināja, ka Rumānijā nav makroekonomiskās nelīdzsvarotības. Tomēr nepieciešams īstenot plašu pasākumu kopumu, lai uzlabotu institucionālo un uzņēmējdarbības vidi, veicinātu ieguldījumus un preču tirgus konkurenci, mazinātu jauniešu bezdarbu un ilgstošu bezdarbu un palielinātu valsts pārvaldes un tiesu sistēmas kvalitāti un efektivitāti. Nozīmīgas pūles jāvelta arī tam, lai uzlabotu Rumānijas ļoti vājo ES fondu līdzekļu apguvi.

Rumānijas tiesību akti neatbilst visām prasībām centrālās bankas neatkarībai, monetārās finansēšanas aizliegumam un tiesiskajai integrācijai Eurosistēmā. Rumānija ir ES dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, tāpēc tai jānodrošina atbilstība visām Līguma 131. pantā noteiktajām tiesību aktu pielāgošanas prasībām.

4.7. Zviedrija

Zviedrijas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija 2016. gada aprīlī bija 0.9%, t.i., augstāka par cenu stabilitātes kritērija atsaucē vērtību (0.7%). Šī inflācija pēdējos 10 gados svārstījies diapazonā no 0.2% līdz 3.4%, un attiecīgo periodu raksturo mērens vidējais rādītājs (1.4%). Raugoties nākotnē, monetārā politika un uz

stabilitāti vērsta institucionālā struktūra, domājams, arī turpmāk veicinās cenu stabilitāti Zviedrijā.

Zviedrijas valdības budžeta deficīta un parāda rādītājs 2015. gadā atbilda Māstrihtas kritērijiem.

Stabilitātes un izaugsmes pakta preventīvā daļa piemērota Zviedrijai kopš 1998. gada, kad tā stājusies spēkā. Saskaņā ar Eiropas Komisijas 2016. gada pavasara ekonomisko prognozi paredzams, ka Zviedrija prognozes periodā izpildīs tās vidēja termiņa budžeta mērķi. Vērtējot parādu atmaksājamības aspektā, Zviedrija pakļauta zemam un vidējam riskam attiecīgi vidējā termiņā un ilgtermiņā galvenokārt saistībā ar paredzamo ilgtermiņa aprūpes izmaksu kāpumu. Reformas šajā jomā un turpmāka atbilstība vidēja termiņa mērķim nākamajos gados nodrošinātu līdzšinējos rezultātus, garantējot stabilas valsts finanses.

Divu gadu atsaucē periodā (2014. gada 19. maijs–2016. gada 18. maijs)

Zviedrijas krona nepiedalījās VKM II, un tai bija elastīga valūtas kursa režīms.

Atsaucē periodā Zviedrijas kronas kursam attiecībā pret euro vidēji bija raksturīgs samērā liels svārstīgums. Zviedrijas kronas kurss attiecībā pret euro 2016. gada 18. maijā bija 9.3525, t.i., par 3.6% zemāks nekā vidējais rādītājs 2014. gada maijā. Pēdējos 10 gados Zviedrijā reģistrēts liels tekošā konta pozitīvais saldo, kas parasti vērojams kopā ar samērā nelielu tīro starptautisko investīciju negatīvo saldo.

Atsaucē periodā (2015. gada maijs–2016. gada aprīlis) Zviedrijas ilgtermiņa procentu likmju vidējais līmenis bija 0.8%, tātad tas bija daudz zemāks par procentu likmju konverģences kritērija atsaucē vērtību (4.0%). Zviedrijas ilgtermiņa procentu likmes pazeminājušās kopš 2009. gada, un to 12 mēnešu vidējais rādītājs sarucis no vairāk nekā 3% līdz mazāk nekā 1%.

Lai Zviedrijā saglabātu ilgtspējīgu konverģenci veicinošu vidi, nepieciešams joprojām īstenot uz stabilitāti orientētu ekonomisko politiku, mērķtiecīgas strukturālās reformas un finanšu stabilitātes nodrošināšanas pasākumus.

Saistībā ar makroekonomisko nelīdzsvarotību Eiropas Komisija izvēlējās Zviedriju padziļinātam pārskatam Brīdināšanas mehānisma 2016. gada ziņojumā un secināja, ka Zviedrijā pastāv makroekonomiskā nelīdzsvarotība. Šādos apstākļos nepieciešams īstenot izšķirošus pasākumus, lai novērstu makroekonomiskās stabilitātes riskus, ko radīja novērotais straujais mājokļu tirgus uzplaukums un paaugstināts privātā parāda līmenis.

Zviedrijas tiesību akti neatbilst visām prasībām centrālās bankas neatkarībai, monetārās finansēšanas aizliegumam un tiesiskajai integrācijai Eurosistēmā.

Zviedrija ir ES dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, tāpēc tai jānodrošina atbilstība visām Līguma 131. pantā noteiktajām tiesību aktu pielāgošanas prasībām. Saskaņā ar Līgumu Zviedrijai ir saistības veikt minēto valsts tiesību aktu pielāgojumus, lai integrētos Eurosistēmā, jau kopš 1998. gada 1. jūnija. Zviedrijas valsts iestādes pagaidām nav veikušas nekādus tiesību aktu grozījumus, lai novērstu šajā un iepriekšējos ziņojumos norādītās neatbilstības.

Saīsinājumi

Valstis

BE	Beļģija	HR	Horvātija	PL	Polija
BG	Bulgārija	IT	Itālija	PT	Portugāle
CZ	Čehijas Republika	CY	Kipra	RO	Rumānija
DK	Dānija	LV	Latvija	SI	Slovēnija
DE	Vācija	LT	Lietuva	SK	Slovākija
EE	Igaunija	LU	Luksemburga	FI	Somija
IE	Īrija	HU	Ungārija	SE	Zviedrija
GR	Grieķija	MT	Malta	UK	Apvienotā Karaliste
ES	Spānija	NL	Nīderlande	US	Amerikas Savienotās Valstis
FR	Francija	AT	Austrija		

Saskaņā ar ES praksi šajā ziņojumā ES dalībvalstis uzskaitītas alfabēta secībā atbilstoši attiecīgo valstu nosaukumiem to nacionālajās valodās.

Citi

ECB	Eiropas Centrālā banka	MFI	monetārā finanšu iestāde
ECBS	Eiropas Centrālo banku sistēma	MNNP	makroekonomiskās nelīdzsvarotības novēršanas procedūra
EK	Eiropas Komisija	NCB	nacionālā centrālā banka (valsts centrālā banka)
EKS 2010	Eiropas Kontu sistēma 2010	SVF	Starptautiskais Valūtas fonds
EMI	Eiropas Monetārais institūts	SPCI	saskaņotais patēriņa cenu indekss
EMS	Ekonomikas un monetārā savienība	VKM	valūtas kursa mehānisms
ES	Eiropas Savienība	VUM	Vienotais uzraudzības mehānisms
ESRK	Eiropas Sistēmisko risku kolēģija		
IKP	iekšzemes kopprodukts		
LSKP	Līgums par stabilitāti, koordināciju un pārvaldību ekonomiskajā un monetārajā savienībā		

Tabulās lietotie apzīmējumi

"_"	datu nav/dati nav izmantojami.
".."	dati pagaidām nav pieejami.

© Eiropas Centrālā banka, 2016

Pasta adrese 60640 Frankfurt am Main, Germany
Tālrunis +49 69 1344 0
Interneta vietne www.ecb.europa.eu

Visas tiesības rezervētas. Atļauta pārpublicēšana izglītības un nekomerciālos nolūkos, norādot avotu.

Šajā izdevumā iekļautie statistiskie dati atbilst stāvoklim 2016. gada 18. maijā.

ISSN	1725-9630 (epub)	DOI	10.2866/093884 (epub)
ISSN	1725-9630 (html)	DOI	10.2866/19797 (html)
ISSN	1725-9630 (interneta versija)	DOI	10.2866/44540 (interneta versija)
ISBN	978-92-899-2310-1 (epub)	ES kataloga numurs	QB-AD-16-001-LV-E (epub)
ISBN	978-92-899-2317-0 (html)	ES kataloga numurs	QB-AD-16-001-LV-Q (html)
ISBN	978-92-899-2325-5 (interneta versija)	ES kataloga numurs	QB-AD-16-001-LV-N (interneta versija)